

Uvodnik

Takole so nam zapeli koledniki na novega leta dan 2019

*Pevsko se kolednica prireja prosto, po ljudsko.

*Mi semkaj smo prirajžali
vam novo leto voščiti.*

*Možem za nov let voščimo,
da b jim pri delu dobro šlo.*

*Ženam za nov let voščimo,
doma vse srečno in lepo.*

*Za nov let fantom voščimo,
družino prijateljsko.*

*Dekletom nov let voščimo,
ljubezen zvesto fantovsko.*

*Otrokom nov let voščimo,
skrbno ljubezen starševsko.*

*Didakti naši voščimo
člankov, d narcev polno mošnjico.*

*Založbi naši voščimo ~
Bog živi tvojo obletnico!*

*Za 30 let ti voščimo
vsaj vsak kvartal eno uspešno.*

*Častitljiva med vsemi si,
naj Bog še dolgo te živi!*

*Slovenski šoli voščimo,
da b rajžala, kot treba bi bló.*

*Najmlajšim našim voščimo, da v
srčnem veselju rastejo.*

*Učencem, dijakom voščimo,
učilna vzorna naj šola jim bo.*

*Učiteljem vsem voščimo
čim manj tegob z administracijo.*

*Vesolja v šoli s prihodnostjo
od vrtca voščmo na univerzo vso!*

*Na konc vsem skupaj voščimo,
da b novo leto zdravo bló.*

Kolednica, ljudska – 1. del, iz arhiva GNI, ZRC SAZU, 2. del – domača, ur. Lenka Gložančev

Pozdrav s koledovanja
vam pošilja domače Uredništvo

ČLANKI ZA VSE ŠTIRI ETAPE IZOBRAŽEVALNE POTI

02- Z ZNANJEM DO ZDRAVJA NA SREDNJI ZDRAVSTVENI ŠOLI LJUBLJANA. ZDRAVJE, SODELOVANJE IN IGRA – POUČNO, ZANIMIVO IN ZABAVNO / Lidija Butina, prof. slovenščine	30- KAKO ZNATI REČI NE? – PROJEKT MESECA NOVEMBRA 2018 / mag. Janka Bergel Pogačnik, magistrica znanosti s področja socialna pedagogika	54- KO ZADIŠI PO PRAZNIKI / Mojca Kastelic, univ. dipl. psih.
08- POMEN GIBANJA IN RAZISKOVANJA V NARAVI ZA RAZVOJ NAŠIH OTROK / doc. dr. Tina Bregant, dr. med., spec. pediatrije, spec. FRM, MAES terapevt, vodja seminarjev Familylab	36- IZ PRAKSE: PREPROSTE STRATEGIJE ZA UMIRITEV IN KONCENTRACIJO V ČASU POUKA / Mojca Grad, prof. razrednega pouka	57- O PREŽIHOVEM VORANCU, PEKLU IN SOLZICAH / Suzana Šapek, profesorica matematike in fizike
12- PROJEKT ZDRAVA NARAVA, ZDRAV ČLOVEK! NA PODRUŽNIČNI ŠOLI V RAZVANJU / Boris Györköš, prof. razrednega pouka, vodja šole, in Marjetka Goljat, učiteljica razrednega pouka	39- ZAKAJ VŠEČNI LIKOVNI IZDELKI? / Mateja Sever, akad. slik., mag. um., likovni pedagog	62- MORALNE VREDNOTE, KAM STE SE IZGUBILE? / Irena Kašman, prof. slovenščine
20- BOLNIŠNIČNA ŠOLA POTREBUJE INKLUZIJO – INKLUZIVNI PEDAGOG V BOLNIŠNIČNI ŠOLI / Nina Volčanjek, mag. prof. razrednega pouka in mag. prof. inkluzivne pedagogike	44- SPOZNAVANJE IN OPAZOVANJE REPRODUKCIJ VRHUNSKIH UMETNIŠKIH DEL V GALERIJ V VRTCU / Brigita Blažević, vzgojiteljica predšolskih otrok	68- MEDGENERACIJSKO RAZHAJANJE / Lara Prijatelj, dijakinja 4. letnika gimnazije, program Mednarodna matura
23- IZVEDBA RODITELJSKEGA SEŠTANKA – UČNE STRATEGIJE ZA STARŠE ČETRTOŠOLCEV / Špela Kosmatin, prof. razrednega pouka	48- KOORDINACIJA IN RAZVIJANJE ORIENTACIJE V VRTCU / Sabina Žavski, dipl. vzgojiteljica in mag. managementa znanja	70- VARSTVO OSEBNIH PODATKOV V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH ZAVODIH PO GDPR / mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik
	51- STOPILI SMO SKUPAJ IN SI NAREDILI SEDEŽNE GARNITURE / Gabrijela Marinko, profesorica športa in pomočnica ravnateljice	76- ANONIMNE PRIJAVE V ŠOLSTVU – KOLUMNA / Metka Zorec

Z ZNANJEM DO ZDRAVJA NA SREDNJI ZDRAVSTVENI ŠOLI LJUBLJANA. ZDRAVJE, SODELOVANJE IN IGRA – POUČNO, ZANIMIVO IN ZABAVNO

Lidija Butina, prof. slovenščine, Srednja zdravstvena šola Ljubljana

»Igra je ne le osnovna dejavnost, ampak tudi potreba vsakega otroka in pogoj, da se normalno psihično in fizično razvija. Po eni strani sta torej izbira in način otrokovega igranja odvisna od njegove trenutne razvojne stopnje (gibalnih in kognitivnih sposobnosti, emocionalne in socialne zrelosti), po drugi strani pa igra vpliva na to, da otrok v razvoju napreduje.« (Marcela Batistič Zorec 2002)

Na dan odprtih vrat smo na našo šolo povabili vrtčevske otroke v starosti 4–6 let ter osnovnošolce prve triade. Z namenom, da bi jih vzgajali in učili o zdravem življenju, kako drugače kot skozi igro. V okviru našega zdaj že nekajletnega projekta Z znanjem do zdravja smo letos pripravili delavnice z naslovno temo Skrbimo za zdravje – dejavnosti smo načrtovali in izvajali skupaj učitelji in dijaki naše šole. Obiskali so nas otroci iz devetih ljubljanskih vrtcev in dveh ljubljanskih osnovnih šol, tj. okrog 690 otrok.

ZA UVOD

Šola že dolgo ni več zaprti prostor za posvečene, v katerem se dogajajo skrivnostni pretoki znanja. In učitelji že dolgo nismo več samo frontalni posredovalci informacij. Šola je prostor sodelovanja vseh, ki smo strokovnjaki na svojem področju in smo na šoli zaposleni, in vseh tistih, ki pri nas iščejo uporabno znanje. Ne samo to, šola je center, ki se vedno bolj odpira tudi navzven, in učitelj je vedno bolj povezovalni dejavnik v svojem ožjem in širšem okolju. Koliko truda morajo v svoje življenje vložiti v sodobnem potrošniškem svetu vsi ljudje, otroci, mladostniki in njihove družine, da si ustvarijo srečno, zadovoljno, zdravo življenje? Zato mora biti in je šola srce družbe, ki pomaga ustvarjati in ohranjati spodbudno okolje, v katerem mlad človek spontano napreduje.

**Šola je srce družbe, ki
pomaga ustvarjati in
ohranjati spodbudno
okolje, v katerem
mlad človek spontano
napreduje.**

Izobraževanje in vzgoja sta naš privilegij. Sodelovanje, povezovanje, širjenje znanja v ustanovi in izven nje so v sodobnem času hitrega tempa postala dejstvo in skorajda nuja. In seveda smisel, saj so informacije dostopne povsod, učitelj pa je postal mentor, usmerjevalec, tisti, ki spodbuja kritično misel, in (ne bodimo pretirano skromni) prave duhovne vrednote, dialog ter tople medčloveške odnose.

Na dan odprtih vrat smo v okviru projekta Z znanjem do zdravja na šolo povabili vrtčevske otroke v starosti 4–6 let ter osnovnošolce prve triade. Z namenom, da bi jih vzgajali in učili o zdravem življenju, kako drugače kot skozi igro – dejavnosti smo načrtovali in izvajali skupaj učitelji in dijaki naše šole.

V lanskem šolskem letu smo projekt Z znanjem do zdravja po nekajletnem premoru namreč ponovno obudili. Od prve ideje in prvih poskusov je preteklo nekaj let, saj je projekt organizacijsko in vsebinsko zahteven. A želja in veselje sta tlela v učiteljih vseskozi. Dokler se ni ustvaril dober organizacijski tim, ki

se je trdno odločil, da bomo ponovno začeli in vztrajali. In smo. Manjše število delavnic smo nadgradili z novimi idejami, spontano, vsak učitelj je sku-

paj zasnoval svojo delavnico tako, kot se je njemu in dijakom zdelo najbolje. In kar je dodana vrednost, poleg strokovno podkrepljenega dela so učitelji skupaj z dijaki pokazali ustvarjalnost in igrivost.

Otroci doživljajo svet okrog sebe z otroškimi očmi, a to ne pomeni, da bodo skozi naše delavnice spregledali osnovno sporočilo – Skrbimo za zdravje. Naš projekt Z znanjem do

zdravja je zdaj že utečen, a ni nikoli rutina. In zdi se, da so vsi cilji doseženi, a še zdaleč ni tako. Danes tako, v naslednjih letih bomo povabili poleg še druge osnovnošolce, saj imamo učitelji naše šole še veliko znanja, novih idej, volje, ker imamo svoj poklic radi. Naš poklic je bil vedno pomemben in v tem hitrem tempu ter kaosu potrošniške, digitalno podkrepljene družbe je še pomembnejši. Zavedamo se, da moramo včasih s svojim delom, kot je zapisal nekoč naš priljubljeni pesnik Tone Pavček, »dajati iz sebe in svojih sanj, sredico sredic ...«. Ker dajemo tisto, v kar verjamemo, tistemu, v katerega verjamemo. In ker radi sodelujemo in se spodbujamo – med seboj, z dijaki in z vsemi, ki jim je za zdravje in znanje toliko mar, kot je nam in vsem dosedanjim udeležencem naših delavnic.

Številni pozitivni odzivi udeležencev naših delavnic nam vedno znova dajejo moč, spodbudo in voljo, da vztrajamo. Največja pohvala našemu delu je, da tudi vzgojiteljice sodelujejo med seboj, si o izvedenih delavnicah izmenjujejo informacije in celo po vzoru iz naših delavnic pripravljajo urice o zdravju v svojih vrtcih. Vse to nas povezuje in omogoča pretok idej, znanja in skrbi za zdravje znotraj in izven šole. In utrjuje misel tistih, ki verjamemo, da je naše delo tudi poslanstvo.

DELAVNICE NA SREDNJI ZDRAVSTVENI ŠOLI LJUBLJANA – SKRBIMO ZA ZDRAVJE

Naslovna tema delavnic v okviru našega krovnega projekta Z znanjem do zdravja na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana, ki jih predstavljam v prispevku, je bila letos Skrbimo za zdravje.

Na letošnji dan odprtih vrat smo na našo šolo povabili vrtčevske otroke v starosti 4–6 let ter osnovnošolce prve triade. Obiskali so nas otroci iz

**Obiskali so nas otroci
iz devetih ljubljanskih
vrtcev in dveh
ljubljskih osnovnih
šol, tj. okrog 690 otrok.**

devetih ljubljanskih vrtcev in dveh ljubljanskih osnovnih šol, tj. okrog 690 otrok. **Kreativne, ustvarjalne in zabavne delavnice** so potekale v četrtek, **25. oktobra 2018, od 8.00 do 14.00**. Vzgojiteljice so otroke prijavile na delavnico ali dve po lastni izbiri in na ta dan je bil na šoli pravi živ-žav.

Dejavnosti smo dlje časa, a z veseljem in posebno zavzetostjo načrtovali in izvajali skupaj učitelji in dijaki naše šole. To vsekakor ni bilo klasično načrtovanje, kot smo ga vajeni. Bilo je drugačno in zato bolj vznemirljivo, še posebej, ker je bilo pripravljeno z mislijo na otroke, ki bodo pri nas z namenom, da bi jih vzgajali in učili o zdravem življenju – kako drugače kot skozi igro.

Poleg osnovnega cilja – vzgoje za zdravje – so bili konkretni cilji pripravljenih delavnic sledeči:

- vzgoja za gibanje,
- vzgoja za higieno,
- vzgoja za zdravo prehranjevanje,
- vzgoja za duševno zdravje, dobro počutje skozi umetnost,
- vzgoja za izobraževanje.

Organizacija in izvedba projekta sta bili sodelovalni na več ravneh:

- med učitelji,
- med dijaki,

- med dijaki in učitelji,
- med učitelji, dijaki in otroci iz vrtcev ter njihovimi vzgojiteljicami in učiteljicami.

Dijaki, ki so skupaj z učitelji načrtovali, pripravljali gradivo in izvajali delavnice, so kot prednosti takega sodelovanja so izpostavili:

- drugačno, še boljšo komunikacijo z učitelji v popolnoma drugačnem učnem kontekstu,
- individualno delo z učiteljem,
- ustvarjalnost, samoiniciativnost, ki so ju lahko pokazali izven obveznih učnih vsebin,
- vključevanje uporabnega znanja iz strokovnih in splošnih predmetov,
- prilagajanje in istovetenje z mlajšo populacijo 4–9 let.

Za letošnjo temo projekta Z znanjem do zdravja, ki smo ji dali naslov **Skrbimo za zdravje**, smo pripravili šestnajst delavnic, ki jih predstavljamo v nadaljevanju. Dijaki so se v delavnice radi vključili, saj v našem izobraževalnem okolju sodelovalna načela spodbujamo.

V središče dogajanja na letošnji dan odprtih vrat na naši šoli so tako postavljeni vrtčevski otroci, prva triada

osnovne šole, in dijaki Srednje zdravstvene šole Ljubljana. Delavnice so potekale hkrati, skupine otrok pa so se prijavile na eno ali dve. Tako so otroci krožili po hodnikih, učilnicah oz. šoli ves čas, pri osvežilnih kotičkih pa so dijaki poskrbeli zanje s čajem in piškoti. Otroci so bili radoživi in radovedni. Nič prestrašeni, čeprav so se znašli v zanje novem okolju in tudi med njim neznanimi ljudmi.

NAŠE DELAVNICE: ZDRAVJE, SODELOVANJE IN IGRA – POUČNO, ZANIMIVO IN ZABAVNO

- Na fizikalni delavnici **O vetru in pihanju** so otroci izdelali papirnate zmaje. Lepo je videti nasmejanega univerzitetnega diplomiranega inženirja fizike, kako na preprost način razlaga fizikalne zakonitosti. Izkušnje

in diploma vsekakor pomagajo pri odgovarjanju na tako zelo konkretna vprašanja, kot jih lahko postavi samo otrok.

**Za letošnjo temo
projekta, ki smo ji
dali naslov Skrbimo za
zdravje, smo pripravili
šestnajst delavnic.**

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Na delavnici so otroci spontano tekmovali v barvanju. Ko so izdelali zmajčka, so se glasno veselili. Radi so risali po tabli, bili so zelo zgovorni, zmagovalna izjava delavnice pa je bila: »Kača je zelo dolga in tudi kratka.«*

Spodbujal nas je tudi zajec Vseznaček.

• Človek je telo in duh. Branje vseka-kor pripomore k zdravemu, dobremu počutju. **Z branjem do zdravja** je naslov srečanja, na katerem so si otroci ogledali igrico z naslovom Kaja in zajček Vseznaček. Barvali so, izrezovali in lepili prehranske piramide ter izdelovali merilce otroških goriv. Spoznali so pomen knjig, s pomočjo katerih se lahko veliko naučijo tudi o pravilni prehrani in o pomenu telesne vadbe za zdravje. V predstavi je zajček nagovarjal deklico, naj je zelenjavo. Le kdo ne bi prisluhnil pravlji o škrtu Brokolinu! Glasba, pravljičica, pisane podobe ...

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Otroci so vedno za glasbo in gledališče. Radi tudi barvajo, režejo in lepijo (izdelujejo prehransko piramido). Smešno se jim zdi, da bakterije živijo na zobeh. Prav gotovo si bodo zapomnili, da moramo jesti zdravo hrano in si pogosto čistiti zobe.*

• **Vsakdanji in praznični kruh** – V učilnici je vroče, shajamo testo za peko prazničnega kruha. Zanimivo je, kako se vonj širi najprej po učilnici, potem skozi reže in ključavnico v nadstropje in za tem po nadstropjih vedno nižje do izhoda. In kako v obratni smeri vabi mimoidoče na

pokušino. Otroci z zaščitnimi kapicami ponosno kažejo hrustljivo zapečene hlebčke.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Deklica je iz testa oblikovala »klobaso«, iz katere bo naredila ptičke, med delom komentira: »Moj ptiček mora še malo shujšati!« Učiteljica je spraševala: »Zakaj moramo ptičke – kruhke premazati z jajcem?« Otroci odgovarjajo: »Da se ne prehladijo.«*

Le kdo ne bi prisluhnil pravlji o škrtu Brokolinu! Glasba, pravljičica, pisane podobe ...

• **Razmigajmo brbončice** – Kaj zmore jezik? Kaj okušamo? Koliko okusov in vonjev poznamo? Ali z vonjem tudi okušamo? Kdaj ne okušamo in ne vonjamo? Otroci so na delavnici spoznali pomen jezika in nosu, osnovne okuse, prepoznavali so določeno sestavino in poskušali ubesediti občutke ob okušanju in vonjanju različnih snovi. Po tej delavnici pomen besede *razmigajmo* nikoli več ne bo isti, namreč, lahko »migamo« tudi z brbončicami.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Otroci so na delavnici uporabili loparček (barvni, z okusom in vonjem vanilije), ki so ga okušali. Gledali so tudi pikice na jeziku ... Ugotovili so, da loparček diši ... in eden se je spomnil: »Diši kot*

v maminem avtu!« Poskusili so tudi različno sadje: »Kivi je sladek in tudi malo kisel.« Ugotovili so, da je jezik zelo pomemben: »Brez jezika ne moremo govoriti!«

• **Nesreča nikoli ne počiva** – Opekline, odrgnine, zastrupitve, sami strah vzbujajoči pojavi, a žal precej pogosti. Zato so otroci na delavnici izvedeli, kako preprečiti tovrstne poškodbe in kako oskrbeti rane. Varno vedenje in prva pomoč – znanje, za katero ni nikoli prekmalu in nikoli prepozno. In ga moramo tu in tam ponoviti, da ne pozabimo.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Otroci so bili igrici čisto predani. Izražali so iskreno skrb. Ko so zaslišali sireno, so postali zelo pozorni, eden pa si je pokrtil ušesa. Ko so videli rano, jo je en otrok hitro pokrtil.*

• **Bakterije na delu** – Otroci so spoznali živa bitja, ki so našim očem nevidna. Nekatera od teh povzročajo bolezni in bi se jih radi znebili. Druga so v našem življenju nujno potrebna. Najdemo jih povsod in vsak jih ima. Mikroorganizme vam bomo približali in predstavili. Otroci so spoznali področje biologije – mikrobiologijo. Pod lupo so opazovali bakterijske kolonije, izolirane z zobne površine in ustne votline, ter poskušali najti čim več razlik med njimi. Bakterijske kolonije so narisali in prešteli ter tako sklepali, koliko bakterij imamo na zobeh.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: *Otroci so bili oblečeni v bele halje, tako so postali pravi znanstveniki in raziskovalci. Na vprašanje, katere zobe imamo prej, mlečne ali stalne, so v en glas zatrjevali: »Stalne!!!« Zgrozili so se, ko so ugotovili, da so že jedli bakterije – živa bitja v mleku, jogurtu, kislem zelju ...*

Na vprašanje, katere zobe imamo prej, mlečne ali stalne, so v en glas zatrjevali: »Stalne!!!«

Igrajmo se zdravnike!

• **Ne gre mi NA živce, gre mi Z živci** – Kaj se je dogajalo pod naslovom **Brez živcev ne gre?** Otroci so se skozi igro srečali z vsebinami delovanja čutil in gibal ter njihovega pomena za naše življenje. Predstavili smo jim tudi življenje oseb, ki imajo motnje v zaznavanju ali gibanju, in načine, kako se soočajo s problemi. Otroci so vsebine spoznali preko raziskovanja čutil, iger s predmeti, delovnih nalog in preko gibalnih vaj.

Zanimivi in zabavni trenutki, uvo-
vljeni po izvedeni delavnici: *Otroci so okušali s kožo, si podajali žogo z zaprtimi očmi, si svetili z baloni. Zaznavanje otrok je lahko zelo zabavno, saj iz rdečega lončka okušajo jagode, iz rumenega pa banane, kljub temu da je notri vse kaj drugega. Gradili so tudi grad, poslušali glasbo in naredili plakat o čutilih, gibalnih in delovanju živčevja.*

• Na delavnici **Zgodila se je nesreča** so se otroci seznanili z nevarnostmi, nesrečami in varnim načinom življenja. Spoznali so, da si moramo ljudje med seboj pomagati. Pridobivali so večšine, povezane z varnostjo – ukrepanje ob nevarnostih, nezgodah in nesrečah. Seznanjali so se z načinom komuniciranja po telefonu, s telefonsko številko 112, z namenom in uporabo. Spoznali so, kaj je varno vedenje. Medved se je igral z vžigalicami in opekline so logična posledica njegovega nespametnega ravnanja. Otroci so oskrbeli rane – vsak na svoji plišasti igrači.

Zanimivi in zabavni trenutki, uvo-
vljeni po izvedeni delavnici: *Na vprašanje: »Zakaj reševalcev nikoli ne kličemo, če nam je dolgčas?«, je deček odgovoril: »Ker so potem hudi.« Na vprašanje, kako bi pogasili ogenj, so odgovarjali: z vodo, ledom, snegom in z gasilno peno. Deček je vedel, da se v ogenj ne sme pihati, saj bi se ta razširil. In še zgodbica. Malček je med povijanjem poškodovanega medvedka zaupal dijakinji, da bi rad imel »rešilca«. Di-jakinja ga pohvali in napoti k igrački – reševalnemu avtomobilu. Takrat so to ugotovili še ostali otroci in gručica*

se je »zapodila« v – na žalost – samo dva avtomobila. Vsi bi se radi peljali. Di-jakinja je obnemela in posredovati je morala vzgojiteljica, da ni prišlo do hujšega incidenta.

• **Tako so se igrali včasih** – Dijaki, ki so pri praktičnem pouku s pomočjo

stanovalcev doma starejših občanov spoznali stare igre in njihova pravila, so zdaj na dobro pripravljeni delavnici nekaj teh iger naučili osnovnošolce in jih zaigrali z njimi. Cilji, ki so jih dosegli na delavnici, so: medgene-racijsko sodelovanje, spoznavanje starih iger in pravil, spoštovanje starejših, socialna interakcija, sode-lovanje in vodenje manjše skupine.

Poleg osnovnošolcev sta delavnico obiskali tudi upo-kojenki – skoraj devetdesetletna gos-pa Ana in gospa Anica, ki bo kmalu praznovala sto let. Obe sta se spontano vključili, razlaga-li stare igre, vsaka svojo tudi vodili in zapeli skupaj z vsemi udeleženci de-lavnice. Nad dijaki in otroki sta bili navdušeni, šolo sta si v spremstvu dijakov po uri še natančno ogledali.

Rdeče češnje, rihtarja bit, kozo zbijat ... kozo zbijat z orehi in ne s kamenjem.

Poleg osnovnošolcev sta delavnico obiskali tudi skoraj devetdesetletna gospa Ana in gospa Anica, ki bo kmalu praznovala sto let. Razlagali sta stare igre, vsaka svojo tudi vodili ...

Zanimivi in zabavni trenutki, uvo-
vljeni po izvedeni delavnici: *Strop učilnice je bil okrašen s sončnicami iz krep papirja. Na koncu, pri pospra-vljanju, je Blaž ob snemanju sončnic s stropa snel še luč. Očitno so bile delavni-ce tako zanimive, da kar niso mogle »iz glave«. Rdeče češnje, rihtarja bit, kozo zbijat ... kozo zbijat z orehi in ne s ka-menjem. Kdo od vas še pozna te otroške igre? Vsi udeleženci jih od delavnice dalje*

poznajo. Nagrade so pospravljane ore-hov ali pa suho sadje. Tu in tam si kdo zaželi čokolado namesto sadja ... a kdo bi mu zameril. In učiteljica je pokazala, kako lahko kakšno stvar iz vsakdanje-ga življenja porabimo za sabljanje. En otrok je vzel stvar zelo zares ... vsi so

se želeli sabljati, a sta bili na voljo samo dve kuhalnici. Zato je učiteljica svetovala otrokom, naj doma poiščejo kuhalnice, mame jih imajo prav gotovo na zalogi. Ni lepšega kot to, da se delavnica konča v en glas s pesmijo Mi se imamo radi.

• **Zdravilna zelišča** – Otroci so spoznavali zdravilne rastline, ki jih najpogosteje opazimo na naših trav-

Tudi gibanje pripomore h krepkemu zdravju.

nikih, v gozdovih ali jih vzgajamo na domačih vrtovih. Otroci zdaj poznajo in razlikujejo zdravilne rastline. Zavedajo se tudi nevarnosti zastrupitve. Spoznali so kulturo pitja čaja. Začutili so pomen sobivanja z naravo. Naučili so se priprave zdravilnih čajev ob določenih zdravstvenih težavah.

Zanimivi in zabavni trenutki, uveljavljeni po izvedeni delavnici: *Igrica z zdravilnimi zelišči se je otrokom zdela tako zabavna, da so želeli ponovitev. Zanimivo in lepo se jim je zdelo rajanje in okušanje različnih zelišč.*

- **Veselite se gibanja skozi igro** – Otroci so se v šolski telovadnici igrali elementarne igre (lovljenja, tekalne igre). Učiteljica je skupaj z dijaki pripravila zanimiv poligon, na katerem so se otroci res zabavali.

Otroci so sproščeno in tekoče izvajali naravne oblike gibanja (hoja, tek, plazenje, lazenje, potiskanje, vlečenje, nošenje, plezanje, vesa, meti – zadevanje cilja) skozi elementarne igre in s pomočjo spretnostnega poligona (premagovanje ovir, izvajanje določenih gibalnih nalog). Utrjevali in izboljševali so motorične sposobnosti (moč, hitrost, koordinacija, ravnotežje, gibljivost, preciznost) ter vzdržljivost.

Zanimivi trenutki, uveljavljeni po izvedeni delavnici: *Marsikatera vzgojiteljica je pripomnila, da bi bilo treba v naslednjem letu načrtovati in izvesti še več takšnih »gibalnih« delavnic – gibalne igre otroke res sprostitjo, navdušijo in veselo povežejo. Tako so menili tudi otroci. To pove vse.*

- **Plešoče rozine** – Otroci so pridobivali vedenje o zdravem prehranjevanju in utrjevali svoj odnos do hrane: zdrava prehrana je uravnotežena, kakovostna in varna, z njo izboljšujemo zdravje in preprečujemo bolezni – v njej so pomembne vse hranilne snovi. V delavnici, ki smo ji nadeli ime Plešoče rozine, smo se posebej osredotočili na vitamine in mineralne snovi, ki so v večji meri prisotni v zelenjavi in sadju.

Delavnica je bila plesna, z naravoslovno vsebino. Otroci so spoznavali pomen vsakodnevnega uživanja zelenjave in sadja za krepitev lastnega zdravja, silo vzgona, ki sili drobne koščke hrane (rozine, koruza, grah, jagode goji) h gibanju v kozarcu mineralne vode. S preprosto koreografijo plesa Plešoče rozine so še izboljšali razpoloženje. Posebej zabavno je bilo videti sicer

resnega profesorja, ki je s svojo zabavno koreografijo spodbujal otroke, ki so zvesto sledili njegovim plesnim korakom, pozibavanju in vrtenju. Kot rozine v kozarcu z mineralno vodo.

Zanimivi in zabavni trenutki, uveljavljeni po izvedeni delavnici: *Vse je bilo zabavno. Otroci so zelo natančni pri oponašanju tako poskusov in gibov kot mimike človeka.*

- Na delavnici **Čudežne barve** so otroci spoznavali nekatere temeljne kemijske poskuse. Dodajali so različna barvila snovem iz vsakdanjega življenja in opazovali barvne spremembe. Tako sta jih učiteljici poskušali navdušiti za naravoslovje. Pisana učilnica, slika s pisanimi epruvetami, platenke s tekočino in barvice – otroški raj.

Zanimivi in zabavni trenutki, uveljavljeni po izvedeni delavnici: *Deček je bil navdušen nad eksperimenti in je rekel, da bo tudi sam, ko bo velik, prišel na našo šolo. Vsi otroci so bili navdušeni nad tem, da lahko tudi sami ustvarjajo različne barvne kombinacije. Všeč jim je bilo, ker so lahko »čarali« z barvami in poprom. Vzgojiteljice so ugotovljale, da je*

to ena bolj zanimivih delavnic, zelo všeč jim je pristop gospe učiteljice.

- Kako je bilo na delavnici z naslovom **Ali lahko ujamemo mavrico?** Dve deklici – očki (izmišljena, pravljica, poosebljene oči) sta se želeli igrati z mavrico. Skupaj z otroki sta ugotovili, da trenutno za pravo mavrico ni pogojev, zato so jima otroci mavrico z veseljem pomagali ustvariti: naredili so lepljenko sonca, oblakov in dežnih kapelj, potem pa so se v prostoru čudežno pojavile tudi mavrične barve. Deklici – očki sta poudarili pomen oči, s katerimi vidimo v življenju toliko lepih stvari, in otroke nagovorili k skrbi za zdrave oči: skupaj so opravili

Na hodnikih naše šole so se dogajale čudežne reči.

preproste vaje za razgibavanje oči in zaužili mavrično hrano, ki pomaga ohranjati oči zdrave. Na koncu so otroci iz papirnatih trakov izdelali še vsak svojo mavrico, ki so jo na prsih ponosno odnesli s sabo domov.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: Čudež je, kaj vse otroci vidijo v mavrici, na primer samoroga! Prav gotovo so otroci zato odgovarjali na vprašanje, ali jim je bilo na delavnici všeč, z da, in na vprašanje, koliko jim je bilo všeč od 1 do 10, so odgovarjali s tisoč in milijarda. In kako zabavno je pri sošolcu iskati pikico v očesu, eden jo najde, drugi še išče in išče. Ste vedeli, da se lahko sonce in dež skupaj zmešata in nastane mavrica? Malo pa lahko tudi grmi ... Ko mežikamo z očmi, je to umetnost, kakšen mežika celo z vsakim posebej. Ko očki zavrnete bonbone, ker pač niso zdravi, otrok žalostno zakliče, da jih ima pa on rad. Ste vedeli, da so barve mavrice pravzaprav Tinky Binky, Dipsy, Lili in Po? In kaj si je deček zapomnil o očkah? Ja, da se cel dan nista igrali z avtomobilčki. Zadnja skupina je zmagovalna skupina: otroci so ugotovili, da je krožnik sadja v mavričnih barvah.

Tudi na tej delavnici je polno zaživel naš moto: Zdravje, sodelovanje in igra – poučno, zanimivo in zabavno!

• Na delavnici **Igrajmo se bolnišnico** so se otroci učili, kako si pravilno umivati roke, spoznavali so osebno varovalno opremo, opazovali so bolnika – lutko v bolniški postelji in ga negovali, merili so mu vitalne znake, npr. telesno temperaturo, dajali infuzijo, kisik in injekcije.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: Po hodniku so otroci z zaščitnimi kapami, v uniformah in z zaščitnimi maskami peljali poškodovanega najstnika s pediatrične klinike v invalidskem vozičku. Vožnja z invalidskim vozičkom po hodniku je vedno zanimiva in skušnjava po hitri vožnji težko zadrževana. Dobra otroška asociacija je, da moramo vedno imeti čelado, da se ne udarimo. Dijakinja, vsa v poveljih, potrpežljivo usmerja

navihane otroke v pomanjšanih bolniških oblačilih. Fantek je ob vstopu v šolo rekel, da je glasba za dobrodošlico malo preglasna. Ob vstopu na našo delavnico pa so bile njegove prve besede: »Jaz bi šel plesat.« Našo pacientko – dijakinja je vprašal, če je zdrava, in ko je rekla, da je, jo je takoj odpustil iz bolnišnice: »No, kar pojdi s postelje.« Dijakinji, ki sta v postelji igrali pacientko, sta učiteljici omenili, da sta bili dve delavnici za otroke res dovolj, ker nista mogli več jesti tablet – bonbonov, s katerimi so

ju hranili. Na vprašanje, kdo pride, če pokličemo 112, so otroci odgovarjali: »Gasilci, reševalci, pa še gorska policija ...« Ko so skrbeli za otroke – lutke, so bistro ugotovili, da iz noska potegne mo smrkelj kot prah s sesalcem doma. Največjega dojenčka so poimenovali za očeta vse ostalih dojenčkov. Čudili so se, kako smo »napihnili roko« pri merjenju krvnega tlaka. Spraševali so, ali lahko dojenčka vzamejo domov. – Tudi na tej delavnici je polno zaživel naš letošnji moto: Zdravje, sodelovanje in igra – poučno, zanimivo in zabavno!

• **Ali so moji zobje čisti?** Otroci so poznavali tehnike pravilnega umivanja zob in ustne votline. Skrb za zobe in obisk pri zobozdravniku stannuja, zato so na delavnici skupaj preganjali strah pred zobozdravnikom. Spoznavali so pripomočke za nego ustne votline. Niso samo poslušali, igrali so se v skupinah in v parih.

Zanimivi in zabavni trenutki, ulovljeni po izvedeni delavnici: Otroci so se zelo zabavali, ko so opazovali dijaka Tima, kako si umiva zobe. Radi so poslušali pesmico o umivanju zob. Obiskal jih je zajček, ki jim je razdelil zobne krtačke. Otroci so si pri štirih letih že sami umivali zobe. Najbolj so se razveselili domačih jabolk, ščetk in zobnih past.

ZAKLJUČEK

To smo uspeli »uloviti« v svoj zapis. Še po izvedenih delavnicah so se otroci sprehajali po hodnikih z zaščitnimi kapami in zaščitami za usta in nos. Veste, da je zaščitna gaza lahko tudi slinček? Ali pa brada? Če pa zaščitno prosojno kapico zatakneš za brado in pokriješ obraz, si neviden ali pa duhec. Ste vedeli, da je park pred šolo lahko tudi otroško igrišče? Da lahko okrog dreves naredimo krog z roko v roki? Da je park lahko tudi kle-

petalnica za učitelje in vzgojiteljice ali pa pevska dvorana, iz katere se slišijo znane otroške pesmice, ki jih otroci pojejo brez zborovodje?

Če se gospa Anica in fantek primeta za roke, je to simbioza. Če učiteljica matematike prisluhne učiteljici slovenščine, je to medpredmetno sodelovanje; če se medicinske sestre usedejo za isto mizo in »tuhtajo«, kako vključiti predvsem dijake, je to timsko delo; če vzgojiteljica sprašuje srednješolskega učitelja, je to širjenje znanja; če vzgojiteljica pokaže, kako spodbujati otroka, je to prenos veščin; če se z vsemi skupaj dneva odprtih vrat iskreno in konkretno veselijo tudi ravnateljica, je to podpora vodstva ... In če med učitelji nekdo dobi dobro idejo, drugi jo podpre in se tretji pridruži, stvar zaživi skozi organizacijski odbor, ideja pa se razširi na celoten kolektiv – temu se reče dobra pedagoška organizacija. In kolektiv je mozaik iskrivih drobcev, ki vodijo v odlično sodelovanje. Suhoparni vzgojno-izobraževalni izrazi naenkrat zaživijo, z enim samim, a dobro premišljenim projektom. Tudi tokrat nam je uspelo.

LITERATURA

Batistič Zorec, Marcela (2002) *Psihološki vidiki otrokove igre*. Dostopno na <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/1-rp-t4-igra.doc>, 4. 10. 2018. Fotografije: Vera Orešnik.

POMEN GIBANJA IN RAZISKOVANJA V NARAVI ZA RAZVOJ NAŠIH OTROK

Doc. dr. Tina Bregant, dr. med., spec. pediatrije, spec. FRM, MAES terapevt,
vodja seminarjev Familylab

V prispevku obravnavamo pomen gibanja in raziskovanja v naravi za naše otroke. Že dojenčki rešujejo prve probleme z gibanjem. Tako poseganje po igrački pomeni tudi presojo, kako daleč je igračka, kako močno naj zamahne. Celo vzpostavitev komunikacije sprva ne poteka z besedami, pač pa dojenček z jokom in z vsem telesom sporoča, kaj želi: krčevito brca z nogami, da bi pregnal bolečino, spokojno čaka ali pa se nam vriskajoč »ponuja«, da ga vzamemo v naročje. Z razvojem otrok telo vedno bolj obvlada in usvaja prostor: od maminega naročja do prostora med ljubečima staršema, med katerima naredi prve korake, do vzgojiteljice v vrtcu, nato prvega osvojenega hriba ali gore. Tako otrok samozavestno vstopa v okolje, s poznavanjem in spoštovanjem narave pa krepi tudi svojo duševnost: manj anksioznosti, več sproščenosti in miru. V prispevku se dotaknemo biofilije – naklonjenosti do narave in gozdne pedagogike kot primera dobre prakse v vrtcih in šolah, ki spodbudno deluje na otrokov razvoj.

UVOD

Vzgoja otrok še vedno obstaja kot velik izziv, ki mu bomo verjetno priča, dokler bomo obstajali kot človeštvo. Ljudje smo kot vrsta zavzeli planet Zemljo kot močna skupnost in ne kot silno močan in uspešen posameznik. Človeški mladiči so sila neobgljeni v primerjavi z drugimi mladiči sesalcev. Če konjiček v prvi uri po rojstvu že stoji na nogah, to ne velja za novorojenčka, ki potrebuje kar celo leto, da naredi prve korake. Temu je tako, ker so vsi novorojenčki, kljub temu da so donošeni, pravzaprav rojeni prezgodaj. Gre za evolucijski kompromis med velikimi otroškimi glavami in ozkimi medenicami žensk. Zato večino prostornine možgani pridobijo kasneje – torej po rojstvu. Tudi kar se tiče komunikacijskih veščin in govora, naši otroci potrebujejo kar celo leto, da spregovorijo prvo besedo in nato še nadaljnjih 25 let, da se zares osamosvojijo: se odselijo od staršev, so sposobni sami zagotavljati sredstva za lastno preživetje in končno tudi osnujejo lastno družino. V človeški družbi je danes sistematično poskrbljeno za vzgojo in varstvo otrok: vrtci, šole, varuške, vladni in nevladni programi – vsega je dosti. Pa vendar se zdi, da še vedno nismo povsem prepričani, kako vzgajati otroke, da bodo res pripravljeni na izzive, ki jih čakajo v življenju.

RAZVOJ MOŽGANOV V PRIČAKOVANJU IZKUŠNJE

Možgani se razvijajo v skladu z biološkimi danostmi in pod vplivom okolja. Dozorijo šele, ko so izpostavljeni določenim izkušnjam. Sprva so te izkušnje zaznavne oz. senzorične. To obdobje se v veliki meri zaključuje do vstopa v šolo. Ob zaznavnih izkušnjah otrok pridobiva tudi gibalne izkušnje. Ob tem in nato vse do vstopa v odraslost pa ves čas pridobiva in mojstri miselne sposobnosti in pridobiva kognitivne izkušnje. Izkušnje ob že izraženih bioloških danostih vplivajo na oblikovanje in zorenje možganov. Odsotnost teh izkušenj v kritičnih obdobjih je kasneje izredno težko nadomestiti (Bregant 2012, 51–60). Tudi neugodne, boleče izkušnje pomenijo spoznanja, ki pomembno določajo nas same in včasih celo naše preživetje. Zato morajo biti izkušnje čimbolj raznolike in ne nujno zgolj prijetne. Zaželeno je, da nas izkušnje pripravijo in opremijo za življenje.

Če pomislimo na predšolsko obdobje kot na obdobje, ki je kritično za zaznavne in gibalne izkušnje, razumemo, zakaj je tako pomembno, da se otroci v predšolskem obdobju veliko in raznoliko gibljejo, tako v organizirani vadbi kot na prostem in

tudi nestrukturirano. Gibalna igra je vedno bila sestavni del otroštva. Šele v sodobnem, izjemno nadzorovanem času, polnem elektronike in sedenja, je časa za nestrukturirano dejavnost zmanjkalo. Celo starši imajo občutek, da če se otrok že igra na prostem, morajo biti zraven in poskrbeti za njegovo »animacijo«.

SPOSOBNOST UČENJA

Ljudi in tudi ostale primata definira sposobnost učenja. Našo sposobnost učenja pa definirajo trije ključni procesi. Čutiti moramo pripadnost, navezanost in varnost: to troje se izoblikuje v našem najzgodnejšem obdobju, od novorojenčka do dojenčka, ko smo eksistencialno odvisni od ljubeče odrasle osebe, ki je najpogostejše biološka mama. Drugi pomemben proces se navezuje na lastno identiteto in status, ki ga lahko zelo dobro opazujemo pri dvehletniku, ki trmasto vztraja, da zmora sam, da nas ne potrebuje, in nas suvereno, večkrat dnevno zavrne z odločnim »Ne«. Tretji proces se navezuje na raziskovanje in odkrivanje nepoznanega. Nekateri se s tem ukvarjamo profesionalno še pozno v starost, drži pa, da po najstništvu, ko s tveganim vedenjem preizkušamo lastne meje in meje naše družbe, večina

**Zato morajo biti
izkušnje čimbolj
raznolike in ne nujno
zgolj prijetne.**

odraslih to obdobje zapusti za ceno varnosti, predvidljivosti in miru, ki pomenijo manjšo porabo energije kot neprestano iskanje ne nujno boljših, vsekakor pa zanimivejših rešitev.

Raziskovanje in odkrivanje nepoznanega sta eden ključnih procesov, ki vplivajo na razvoj naše sposobnosti učenja.

V procesu vzgoje in učenja moramo otrokom zagotoviti zelo osnovne reči: dovolj spanca, hrane, varnosti, prijetne in ljubeče družbe odraslih in kasneje tudi vrstnikov. Otrok mora imeti konsistenten in kompetenten vzgled ter podporo v sledenju lastnim strastem, talentom. Hkrati je nujno potrebno ravnoesje med dovolj spodbude in nelagodja, kamor sodijo tudi težave in problemi. Težave in probleme namreč možgani radi rešujejo. Možgani so ustvarjeni za učenje in reševanje problemov.

Prvi problemi, ki jih naši možgani rešujejo, so povezani z gibanjem (Bregant 2016, 18–24). Otrok mora z lastnim telesom ugotoviti, kako naj doseže igračko in kako močno naj zamahne z roko. Prav gibalni pro-

Prvi problemi, ki jih naši možgani rešujejo, so povezani z gibanjem. Otrok mora z lastnim telesom ugotoviti, kako naj doseže igračko in kako močno naj zamahne z roko.

blemi so otrokom zelo ljubi, saj jih veliko rešujejo spontano, skozi igro! Že pri treh mesecih se dojenček sooč z matematičnim problemom, ki pa je povsem gibalni: kako daleč je ropotuljica, kako močno naj zamahne z roko, kako naj jo prime. Kako meje našega telesa določajo našo abstraktno misel, lahko razumemo iz primera, ko moramo pokazati, kaj je za nas veliko in kaj majhno; kje je naša preteklost in kje prihodnost.

Za ustrezno, četudi na prvi pogled le gibalno rešitev mora otrok najprej dovolj dobro razviti zaznave, nato

mora problem rešiti gibalno in šele nato lahko pristopa k problemu zgolj kognitivno. To najlepše opazimo ob vstopu v šolo, ko imajo nekateri

otroci velike težave pri matematiki in predstavah (Bregant 2016, 18–24). Tudi nam zelo pomaga skica pri geometrijskih nalogah ali pa če kar konkretno, fizično rešimo problem, ko npr. s štetjem korakov premerimo razdaljo. Določene izkušnje so v zgodnjem obdobju zaradi kritičnega obdobja skorajda nenadomestljive!

RAZISKOVANJE IN GIBANJE

Raziskovanje in gibanje v naravi je naša naravna danost. Ob izjemnem tehnološkem napredku in žal tudi uničevanju naravnega okolja pa je teh izkušenj v naravi vedno manj oziroma jih je celo potrebno vneprej načrtovati ali pa jim v urbanem okolju urediti nadomestke (npr. ustrezna igrišča). Še vedno pa se ljudje radi podamo v naravo, saj se ob tem sprostimo, napolnimo pljuča s svežim zrakom, hodimo po neravnih tleh, s čimer krepimo propriocepci-

jo, občutimo hladni zrak na licih, prisluhnemo šumenju listja, namesto mestnega hrupa, in občutimo naravno svetlobo, namesto neonskih luči, kar vse deluje ugodno na naša čutila in posredno na naše počutje.

Naši mladiči – otroci, pa naravo izredno radi raziskujejo, če jim to le dopustimo. Jean Piaget, oče razvojne psihologije, je otroštvo razumel in celo definiral kot čas, ko smo posebno motivirani za raziskovanje narave (Piaget 1971). Shepard pa je leta 1983 otroštvo opisal kot

Jean Piaget, oče razvojne psihologije, je otroštvo razumel in celo definiral kot čas, ko smo posebno motivirani za raziskovanje narave.

vkrcavanje na ladjo (Shepard 1983). Če jo razumemo kot Noetovo barko, nanjo v otroštvu vkrcamo vse živali in rastline, ki jih poznamo, in z njimi odrinemo v odraslo dobo ter tako dozorimo (in preživimo). Kako otroci s sprehoda domov radi prinesejo (ali vsaj opozorijo, kaj so našli) hroščka, drobceno muco ali potepuškega psa, verjetno ni potrebno razlagati.

Vsi otroci so neutrudni raziskovalci, ki izredno uživajo v igri. Ustrezna igra, tekanje, premagovanje ovir in visokih bregov lahko otrokom nadomesti čas, ki ga sicer preživljajo pred računalnikom ali televizorjem. Ob epidemiji debelosti, ki je zaje-

Kako se ti kamenčkov vodi svetlikajo ...

la tudi naše otroke, lahko gibalno igro priporočimo tudi kot splošni zdravstveni ukrep, ki ne le, da krepi mišice in vpliva na gibalni aparat, pač pa tudi preprečuje debelost in z njo povezane zaplete, kot so povišan krvni tlak in sladkorna bolezen, ki ne vodijo v optimalen, zdrav razvoj otroka (Bregant 2017).

Uspešni otroci in tudi odrasli so tisti, ki so usvojili učenje kot reševanje problemov, usvajanje novih veščin in spoznavanje novih znanj. Radi govorimo o »rastni miselni naravnosti«, ki, drugače kot »statični um«, ves čas raste, se uči, tudi iz napak, pridobiva nove, tudi boleče izkušnje, in tako napreduje. Za take ljudi predstavlja učenje, ki je sprva gibalno, izziv. Reševanje težav je drzno in smelo, radovednost je vseskozi prisotna. To so praviloma otroci in odrasli z dobro samopodobo, saj se svoje sposobnosti reševanja problemov zavedajo in so nanjo tudi ponosni.

ZAKAJ SE PRI UČENJU VRAČAMO K NARAVI?

Ekopsihologija poskuša umestiti človeka ne le v lastno osebo, družino ali skupnost, pač pa na naš planet. Predpostavlja, da smo ljudje čustveno in duševno v ravnovesju le znotraj narave, podobno kot so svoje bivanjske dileme razumele starejše, večinoma ne-zahodnoevropske skupnosti (Kahn idr. 2002). Ekopsihologija tolmači duševne težave skozi okoljsko optiko. Ob tem ne moremo mimo dejstev, ki, četudi ne priznamo ekopsihologiji veljave, opozarjajo na neskladja v naših življenjih, ki so povezana s potrošniško družbo in nas vodijo na spolzka tla duševnosti, polna anksioznosti, strahu, depresije, jeze in celo panike.

Ljudje v naravi izkusimo tako nedotaknjenost, lepoto in dobrobit narave za naše zdravje kot tudi njeno divjost

in lastno krhkost. V zadnjem času pa vedno bolj občutimo tudi vplive, ki jih imamo na naravo: onesnaženje, smeti, za naše lastno zdravje škodljivo okolje. Sociobiološka teorija nas vrne dva milijona let v preteklost, na savane vzhodne Afrike. Wilson, oče te teorije, že leta 1975 piše o pozitivnih vidikih narave, ki so nam pomagali preživeti, kot so čista voda, drevesa, sadeži in rože, ter o negativnih učinkih, ki smo se jim morali izogniti, če smo želeli preživeti: kače, umazana voda, dim – onesnažen zrak (Wilson 2000). Do neke mere so se ta vedenja verjetno res zapisala v naš genom, saj so vplivala na preživetje osebkov in vrste. Tako še danes, kljub temu da kače niso videli, majhni otroci, pa tudi mladiči opic, ob vrvi, ki izgleda kot kača, otrpnejo in se je ustrašijo. Podobno velja za določene vonjave po gnilem, videz okužbe, gnitja in razkroja, ki praviloma vzbudijo gnus, saj so predstavljele nevarnost za tistega, ki je bil temu izpostavljen. Tako tudi praviloma otroci širom sveta radi raziskujejo naravo. Navezanost in antropomorfnost ostalih sesalcev, ki so mehki in kosmati, je vzrok, da otroci, ne glede na to, ali prihajajo iz Amazonije ali Ljubljane, ljubkovalno nagovarjajo mucke, kučke in ptičke, medtem ko se črnih, velikih hroščev in strigalic praviloma izogibajo. Z evolucijskega vidika nam prepozna in zanimanje za naravo omogoča preživeti, kar opiše Lovelock (2005): »Vse, kar je živo, je za nas lahko užitno, smrtonosno, prijazno, agresivno ali celo nekaj, kar nam omogoča izživeti spolno slo – torej vse, kar je ključno za našo osebno dobrobit in tudi preživetje vrste.«

Wilson je leta 1984 predlagal izraz biofilija, ki označuje človekovo naravno nagnjenje, da povezuje sebe

in svoja spoznanja z naravo in naravnimi pojavi. Kasneje je teorijo nadgradil s čustveno razlago, da nas živa bitja napolnijo z občutki, ki segajo od privlačnosti in občudovanja do občutkov strahu in groze. Evolucijsko gledano nam označevanje določenih naravnih pojavov in živih bitij omogoča lažje preživetje, saj si um z iskanjem bližnjic ne dovoli, da ga ugrizne strupeni gad, saj »a priori ve«, da so kače nevarne. To lahko imenujemo tudi adaptivno učenje – učenje s prilagajanjem, glede na izkušnje naših prednikov iz narave. Celo primati in njihovi mladički se, podobno kot ljudje, bojijo ne le kač, pač pa tudi npr. vrvi, ki po videzu spominja na kačo. Se pa tega strahu lahko odučimo oz. naknadno se naučimo, da niso vse kače strupene in nevarne. Vendar pa so za to spoznanje potrebne nove izkušnje iz narave.

Kognitivni psihologi so dolgo časa zagovarjali tezo, da je naše razumevanje narave naš miselni konstrukt. Postmodernistični misleci celo razumejo naravo kot kulturni dogovor oziroma artefakt. Meni osebno, in tudi glede na sodobnejša spoznanja tako statistikov, nevroznanstvenikov in ekologov, pa je bližje razmišljanje, da narava ni naš miselni konstrukt, pač pa smo ljudje le del nje.

GOZDNA PEDAGOGIKA

Z industrializacijo in urbanizacijo družbe smo se zavedli, da nam umanjka stik z naravo, kar najbolj občutijo predvsem otroci iz manj privilegiranih okolij. Zato je Goesta Frohm na Švedskem ustanovil eno prvih gozdnih šol: Skogsmulle (Vir 1). Osnovni cilj ni bil točno določen, pač pa je bila šola namenjena raziskovanju narave in igri otrok. Nekateri sicer začetek podobnih principov dela povezujejo že s Komenskimi in principom učenja skozi igro; drugi vidijo povezave s Pestalozzijevim konceptom samoiniciativne dejavnosti otrok; tretjim se zdi najbližji koncept

Ekopsihologija, ki poskuša umestiti človeka ne le v lastno osebo, družino ali skupnost, pač pa na naš planet, predpostavlja, da smo ljudje čustveno in duševno v ravnovesju le znotraj narave, in tolmači duševne težave skozi okoljsko optiko.

Z evolucijskega vidika nam prepozna in zanimanje za naravo omogočata preživeti.

Z industrializacijo in urbanizacijo družbe smo se zavedli, da nam umanjka stik z naravo. Zato je Goesta Frohm na Švedskem ustanovil eno prvih gozdnih šol: Skogsmulle.

Rudolfa Steinerja. Za otroke pa je teoretični vidik verjetno manj pomemben kot udeležanje slednjega v praksi. Igra na prostem, ne glede na vreme; naraven prostor; svoboda pri raziskovanju in vendar odgovornost za lastno varnost; uporaba vseh čutov in zaznav ter spoznavanje meja lastnega telesa so za otroke v gozdnih vrtcih in šolah vsakdanja praksa. Iz šol se je namreč gozdna pedagogika preselila v vrtece pred približno 30 leti, tako da je danes za otroke na Švedskem takšnih vrtcev in šol že nekaj čez 200. Zaradi uspešnosti je gozdna pedagogika prestopila meje in jo danes lahko srečamo na Danskem, v Veliki Britaniji, Nemčiji; tudi v Sloveniji imamo nekaj vrtcev in šol, ki so pogumno stopili na pot gozdne pedagogike (Vir 2).

ZAKLJUČEK

Šele sposobnost učenja je tista, ki je ljudem in tudi primatom omogočila preživetje. Opazovanje, posnemanje, raziskovanje in igra so omogočili, da so se naši predniki spustili z dreves na tla, pričeli hoditi po tleh, zapustili rodno Afriko in poselili ves planet. Raziskovanje narave, morda bi lahko to poimenovali tudi biofilija, nam je šele omogočilo, da smo danes tu,

kjer smo – paradoksalno ob tem pa je, da smo pri tem izumili toliko tehnoloških domislic, da smo naravo praktično »zastri in zatrti« in je skoraj ne vidimo več.

Naravo moramo ponovno odkrivati in spoznati in to omogočiti tudi našim otrokom. Kje to lahko naredimo bolj uspešno kot v naravi sami, v gozdu, ob potoku, v naravi?

Če to počnemo že v otroštvu, celo s pomočjo vzgojno-varstvenih programov, potem lahko simbolično na barko svojega življenja vzamemo vse živali, rastline in veščine, ki smo jih spoznali v naravi v svojem otroštvu, in odplujemo v odraslo dobo kot zreli ljudje. In morda, nekoč v prihodnosti, celo uspemo zaustaviti ekološko katastrofo, ki smo jo ustvarili sami.

VIRI IN LITERATURA

Bregant, T. (2012) Razvoj, rast in zorenje možganov. *Psihološka obzorja*, let. 21 (št. 2): str. 51–60. Dostopno na: http://psiholoska-obzorja.si/archiv_clanki/2012_2/bregant.pdf, 24. 11. 2018.

Bregant, T. (2016) Matematične sposobnosti pri otrocih: nekaj vrojenega, nekaj pridobljenega, a vedno lahko vir zadovoljstva. *Obzornik za matematiko in fiziko*, 2016, let. 63 (št. 1): str. 18–24.

Bregant, T. (2017) Povezave med telesnimi merami, gibalnimi spretnostmi in kognitivnimi sposobnostmi v zgodnjem otroštvu. V: Markič, Olga (ur.), et al. *Kognitivna znanost: zbor-*

nik 20. mednarodne multikonference Informacijska družba - IS 2017, 9–13. oktober 2017, [Ljubljana, Slovenia] : zvezek B = Cognitive science : proceedings of the 20th International Multiconference Information Society - IS 2017, 9th-13th October 2017, Ljubljana, Slovenia:

volume B. Ljubljana: Institut Jožef Stefan (2017), str. 7–9.

Kahn, P.H.Jr., Kellert, S.R. (2002) *Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations*. Cambridge, Massachusetts, London, England: MIT Press.

Lovelock, J. (2005) *Gaia: Medicine for an ailing planet*. NHBS: James Lovelock, Gaia Books.

Piaget, J. (1971) *Psychology and Epistemology: Towards a Theory of Knowledge*. Harmondsworth UK: Penguin. |

Shepard, P. (1983) The Ark of the Mind. *Parabola*, 1983, let. 8 (št. 2): str. 54–59.

Vir 1: Spletna stran organizacije: Outdoor and Woodland Learning Scotland - increasing opportunities for learning outdoors. Dostopno na: https://www.owlscotland.org/images/uploads/cluster_groups/Skogsmulle_-_the_start.pdf, 24. 11. 2018.

Vir 2: Spletna stran organizacije: Mreža gozdnih vrtcev in šol Slovenije. Dostopno na: <http://www.gozdnivrtec.si/sl/>, 24. 11. 2018.

Wilson, E.O. (2000) *Sociobiology. The New Synthesis*. Twenty-Fifth Anniversary Edition. 2000. USA: Belknap Press.

PROJEKT ZDRAVA NARAVA, ZDRAV ČLOVEK! NA PODRUŽNIČNI ŠOLI V RAZVANJU

Boris Györköš, prof. razrednega pouka, vodja šole, in Marjetka Goljat, učiteljica razrednega pouka, Podružnična šola Staneta Lenardona Razvanje – Osnovna šola Franceta Prešerna Maribor

V letošnjem šolskem letu smo na naši šoli v Razvanju, podružnici Osnovne šole Franceta Prešerna Maribor, v obdobju od 10. avgusta do 15. decembra 2018 izpeljali projekt Zdrava narava, zdrav človek! Otroke želimo naučiti praktičnega dela, kako živeti in preživeti s samooskrbo. Znanja so jim predajali starši, stari starši, občani, učitelji, strokovni sodelavci. Učenci so začutili, da je potrebno vložiti kar veliko dela, če želimo kaj pridelati ter pripraviti zdrav obrok. Pri svojem delu smo lahko tudi zadovoljni ... V prispevku v besedi in fotografiji predstavljamo različne delavnice, ki smo jih izvedli v okviru tega vzgojno spodbudnega projekta Programa za razvoj podeželja.

ZA UVOD: Izhodišča našega projekta

Osnovna šola Franceta Prešerna Maribor, podružnica Staneta Lenardona Razvanje je v obdobju od 10. avgusta do 15. decembra 2018 sodelovala v projektu Zdrava narava, zdrav človek! (z dodatnim širšim imenom Vzpostavitev Eko-kneipp programa in doživljajskega gibalnega poligona za spodbujanje zdravega življenjskega sloga). Projekt, ki ga pripravila Lokalna akcijska skupina Toti LAS¹, je bil sofinanciran iz Programa razvoja podeželja in je vključeval 4 partnerje – podjetje Verus d. o. o. (prijavitelj, vodilni partner), našo šolo Staneta Lenardona Razvanje kot podružnico Osnovne šole Franceta Prešerna Maribor, Športno društvo Razvanje in Združenje za ekološko kmetovanje SV Slovenije.

Temeljni namen tega projekta je bil spodbujanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga za vsa starostna obdobja, še posebej za mlade in starejše. Glede na posebno pozornost, ki jo je usmeril k mladini, torej tudi k osnovnošolskim otrokom, je bil projekt za našo šolo odlična in res dobrodošla pobuda, da v njem sodelujemo in da vanj, seveda poleg učencev, aktivno vključimo vse generacije v kraju in širšem okolju.

Vključenost učencev v pridelavo in predelavo sadov in plodov v zdrave obroke hrane namreč usmerja njihovo pozornost tudi k varovanju narave.

Učitelji v današnjem načinu učenja za življenje namreč pogrešamo podajanje znanja in veščin, pravzaprav povsem "navadnih", vsakdanjih, ki bi učencem omogočile možnost samostojnejšega preživetja. Menimo, da bi s svojim lastnim konkretnim delom otroci/učenci tudi lažje izoblikovali svoj odnos do narave, sadja, zelenjave, njihova ekološka ozaveščenost bi skozi neposredno delo zanje postala bolj samoposebno: želeli bi si zdravih plodov iz narave, iz čiste zemlje, iz čistega okolja. Vključenost učencev v pridelavo in predelavo sadov in plodov v zdrave obroke hrane namreč usmerja njihovo pozornost tudi k varovanju narave: tako se na ohranjanje čiste planeta ne bodo spomnili le ob dnevu zemlje, ob različnih letakih, predvolilnih obljubah, vsebinah iz učbenikov, pač pa bo njihov odnos do čistega okolja zanje samoposebno, vsakodneven, postal bo del njihovega vedenja.

Žal smo znanja, povezana z obdelovanjem zemlje in pridelavo hrane, ki so se stoletja prenašala iz roda v rod z neposrednim delom domačih, družinskih skupnosti, v sodobni družbi naenkrat skoraj zavrgli in skrajni čas je, da pri otrocih obudimo zavest, da je ta znanja potrebno ohranjati in z njimi dejavno živeti.

Starše svojih učencev in učence večkrat opozarjam, da je še kako pomembno, da vsaj nekajkrat tedensko doma skuhajo kosilo. Vsaj občasno naj bodo v delo vključeni tudi otroci. Tako predajamo znanja, veščine, odnos, zadovoljstvo na svoje družinske člane.

S tem jih navajamo na neodvisnost od kolesja prehranske odvisnosti.

S tem jih navajamo na neodvisnost od kolesja prehranske odvisnosti. Pred leti me je eden izmed dobro situiranih staršev prosil za nasvet, kakšno dodatno znanje naj ponudi svojim otrokom. Predlagal sem mu, naj kupi nedaleč stran od doma vrtniček, kjer naj postavi manjšo leseno uto. Skupaj z otroki naj se učijo pridelovati svojo zelenjavo; glede na obdobje, v katerem živimo, bo lastno pridelana hrana pomenila tudi kosček zdravja. Nekaj gredic na vrtu je povežalo družino, učili so se vsi. Delo na vrtu jim je pomenilo druženje, zadovoljstvo. Ti starši so mi še po nekaj letih hvaležni za nasvet. – Takšna neposredna, vsakdanje potrebna znanja so iz več razlogov koristna in dragocena: tudi če otroci v svojem življenju morda ne bodo imeli dovolj denarja za nakup hrane, si jo bodo lahko s svojim znanjem in rokami pridelali sami. Znanje, ki so ga v dobili v otroštvu, bodo lahko nadgradili, obogatili. Zadovoljni ljudje so lahko največje bogastvo v našem okolju!

Projekt Zdrava narava, zdrav človek! sva na šoli vodila učiteljica Marjet-

1 Prim. <http://www.toti-las.si/>.

ka Goljat in Boris Györköš, vodja podružnične šole. V pripravo, organizacijo in izvedbo projekta smo se z veseljem skupaj podali vsi sodelavci šole in k sodelovanju pritegnili tudi starše, stare starše, sokrajane ... in seveda učence naše podružnične šole (od 1. do 5. razreda, 42 učencev), ki jim je bil projekt v osnovi namenjen. V prireditev Športna jesen, ki je bila organizacijsko zasnovana širše, pa so bili vključeni vsi učenci naše podružnične in tudi matične šole, skupaj s starši in prijatelji, ... – okoli 1200 aktivnih udeležencev!

ZDRAVA NARAVA, ZDRAV ČLOVEK! – PREDSTAVITEV DELAVNIC NA NAŠI ŠOLI

O delavnicah, ki smo jih na šoli izvedli od avgusta do decembra 2018, vam bomo nadaljevanju z besedo in fotografijo poskusili povedati malo več.

Delavnica kuhanja marmelade iz eko sadovnjaka (9. 8. 2018)

V času poletnih počitnic se je skupinica nekaj učencev, staršev, kuharice, zunanjih sodelavcev in učitelja zbrala na šolskem dvorišču, kjer smo potresli slivo, slive oprali, izkoščičili in ob stalnem mešanju kuhali marmelado. Prava mojstrica kuhanja in mešanja marmelade je bila učenka Lara, ki se je tega naučila pri svoji mami. Marmelado smo prelili v čiste kozarce, jih zaprli in opremili z nalepkami, ki smo jih med kuhanjem izdelali sami.

Ker je ostalo še nekaj izkoščičenih sliv, smo jih zavili v listnato testo, jih potrosili z drobtinami in spekli slivov zavitek, s katerim smo se na koncu posladkali.

Obiskali so nas tudi otroci iz sosednjega vrtca. Predstavili smo jim, kako smo se lotili kuhanja domače slivove marmelade in jih pogostili z nabranimi izkoščičenimi slivami.

Sledilo je čiščenje in pospravljanje.

Malo volje in malo časa je bilo potrebno, da smo bili srečnejši, bolj

zadovoljni. V delavnici smo združili prijetno s koristnim.

Slika 1: Nabiramo slive v šolskem sadovnjaku.

Slika 2: Slive smo oprali in izkoščičili.

Slika 3: Še malo zmešamo, pa bo marmelada skuhana.

Slika 4: Naša zadovoljna kuharska ekipa ob skuhani slivovi marmeladi

Predstavitev projekta Športna jesen na 1. roditeljskem sestanku (10. 9. 2018)

Gospa Tanja Verhovnik, koordinatorka in pobudnica projekta Športna jesen, je na prvem skupnem roditeljskem sestanku OŠ Franceta Prešerna Maribor podrobneje predstavila cilje in pripravo na največji jesenski dogodek, na zdaj že tradicionalno prireditev Športna jesen, k sodelovanju pri kateri je spodbujalo tudi vabilo (Slika 5). Aktivno sodelovanje na tej dobrodelni športni prireditvi je bilo tudi pomemben sestavni del našega projekta Zdrava narava, zdrav človek!

Dobrodelna športna prireditev za zbiranje sredstev za otroke!

Spoštovani,
Gibanje je osnova zdravega življenja, zato ga je potrebno spodbujati pri vseh generacijah. Še posebej pomembno pa je, da to privzgojimo otrokom in smo jim odrasli dober zgled. V ta namen Osnovna šola Franceta Prešerna in Športno društvo Razvanje organizirata:

6. 10. 2018 v Razvanju dobrodelno športno prireditev Športna jesen.

Osrednji cilj prireditve je **zbrati sredstva za poletno in zimsko šolo v naravi, torej za smučarsko šolo in za plavanje otrok na morju**. Žal si danes vedno več otrok ne more privoščiti, da bi se naučili smučanja, ali celo, da bi preživeli nekaj dni ob morju. Z zbranimi sredstvi pa lahko

to omogočimo prav vsem učencem.

Vljudno vas vabimo, da se pridružite donatorjem in podpornikom dogodka in finančno podprete našo akcijo. Kot podpornika vas bomo omenili na dogodku, lahko pa se tam tudi predstavljate, saj je to izjemna priložnost za pozitivno promocijo.

OŠ Franceta Prešerna je s 700 učenci največja mariborska osnovna šola in že lani je dogodek pritegnil preko 1.300 obiskovalcev, kar ga uvršča v eno izmed največjih športnih prireditev na območju. Pestro športno dogajanje zajema preko 18 različnih športnih aktivnosti, ki so namenjene vsem generacijam, od teka, nordijske hoje, joge, borilnih veščin in vse do doživljajskega poligona.

Slika 5: Z vabila k sodelovanju

Obiranje sadja v eko šolskem sadovnjaku in njegovo shranjevanje (september 2018)

V mesecu septembru, ko so dozorela jabolka v šolskem sadovnjaku, so učenci skupaj z učitelji poskrbeli, da so bila pravočasno in pravilno obrana in shranjena. Previdno smo jih polagali v zabojčke, da se ne bi obtokla. Namenili smo jih sprotni uporabi, saj učenci na naši šoli zelo radi jedo sadje.

Slika 6: Na jablano moramo tudi splezati.

Slika 7: Pazljivo odtrgamo jabolko in ga položimo v zaboj.

Slika 8: Naša jabolka so res sočna!

Športna jesen – Zdravo za zabavo 2018 (6. 10. 2018)

V soboto, 6. oktobra 2018, se je v Razvanju odvijala dobrodelna športna prireditev za vse generacije. Udeležence je povabila s trojnim namenom – skrb za zdravje, zabava in dobrodelnost. Njen osrednji, dobrodelni cilj je bil zbiranje sredstev za družine, ki zimske in poletne šole v naravi otrokom ne morejo finančno omogočiti, določene za otroke OŠ Franceta Prešerna Maribor za smučarsko šolo v naravi na Pohorju in poletno na morju. Letošnja dobrodelna Športna jesen je bila že tretja, prvi dve, lanska in predlanska, pa sta omogočili, da so se vsi otroci četrtilnih razredov udeležili smučarske šole v naravi in se naučili smučati.

Žal si danes vedno več družin finančno ne more privoščiti tega, da bi njihovi otroci lahko šli v šolo v naravi, skupaj pa jim to vendarle lahko omogočimo!

Prireditve Športna jesen sta organizirala Športno društvo Razvanje in Osnovna šola Franceta Prešerna skupaj s številnimi partnerji iz kraja: • Bar Škorpiljon in mizarstvo Florjan-

čič • Čebelarstvo Cesar • Društvo upokojencev Razvanje • Glasbena skupina Vroči cilindri • Kmetija Šlegl • Kmetija Černe • KS Razvanje • Prostovoljno gasilsko društvo Razvanje • Plesna šola Sebastian • Rdeči križ Razvanje • Šola zdravja, KS Razvanje • Turistično društvo Razvanje • Lestro – Ledinek d.o.o. • Agencija Sonček • Verus d.o.o. • Trinko sound & light MIBRA d.o.o. • OMW bencinski servis Bohova • Aleksander Petrovič • Medved Bojan s.p.

Svoje dejavnosti so predstavile tudi kmetije in čebelarji, na prosto smo kuhinjo preselili tudi iz osnovne šole. Na razpolago je bil tudi krvodajalski avtobus centra za transfuzijsko medicino mariborskega UKC. – To je naša skupnost, ki ve, kaj je dobrodelnost in sodelovalnost!

Kot rečeno, so dogodki na prireditvi Športna jesen dobrodelnost združili s spodbujanjem gibanja in zdravega življenja otrok, družin in starejših ter spodbujanjem medgeneracijskega druženja.

Večina dogajanja je bila namenjena športu in seveda gibanju sploh. Ponudba je bila raznovrstna – od vaja na prostem, teka, pohoda, nordijske hoje, odbojke, nogometa ... do plesa in joge ter vse do keltskega poligona, kjer so lahko otroci za en dan postali Kelti, s čimer so v življenje obudili davne spomine na keltska bivališča, kot jih izkazujejo arheološke najdbe v naši Pošteli nad Razvanjem. Veliko zanimanja med otroki je bilo za kegljanje, igro, ki je (skoraj) ne poznajo več. Seveda niso manjkale tudi razne ustvarjalne delavnice na temo jesenskih radosti.

Osrednji dogodek prireditve je bila vzpostavitev programa Eko-kneipp in otvoritev doživljajskega gibalnega poligona za spodbujanje zdravega življenjskega sloga v Razvanju. Otvoritev doživljajskega gibalnega poligona je bila na Športni jeseni za vse udeležence še posebej razveseljujoč dogodek. Doživljajski gibalni poligon si je zamislila in z veliko pro-

Otvoritev doživljajskega gibalnega poligona je bila na Športni jeseni za vse udeležence še posebej razveseljujoč dogodek.

stovoljnega dela ustvarila skupina nadobudnih Razvanjčanov ob materialni pomoči krajanov (hlodi, deske, skale, ...). Hvala vam vsem! Prav obiskovanje doživljajskega gibalnega poligona otrok in staršev je obudilo druženje v tako majhnem kraju.

Slika 9: Bosa hoja po eko-kneippovem poligonu

Slika 10: Jutranje skupinsko ogrevanje

Slika 11: Otroci so tekli na 200 in 400 m.

Slika 12: Joj, koliko kegljev sem podrla!

Slika 13: Skupinska fotografija Šole zdravja

Slika 14: Previdna hoja po skalah

Slika 15: Bojevanje Keltov v Razvanju

Saditev eko sadovnjaka pri naši podružnični šoli (13. 11. 2018)

Petošolci so skupaj z učiteljem Borisom Györköšem, gospo Tanjo Verhovnik, gospodom Matjažem Bebrom in starimi starši sadili drevesa. Obnovili so že obstoječi sadovnjak.

Najprej smo izkopali in odstranili sadna drevesa, ki so se posušila in zbolela. Pri izbiri sadnih dreves smo mislili tudi na to, da bi bila na novo zasajena sadna drevesa čim bolj odporna proti različnim boleznim, sadeži sočni in sladki ter da bi dozoreli v jesenskem času, ko smo že vsi v šoli. Tako si bodo učenci lahko sadeže odtrgali kar z drevesa in jih pojedli. Glede na te naše želje smo se posvetovali z gospodom Bebrom in posadili jabolane elstar, carjevič, sirius, merkur in sansa.

Tako si bodo učenci lahko sadeže odtrgali kar z drevesa in jih pojedli.

Na novo pa smo pripravili gredo za jagodičevje. To pomeni, da smo beli in rdeči ribez ter ameriške borovnice vsadili v njim primerno zemljo. Tudi ti plodovi bodo vsako leto dozoreli, ko se učenci v jeseni vrnejo nazaj v šolo in jih bodo tako lahko sproti zobali. Ob ograji, ki meji na vrtec, pa smo zasadili jagodičevje.

Naj se tudi na tem mestu iskreno zahvalim vsem sodelujočim, posebno gospodu Matjažu Bebru, mag. kmt., za strokovno pomoč in svetovanje.

Slika 16: Kako moramo pravilno posaditi jablano?

Slika 17: V slogi je moč: učenci, dedki in babice.

Slika 18: Priprava grede za jagodičevje

Slika 19: Korenine drevesa si zaslužijo najboljšo zemljo, šoto in humus moramo premešati.

Slika 20: Nova podoba šolskega sadovnjaka

Naravoslovni dan Zdrav duh v zdravem telesu (16. 11. 2018)

V okviru »Dneva slovenske hrane« je najprej potekal projekt Tradicionalni slovenski zajtrk, ob katerem smo se z učenci pogovarjali o pomenu zajtrkovanja in prednostih lokalno pridelane hrane.

V projekt Zdrava narava, zdrav človek! smo vključili več zanimivih dejavnosti, ki so vse zelo pritegnile in navdušile naše osnovnošolce: jutranje razgibavanje, delavnica Križ-kraž, Čajanka, zanimive kuharske delavnice, kot so priprava jabolčnega soka in jabolčnih kroglic, zelišča in njihova

va raba, peka prekmurske gibanice, peka medenjakov ... Poglejmo.

- **Jutranje razgibavanje** smo izvedli na prostem kot medgeneracijsko srečanje učencev s skupino Šole zdravja Razvanje, po metodi dr. Nikolaja Grischina "1000 GIBOV". Srečanje je vodila gospa Minka Donik. Druženje je bilo zelo prijetno in srčno. Članice skupine so učencem v znak pozornosti izdelale in podarile ogrlice ter ponudile možnost, da se bodo odzvali na povabilo k sodelovanju tudi še v prihodnje, ob katerikoli priložnosti.

Slika 21: Obiskala nas je Šola zdravja iz Razvanja.

Slika 22: Skupaj z babicami, ki se vsako jutro družijo ob telovadbi, smo se dobro razgibali na šolskem igrišču. Skupaj si želimo, da bi bili naši šolski odmori večkrat namenjeni skupni medgeneracijski vadbi.

- **Delavnica Križ-kraž – zdrav obrok 5 x na dan, sproščanje** (izvajalka Tanja Verhovnik, Verus d.o.o.). Učenci so ob glasbi za pomirjanje na blazinah izvajali vaje sproščanja v dvojicah, nato so po skupinah poskušali v zaprtih škatlicah prepoznati rastline, ki se skrivajo v njih, in jih prepoznali tudi po vonju ter rešili izpolnjevanke. Na papirnatem krožniku so z lepljenjem (slik) hrane nanj sestavljali zdrave dnevne obroke.

Slika 23: Kakšen bo moj današnji zdrav obrok?

Slika 24: Poduhaj, katero zelišče je v tej škatlici!

- **Delavnica Čajanka** (izvajalka Irena Novak, Verus d.o.o.): Učenci so uživali na čajanki ob okušanju sveže pripravljenega čaja iz žajblja, mete in kamilice. Sami so si izdelali filter vrečico čaja – vanjo so si dali žličko posušenih zdravilnih rastlin in jih prelili z vročo vodo. Usedli so se okoli miz in v umirjenem vzdušju z radovednim užitkom počasi srkali in okušali svoj čaj. O okusih in občutkih ob pitju čaja so izmenjevali svoja mnenja.

Slika 25: Melisini listi dišijo, čaj pa pomirja.

Slika 26: Majhna domača lekarna

Slika 27: Čajanka v družbi sošolcev

• **Priprava jabolčnega soka, priprava jabolčnih kroglic** (izvajalka Amela Memović, ŠD Razvanje)
Sveži sokovi so izjemno koristni za naše zdravje in dobro počutje, a njihova priprava pošteno umaže kuhinjo. Svojo improvizirano kuhinjo

Svojo improvizirano kuhinjo smo postavili kar na prostem.

smo postavili kar na prostem. Domača neškropljena jabolka, ki smo jih nabrali v šolskem sadovnjaku, smo narezali na manjše koščke in jih iztisnili v pravi stari leseni preši. Rezultat je bil odličen in osvežen jabolčni sok polnega okusa, učenci so ga z veseljem popili.

V drugi improvizirani kuhinji na prostem so učenci pripravljali sočne presne jabolčne kroglice.

Pripravljene so bile en, dva, tri, seveda po receptu:

Za 50 kroglic potrebujemo 4 skodelice suhih jabolk, 2 skodelici dateljev, 4 sveža jabolka, 200 g mletih orehov, 2 čajni žlički cimeta, 2 čajni žlički vanilijevega sladkorja (po želji). – Vse sestavine smo z roko mešali v posodi

tako dolgo, da je bila masa mehka. Iz mase smo oblikovali kroglice. Sočne in osvežilne. Lahko in preprosto – vendar treba se je najprej naučiti, da dobiš korajžo in veselje!

Lahko in preprosto – vendar treba se je najprej naučiti, da dobiš korajžo in veselje!

Slika 28: Jabolčni sok je pricurrljal iz preše.

Slika 29: En, dva, tri in jabolčne kroglice so tu.

Za vse učence naše podružnične šole je bil ta dan nepozaben, deloven, aktiven, poučen, družaben. V enem samem dopoldnevu so skupaj telovadili, pripravljali zdrave obroke, se sproščali, poklepetali v umirjenem ambientu ob srkanju zeliščnega čaja, občutili osebno zadovoljstvo, saj so sami s svojimi rokami in kladivom tolkli in mleli orehe, z nožem lupili in rezali jabolka, mešali in oblikovali presne kroglice. Strah pred uporabo kladiva in noža v kuhinji je izginil pri marsikaterem učencu. Ko sem svojim učencem naročil, da naj v šolo prinesejo kladivo in majhen nož, so to, najprej kar malo nejeverno, sprejeli z mešanimi občutki. Da ne bi prišlo do nesporazuma, sem o namenu uporabe kladiva in noža v šolski dejavnosti predhodno obvestil tudi starše. Nož in kladivo za kuhinjo seveda nista orožje, temveč sta v kuhinji pač nujno orodje.

Delavnica: Zelišča in njihova raba (22. 11. 2018)

S košarico zelišč (bezeg, timijan, žajbelj, drobnjak, melisa, meta, ognjič, regrat, ...) nas je v naši podružnični šoli Razvanje obiskala gospa Francka Čuk iz Društva Kneipp, ki je predavala in nas seznanila s Kneippovo filozofijo zdravega življenja, z vrsta-

Seznanila nas je s Kneippovo filozofijo zdravega življenja, z vrstami in rabo zelišč v vsakdanji prehrani, ...

mi in rabo zelišč in drugih rastlin v vsakdanji prehrani ali ob določenih vrstah težav (bolezni dihal, razkuževanje telesa, čiščenje krvi in telesa, prehlad, visoka telesna temperatura). Ker vstopamo v (zimsko) obdobje prehladov in črevesnih viroz, smo izvedeli, katera zelišča nam pomagajo pri okrevanju: posušeni listi žajblja delujejo razkuževalno; žajbljev čaj uporabljamo za izpiranje ust in grla, saj deluje dezinfekcijsko; čaj iz timijana blagodejno deluje na bolezen dihal, astmo, pljučnico in oslovski kašelj.

Vabljeni na predavanje:

ZELIŠČA in njihova raba

Predavateljica: Francka Čuk, Društvo Kneipp
Na Podružnični šoli Razvanje,
v četrtek, 22.11.2018, ob 17.00 uri.
Vljudno vabljeni!

Skozi vse svoje predavanje je poudarjala, da zdrav način življenja temelji na petih stebrih zdravja, in to so voda, gibanje, zelišča, uravnotežena prehrana in življenski slog – seveda pa mora vsak izmed nas najti svoje pravo ravovesje med vsemi petimi stebri.

Po prijetnem druženju sta nam ostali v spominu tudi dve njeni misli, ki sta postali že kar pogovor: »Vsi ljudje si želijo zdravja, vendar pogosto delajo vse, kar škodi njihovem zdravju« in »Dobro zdravje je več kot največje bogastvo«.

Za zaključek nam je, ob bližajočem se 6. decembru, pričarala še malce Miklavževega vzdušja!

Slika 30: Gospa Francka Čuk

Slika 31: Kmalu nas bo obiskal Miklavž.

Peka prekmurske gibanice (29. 11. 2018)

V okviru projekta Zdrava narava, zdrav človek! so učenci 5. d pekli prekmursko gibanico, ki je praznična in obredna jed.

Najprej je učitelj Boris predstavil učencem recept in postopek priprave sladice. Sledila je priprava štirih nadevov (makov, orehov, skutin, jabolčni) in zlaganje nadevov v pekač. Po štiridesetih minutah peke je zadisalo iz peči. Sladico smo razrezali na petdeset kosov in z njimi pogostili vse učence naše podružnične šole in seveda tudi učitelje in kuharico. Okus in vonj prekmurskih dobrot je polepšal vsakdanji šolski dan.

Slika 32: Zal riba jabolka, Marcel in Jaka jih lupita.

Slika 33: Mihael in Nika dodajata jabolčni nadev.

Slika 34: Prekmurska gibanica je pečena ... pridite in jo poskusite!

Peka medenjakov (3. 12. 2018)

V okviru tehniškega dne Izdelajmo darilca sreče in projekta Zdrava narava, zdrav človek! smo z učenci 3., 4. in 5. razreda v krožnih delavnicah

pekli medenjake, ki smo jih nato ponudili kot darilce na božičnem bazarju. Učenci so se seznanili s sestavinami za testo, jih zgnetli ter iz testa oblikovali kroglice v velikosti oreha. Občudovali so jih, ko so med peko narasle v prave medenjake.

Izrazili so željo, da jih bodo pekli tudi doma. Zato tudi vam prilagamo recept – za sestavine in postopek priprave:

MEDENJAKI

SESTAVINE

- 50 dag moka
- kavna žlička sode bikarbone
- 15 dag masla
- 15 dag sladkorja v prahu
- 2 jajci
- 15 dag medu
- ščepec cimeta

POSTOPEK

Iz naštetih sestavin zamesimo testo. Počiva naj 1 uro ali več v hladilniku. Nato iz testa oblikujemo kroglice poljubne velikosti (npr. oreha) in jih dajemo v pekač, obložen s peki papirjem. Pečemo pri 180 stopinjah okoli 12–15 minut. Pečene in ohlajene hranimo v dobro zaprti posodi. In seveda ... ob prazničnem čaju ali kavici ... ponudimo!

Slika 35: Ročno oblikovanje medenih kroglic

Tudi svečke, svečniki in voščilnice so pripravljene za bazar.

ZA SKLEP

Menim, da je glede na namen in cilje projekta Zdrava narava, zdrav človek! za mojo sklepno besedo najpomembnejša ugotovitev tale:

Slika 36: Naši medenjaki v vrečkah dišijo!

Otroci so bili med delom pri projek-
tu zadovoljni!

Tudi tak je vzgojno-
pedagoški utrip na
naši podružnični
šoli Razvanje, po-
vezan je z naravo,
konkretnimi de-
lovnimi veščinami
in običajnim vsak-
danjim življenjem
– veseli smo, da nas

naša matična Osnovna šola Franceta
Prešerna Maribor pri naših pedago-
ških prizadevanjih in pri vseh naših
dejavnostih polno podpira in nam je
omogočila tudi sodelovanje pri pro-
jektu Zdrava narava, zdrav človek!

Menimo, da je projekt Zdrava nara-
va, zdrav človek!, ki smo ga izvedli
v času od avgusta do decembra, po-
memben prispevek k funkciji šole, ki
je šola za življenje – saj je izpostavil
pomen povsem praktičnih delov-

nih veščin, nujnih za naš vsakdan,
vsakdanjih veščin, ki so pri učenju

žal tolikokrat spre-
gledane ali pa jih
jemljemo kar za sa-
moposebiumevne,
brez dejanskega ob-
vladanja in znanja.
Potrebno in nujno
je za življenje in
poklicno usposa-
bljanje znanje in
vedenje, ki ga šola

posreduje otrokom pri posameznih
učnih predmetih, potrebne so so-
cialne in čustvene veščine, ki jih v
šoli privzgajamo otrokom, vendar
ob tem je še kako pomembno tudi
obvladanje konkretnih veščin za
vsakdanje življenje – vse to pa gre
lahko tudi z roko v roki, kar je pose-
bej razveseljujoče in obetavno.

Naj v tem kontekstu izpostavim po-
men šolskega vrta in sadovnjaka – te
naravne šolske učilnice na prostem!

**Naj v tem kontekstu
izpostavim pomen
šolskega vrta in
sadovnjaka – te naravne
šolske učilnice na
prostem! Kot privilegij
manjših primestnih,
podeželskih šol.**

Kot privilegij manjših primestnih,
podeželskih šol!

Nič nam in našim učencem ne bo
pomagalo vse znanje o ekologiji in
okoljski problematiki, o trajnostnem
razvoju in še čem, če bo naravni pro-
stor okoli nas namenjen le parkovnim
ureditvam. Praktična znanja o delu
na vrtu in sadovnjaku so pomemben
temelj za možnost samooskrbe, v šir-
šem smislu pa lahko rečemo tudi, da
prispevek k trajnostnemu razvoju.
Kaj pomeni, če v trgovskih centrih
kupujemo sadje in zelenjavo, ki jo
marketinški oglasi promovirajo z
"domače", lokalno, doma pa imamo
neobdelan vrt ali sadovnjak in niti
ne znamo delati v njem! Učenje teh
navadnih delovnih veščin – tudi to je
del vzgoje in šole za življenje.

Ob projektu Zdrava narava, zdrav
človek! so se med našimi učenci
in vsemi sodelujočimi pri neposre-
dnem delu v številnih delavnicah,
od priprave slivove marmelade, dela
v šolskem sadovnjaku, do peke me-
denjakov, uresničevala seveda tudi
načela medgeneracijskega sodelova-
nja, participacije in sodelovalnosti
– saj brez tega pri skupnem delu pač
ne gre: nastajajoči rezultati so otro-
ke še dodatno spodbujali k skupni
aktivnosti, svežina povezanosti z na-
ravo pa seveda vselej tudi prispeva
svojo moč! Naj bo tako tudi v priho-
dnje: to želimo našim otrokom in
učencem.

BOLNIŠNIČNA ŠOLA POTREBUJE INKLUZIJO – INKLUZIVNI PEDAGOG V BOLNIŠNIČNI ŠOLI

Nina Volčanjek, mag. prof. razrednega pouka in mag. prof. inkluzivne pedagogike,
Osnovna šola Bojana Illica Maribor

Delo v bolnišnični šoli zaradi specifičnih, zlasti čustvenih težav učencev in dijakov, ki so na zdravljenju v bolnišnici, zahteva inkluzijo, zato je sodelovanje inkluzivnega pedagoga ali drugega ustrezno usposobljenega delavca neizbežno. V prvem delu prispevka najprej predstavim vlogo inkluzivnega pedagoga v bolnišnični šoli, v nadaljevanju pa jo osvetlim tudi ob konkretnem primeru.

UVOD

Otroci in mladostniki so hospitalizirani v bolnišnici zaradi več razlogov. Skoraj vsi se ob hospitalizaciji vključijo tudi v bolnišnično šolo, ki jim nudi emocionalno in učno podporo, medtem ko se soočajo z bivanjem v bolnišnici in s tesnobo, ki je s tem pogosto povezana. Inkluzivni pedagog ali drug strokovno usposobljeni delavec je v bolnišnični šoli lahko nosilna oseba v procesu inkluzije ter povezovanja zdravstvenega osebja, učiteljev v bolnišnični šoli, matične šole, staršev in predvsem učenca, ki mu je potrebno celotni šolski proces zaradi razloga hospitalizacije v bolnišnici prilagoditi.

BOLNIŠNIČNA ŠOLA

Bolnišnična šola se je oblikovala z namenom, da bi otrokom in mladostnikom, kljub njihovem sprejemu v bolnišnico, nudila možnost obiskovanja pouka. Namen bolnišnične šole je predvsem, da se vključenim učencem omogoči samozavestnejša vključitev nazaj v matično šolo in njihovo primarno socialno okolje in da se jim omogoči vzporedna predelava učne snovi, ki ji zaradi zdravstvenih obravnav niso mogli slediti (Laptoš 1995).

Bolnišnična šola ne more delovati kot klasična šola. Struktura otrok je drugačna, pouk je potrebno prilagoditi zdravstvenim pogojem vsakega posameznika. Učenci se skozi celotno šolsko leto menjujejo. Primarni namen bolnišnične šole je torej otrokom šolo

približati na nekoliko drugačen način – preko igre, pogovora, ustvarjalnih delavnic. Poudarek pouka ni le na sproti predelavi učne snovi, temveč tudi na gradnji pozitivne samopodobe, vključevanju v socialno okolje, sprejemanju različnosti, ... (Caf 2008). Samo posredovanje znanja torej ne vključuje le gole razlage snovi, temveč je izjemnega pomena tudi zato, ker vključenim učencem približa zunanji svet, ki jim je zaradi zdravstvenih omejitev začasno nedosegljiv (Marolt Mede 2002).

Preživljanje časa v bolnišnični šoli učencem krajša čas ter jim poleg izobraževalnih vidikov mnogokrat nudi tudi emocionalno in moralno podporo, da lažje preživijo dneve v bolnišnici (Caf 2008).

Učenci v bolnišnični šoli

V bolnišnično šolo se vključujejo težko bolni otroci, dolgotrajno bolni otroci in hospitalizirani otroci s kratkotrajnimi obolenji in boleznimi. Potrebno pa se je zavedati, da so to le zdravstveni razlogi otrok. Mnogokrat so v bolnišnično šolo vključeni tudi učenci, ki nimajo le zdravstvenih težav, pač pa tudi učne težave in/ali so usmerjeni kot otroci s posebnimi potrebami (Vir 1).

Učenci, ki so vključeni v bolnišnično šolo, so lahko v bolnišnici na

kratkotrajnem ali dolgotrajnem zdravljenju. Mnogokrat jih spremljata strah in tesnoba, neprijetne občutke jim lahko vzbudi bolnišnica sama, sprememba okolja in rutine ali ločenost od staršev (Davis 1998).

Zavedati se je potrebno, da šola in šolska situacija učencem mnogokrat povzročata stisko, ki je lahko primarnega ali sekundarnega pomena, da je učenec v bolnišnici sploh pristal.

Glede na otrokovo individualno zdravstveno stanje, njegovo diagnozo, način zdravljenja, starost ipd. je potrebno individualno prilagajati tudi vsebine in oblike dela v bolnišnični šoli. Potrebno je vedeti, kateri učenci se lahko vključijo le v šolske sprostitvene dejavnosti, s katerimi je mogoče

Glede na otrokovo individualno zdravstveno stanje, njegovo diagnozo, način zdravljenja, starost ipd. je potrebno individualno prilagajati tudi vsebine in oblike dela v bolnišnični šoli.

le delo ob posteljah, ter kateri učenci se lahko pridružijo pouku v učilnici. Hkrati je potrebno prilagajati vsebino posameznega predmeta vsakemu posamezniku, učni snovi, ki jo obravnavajo v matični šoli, ter razredu, ki ga učenec obiskuje (Webra in Klinc 2002).

ZAKAJ BOLNIŠNIČNA ŠOLA ZAHTEVA INKLUZIJO?

Delo v bolnišnični šoli zahteva inkluzijo: pri tem inkluzija ni namenjena le učencem s posebnimi potrebami, temveč vsem učencem, ki so vključeni v šolski proces in so na zdravljenju v bolnišnici.

**Bolnišnična šola ne
more delovati kot
klasična šola.**

Poleg čustvenega stanja, ki ga doživljajo učenci ob prihodu v neznano okolje, bolnišnico, je potrebno upoštevati tudi zdravstveno stanje učenca, ki je povsem individualizirano. Iz tega razloga nekateri učenci smejo obiskovati bolnišnično šolo, drugi imajo obiskovanje časovno omejeno, tretji lahko sodelujejo le, če delo poteka ob posteljah, četrti pa se v učne dejavnosti zaradi različnih razlogov sploh ne morejo vključevati, zato jim je potrebno ponuditi več sprostitev delavnic.

Potrebno je upoštevati tudi različne starostne stopnje, zato delo v bolnišnični šoli pogosto poteka individualno ali kombinirano z različnimi starostnimi stopnjami.

Učenci, ki so na zdravljenju v bolnišnici, so mnogokrat v čustveni stiski, ki pa jo poleg neznanega bolnišničnega okolja za učence lahko predstavlja tudi tisti razlogi, ki jih je učenec doživljal že pred vključitvijo v bolnišnico: učna manjšepešnost, slaba socialna integriranost, ogrožanje sebe in drugih, ...

Vse to so razlogi, zakaj se morajo učitelji v bolnišnični šoli prilagoditi vsakemu posamezniku in obenem tudi razlogi, ki narekujejo nujno potrebo po izvajanju kvalitetne inkluzije.

Vloga inkluzivnega pedagoga v bolnišnični šoli

Glede na to, da je za kvalitetno izvedbo inkluzije potrebna velika širina znanj, mora biti strokovni delavec temu primerno strokovno podkovan (Kavkler 2002). Za izvedbo kvalitetne inkluzije v bolnišnični šoli je potreben dober inkluzivni pedagog oziroma drug strokovno ustrezno usposobljeni delavec, ki na prvem mestu pozna in uporablja različne pristope in tehnike učenja ter je sposoben vključiti posameznika v okolje bolnišnične šole ne glede na razlog

hospitalizacije. Upoštevati mora različnost učencev, zagotoviti pogoje, ki omogočajo razvoj potencialov posameznika ter prilagajati metode in oblike dela.

Takoj za strokovno usposobljenostjo je seveda potrebno upoštevati tudi to, da je vloga inkluzivnega pedagoga oz. temu primerljivega strokovnega delavca v bolnišnični šoli ustvarjati pozitivno klimo in učence motivirati, saj se vključeni učenci mnogokrat v stiski soočajo s svojimi težavami. Pri otroku mora inkluzivni pedagog iskati močna področja ter graditi pozitivno samopodobo, še posebej, če je otrok hospitaliziran daljše časovno obdobje in s tem ločen od svojih vrstnikov in šolskega okolja. Strokovna usposobljenost in sočutje sta torej tista elementa, ki sta v bolnišnični šoli v procesu inkluzije nepogrešljiva.

Strokovna usposobljenost in sočutje sta torej tista elementa, ki sta v bolnišnični šoli v procesu inkluzije nepogrešljiva.

Cilj inkluzivnega pedagoga v bolnišnični šoli je predvsem iskanje rešitev in po različnih poteh omogočanje doseganja učnih in osebnih ciljev, ki so individualizirani za vsakega učenca posebej glede na njegove zmožnosti, bolezen ipd. (Marussig 2014). Inkluzivni pedagog v bolnišnični šoli izvaja tudi neposredno delo z učenci. Vsebinski poudarek je najpogostejše na premagovanju čustvenih in učnih težav, višanju samopodobe, tehnikah umirjanja in sproščanja, strategijah učenja, ...

Inkluzivni pedagog v bolnišnični šoli predstavlja tudi vezni člen med zdravstvenim in šolskim strokovnim osebjem. Zdravstveno osebje namreč poroča inkluzivnemu pedagogu o možnostih oz. načinih vključitve posameznega učenca v bolnišnično šolo ter o zdravstvenem stanju in

razlogih hospitalizacije. Prav tako je inkluzivni pedagog povezovalni člen z drugimi učitelji, saj jim predaja informacije o možnostih in načinih dela s posameznikom (Marussig 2014). Inkluzivni pedagog v bolnišnični šoli po napotkih bolnišničnega zdravstvenega osebja sodeluje tudi z matično šolo: sodelovanje z matično šolo in zdravstvenim osebjem je izrednega pomena, še posebej takrat, ko je učenec hospitaliziran zaradi težav v šoli.

Delo inkluzivnega pedagoga v bolnišnični šoli na primeru

Danijel (ime je zaradi varstva osebnih podatkov prirejeno) je bil devetošolec, ki je prišel v bolnišnico zaradi čustvene stiske in samopoškodovalnega vedenja, ki sta bila močno pogojena z učnimi težavami ter slabimi ocenami ter učenčevimi relativno visokimi pričakovanji.

Ko je prišel na zdravljenje, je bil takoj vključen v bolnišnično šolo. Ker sta sodelovanje in izmenjava informacij s strokovnimi delavci matične šole izrednega pomena, še posebej takrat, ko je učenec hospitaliziran zaradi težav v šoli, je inkluzivni pedagog po napotkih zdravstvenega osebja takoj preveril stanje v matični šoli.

Ker je bil Danijel vodljiv in motiviran učenec, vedenjskih težav ni bilo. Inkluzivni pedagog je preko pogovora in skozi razne dejavnosti spoznal šibka in močna področja učenca.

Danijel je imel težave pri izdelovanju zapiskov, ločevanju bistva iz besedila, pri strategijah iskanja neznanih informacij in pri organizaciji in urejanju šolskih potrebščin. Njegovo šibko področje je bilo predvsem področje izvršilnih funkcij.

Tako je neposredno delo z Danijelom obsegalo predvsem področje učenja

Inkluzivni pedagog v bolnišnični šoli predstavlja tudi vezni člen med zdravstvenim in šolskim strokovnim osebjem, povezovalni člen z drugimi učitelji in tudi z učenčevo matično šolo.

učenja, urjenja učno-bralnih strategij ter načrtovanja učenja. Učenec je ob tem spoznal različne načine izdelovanja zapiskov, izdelal pa si je tudi tedenski načrt učenja in ocenjevanja. Potrebne so bile tudi dejavnosti, ki so spodbujale pozitivno samopodobo.

Inkluzivni pedagog je moral pri tem konstantno sodelovati z drugimi strokovnimi sodelavci bolnišnične šole. Ob predelavi učne snovi pri posameznih predmetih so bili učitelji seznanjeni z delom, ki ga je izvajal inkluzivni pedagog, le tako je učenec naučeno pri inkluzivnem pedagogu lahko implementiral tudi v pouk in izdelavo zapiskov pri pouku.

Inkluzivni pedagog je o učenčevem napredku sproti poročal zdravstvenemu osebju ter matični šoli.

Danijel se je po mesecu dni vrnil nazaj na matično šolo. Njegova čustvena stiska se je zaradi pridobljenih strategij učenja ter pedopsihiatrične ter psihološke obravnave v sklopu zdravljenja izboljšala. Za uspešno delo je sicer še zmeraj potreboval veliko vodenja in spodbude, kot izjemno uspešen način pa se je izkazala izdelava tedenskega urnika, kjer je učenec načrtoval svoje učenje in vse ostale aktivnosti.

Za osnovno predstavitev vloge inkluzivnega pedagoga v bolnišnični šoli sem izbrala le enega od številnih primerov, ki je bil relativno

Za osnovno predstavitev sem izbrala le enega od številnih primerov, ki je bil relativno nezapleten, veliko je seveda tudi zahtevnejših.

nezapleten, veliko je seveda tudi zahtevnejših primerov. Vsem učencem, ki se vključijo v bolnišnično šolo, pa je skupno to, da potrebujejo prilagodljivega in usposobljenega strokovnega delavca, ki bo svoje delo lahko prilagodil njihovim specifikam ter zdravstvenim omejitvam.

ZAKLJUČEK

Za učence, otroke in mladostnike, ki so na zdravljenju v bolnišnici, predstavlja bolnišnična šola pomemben del socialnega in učnega vključevanja v vzgojno-izobraževalni proces. Delo v bolnišnični šoli zahteva prilagajanje okolja in učnega procesa posameznim učencem, ravno pri tem lahko inkluzivni pedagog odigra pomembno vlogo. S svojo pozitivno naravnostjo lahko učence spodbuja in motivira za delo, jih seznani z različnimi strategijami učenja, jim pomaga pri premagovanju osebnih in učnih težav. Vsekakor lahko predstavlja svežo spremembo, ki v delovanje bolnišnične šole vnese nova znanja in ideje.

LITERATURA

- Bricelj, D. (2002) Pomen bolnišnične šole za otroka. *Ciciban*, let. 56 (št. 7): str. 7–8.
- Caf, B. (2008) Smisel bolnišnične šole v procesu hospitalnega in p o h o s p i t a l n e g a zdravljenja. *Vrata v stoletno zgodbo. Zbornik ob 100-letnici vzgojno-izobraževalnega dela v rumeni stavbi in 50-letnici*

bolnišnične šole. Maribor: Mi bo tisk d. o. o.

Davis, H. (1998) *Pomozimo bolesnoj djeci: priručnik za roditelje kronično bolesne djece ili djece s teškoćama u tjelesnom ili duševnom razvoju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Gregorčič Kumperščak, H. (2008) 50 let obstoja bolnišnične šole. *Vrata v stoletno zgodbo*. Maribor: Mi bo tisk d. o. o.

Kavkler, M. (2002) Vključevanje otroka s posebnimi potrebami. V: *Strokovni posvet Menedžment v izobraževanju*, str. 23–27. Ljubljana: Šola za ravnatelje.

Laptoš, A. (1995) Bolnišnična šola – majhna šola velikih dejanj. *Educa*, let. 5 (št. 1/2): str. 35–39.

Marolt Mede, B. (2002) Kaj mi pomeni bolnišnična šola. *50 let bolnišničnega šolskega dela*. Ljubljana: Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.

Marussig, J. (2014) Delo inkluzivnega pedagoga. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042678156>, 16. 11. 2018.

Vir 1: MIZŠ (2013) Koncept vzgojno-izobraževalnega dela za učence in učence ter dijakinje in dijake, ki so na zdravljenju v bolnišnici. Ljubljana: NUK. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Koncept_bolnisnicni_oddolki_.pdf, 16. 11. 2018.

Webra, T. in Klinc, A. (2002) Šola je dobra reč, le da jaz tega prej nisem vedel. *50 let bolnišničnega dela*. Ljubljana: Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.

Zakon o osnovni šoli (2018). Dostopno na <https://zakonodaja.com/zakon/zosn/10a-clen-izobrazevanje-ucencev-v-bolnisnici>, 1. 6. 2018.

IZVEDBA RODITELJSKEGA SESTANKA – UČNE STRATEGIJE ZA STARŠE ČETRTOŠOLCEV

Špela Kosmatin, prof. razrednega pouka, Osnovna šola Frana Albrehta Kamnik

Učne strategije so osnova za učenje. Starši mnogokrat učitelje prosijo za nasvet, kako otroku pomagati pri učenju. Izpeljava roditeljskega sestanka na temo učnih strategij je torej pomoč staršem, ki želijo biti otroku v oporo pri učenju. Starše ne le seznanim s tistimi strategijami, ki jih uporabljam pri pouku, ampak jim dam možnost, da določeno strategijo tudi sami preizkusijo. Seveda pri tem ne gre brez teorije o učenju, pomnjenju in pomenu avtomatizacije branja. Staršem je potrebno na preprost način razložiti tudi taksonomijo oz. različne zahtevnostne stopnje, ki jih uporabljamo pri ocenjevanju znanja, saj so starši velikokrat prepričani, da otrok vse zna, v resnici pa gre za poznavanje, učenje na pamet in brez razumevanja.

ZAKAJ Z UČNIMI STRATEGIJAMI SEZNANITI STARŠE?

Z uvedbo devetletke se je v šolski sistem vpeljalo opisno ocenjevanje. Vsi, ki smo bili v tistem času študenti na Pedagoški fakulteti, smo se podrobno seznanjali z načinom zapisa opisne ocene. Učili so nas, naj opisna ocena deluje pozitivno, izogibamo naj se besedici »ne« in »ne dosega«, »ne zmore«, »ne zna«. Ko sem se po končanem študiju zaposlila, pa sem opazila, da so starši ob opisni oceni zmedeni. Mnogi izmed njih so na pogovornih urah še vedno spraševali: »Koliko pa bi to bila številčna ocena?«, še več pa je bilo takih, ki so tudi v opisni oceni videli samo bleščeče rezultate, spregledali pa so, da njihov otrok npr. še vedno črkuje namesto vleče besede, da računa le s konkretnimi ponazorili in s preštevanjem ipd.

Prvi šok so starši pogosto doživeli v četrtem razredu devetletke v obdobju, ko so se začele postopoma spet vpeljevati številčne ocene. Takrat so starši videli zgolj številčno oceno in ne več opisne, ki je bila zapisana poleg številčne. Bili so presenečeni, zakaj otroku ne gre več tako dobro, kot mu je šlo v prvem triletju. Predvsem pa so starši prosili za nasvete, kako naj otroku pomagajo pri učenju.

**Običajno ta tip
roditeljskega sestanka
izpeljem zadnji teden v
oktobru, ker je dobro,
da so starši z učnimi
strategijami seznani
že na začetku šolskega
leta.**

Tako se je porodila ideja, da bi bilo dobro tudi starše seznanimi z načini učenja. – Učenje nekako steče pri slovenščini in matematiki, največ težav pa je pri predmetih družba, naravoslovje in tehnika ter pri angleščini. Starši poročajo, da svoje otroke usmerijo k učenju, da se otroci učijo po več ur, uspeh pa ni takšen, kot pričakujejo, tako učenci kot tudi starši. Zato se mi zdi nujno, da tudi starši spoznajo nekaj teorije o učenju ter dobijo konkretne napotke o tem, kako lahko svojemu otroku pri učenju pomagajo.

IZVEDBA RODITELJSKEGA SESTANKA

Starše že na prvem roditeljskem sestanku seznanim s temo drugega roditeljskega sestanka – strategije učenja in jim povem, da bo en del sestanka potekal v obliki delavnic. Le tako bodo morda svoje otroke lažje razumeli, jim pomagali in bili v oporo, če bodo določene strategije tudi sami, vsaj v enem delu, preizkusili. Staršem tudi napovem datum sestanka. Običajno ta tip roditeljskega sestanka izpeljem zadnji teden v oktobru. Za tak termin se odločim zato, ker je dobro, da so starši z učnimi strategijami seznani že na začetku šolskega leta. Povem jim tudi, da bodo na delavnicah konkretno spoznali, kako naj se otrok pripravi na govorni nastop, kako

naj išče ključne besede, kako naj se uči družbo, naravoslovje in tehniko, nove besede pri angleščini ipd. Starše seznanim tudi z okvirno dolžino sestanka, to je približno eno uro in pol oz. nekaj minut dlje, če želijo starši še več konkretnih primerov oz. če so zelo aktivni udeleženci.

Na samem sestanku starše peljem skozi različne faze: cilji učenja, kaj je učenje, učne/bralne strategije, avtomatizacija branja, taksonomija za starše in učence, pozorno poslušanje ter motivacija. Vsako fazo skušam teoretično opredeliti, razložiti ter nato na čim bolj konkretnih primerih prikazati. Uporabljam primere iz učbenikov, ki jih imajo njihovi otroci, ter teme, ki smo jih v šoli že obravnavali.

Naj na kratko prikažem, kako poteka takšna predstavitev učnih strategij v okviru roditeljskega sestanka, kaj povem staršem, kakšni so moji poudarki.

PRIPRAVA NA UČENJE

Priprava na učenje ni tako enostavna, kot se morda zdi (»se usedeš za mizo in se začneš učiti«), je kompleksna stvar, ki zajema tako konkretne zadeve kot miselno naravnost.

Otrok naj si postavi cilje učenja

Na začetku sestanka sem staršem predstavila nujnost, da si otrok postavi cilj učenja. Te cilji naj bodo za začetek kratkoročni ter konkretni (npr. usvojiti postopek pisnega deljenja ipd.).

Urejenost prostora in pripomočkov

Nujno je nekaj besed nameniti urejenosti in primernosti delovnega prostora, pripravljenim in urejenim učnim pripomočkom ter odstranitvi motečih faktorjev. Otrok naj ima vse pripomočke, ki jih potrebuje, pripravljene ter urejene (npr. geotrikotnik, ošiljen svinčnik, radirko), odstrani pa naj vse, kar moti njegovo koncentracijo (lepilo, škarje, komplet flomastrov, mobilni telefon ipd.). Tako bo njegovo učenje/delo osredotočeno le na učenje in mu misli med delom ne bodo odtavale.

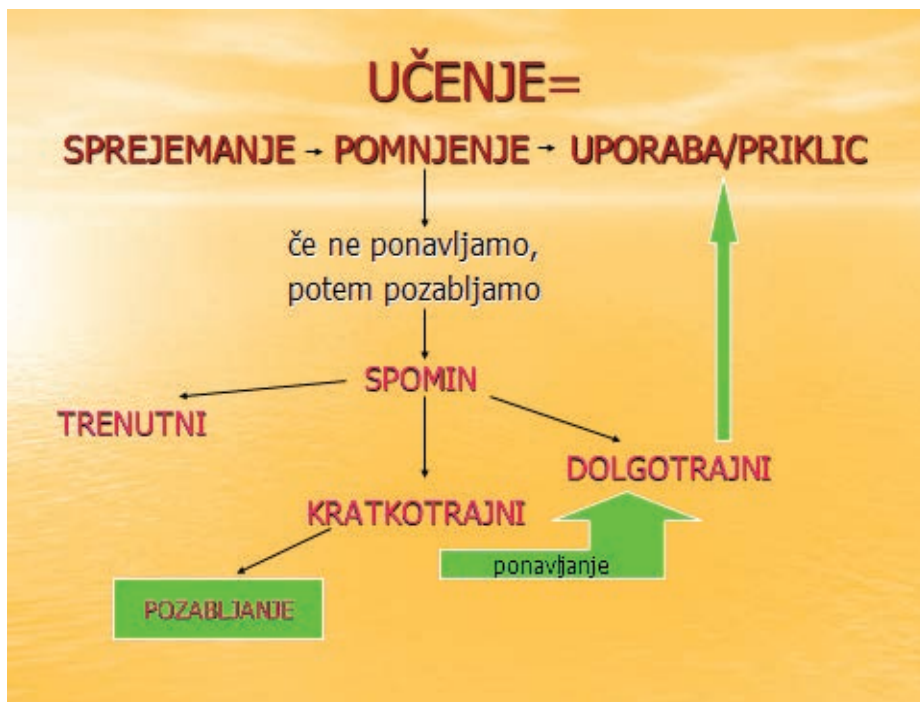
Pomen domačih zadolžitve, vzgoja k odgovornosti

Starše je treba opomniti, da so za ponotranjenje delovnih navad odgovorni sami, v šoli jih lahko učencem le pomagamo privzgajati. S tega vidika imajo velik pomen otrokove domače zadolžitve, za katere mora otrok sam prevzeti odgovornost ter nositi posledice, če naloge niso opravljene.

Primer zadolžitve je priprava šolske torbe. Če otrok torbe ne bo pripravil v skladu z urnikom in bo določeno stvar pozabil doma, naj to postane njegova odgovornost. Sam naj skuša najti rešitev. Vse prevečkrat se učitelji v šoli srečujemo s starši, ki sami prevzamejo odgovornost namesto

Vse prevečkrat se učitelji v šoli srečujemo s starši, ki sami prevzamejo odgovornost namesto otrok.

otrok in nato med poukom otroku v šolo prinesejo npr. športno opremo, plakat, peresnico ipd. S tem delajo otroku medvedbo uslugo. Otrok te navade ne bo ponotranjil, ker zanjo ni prevzel odgovornosti. Zaveda se, da bo eden izmed staršev zadevo namesto njega rešil, opravičil, največkrat tako, da bo stvar prinesel v šolo oz. napisal opravičilo. S tem starši otroka oropajo izkušnje, da se je treba za nastalo stanje opravičiti ter kar najhitreje poiskati rešitev, do

Slika 1

Slika 2: Vir: Pečjak in Gradišar (2002).

katere bo prišel otrok sam ali morda s pomočjo sovrstnika.

KAJ JE UČENJE?

Pri učenju ne gre zgolj za pridobivanje znanj, spretnosti in navad, ampak za napredovanje, razvijanje posameznika s pomočjo izkušenj ter interakcije z okoljem (Marentič Požarnik 1980). Rezultati učenja bodo torej navade, spretnosti ter znanje,

vendar pa je za vsako učenje potrebna določena fiziološka zrelost. Enako je z učnimi strategijami. Otrok mora biti za razvoj določenih strategij dovolj miselno razvit. Zato se bodo tudi uporabljene učne strategije tekom šolanja razlikovale glede na to, kateri razred otrok obiskuje.

Ključni element v procesu učenja je spomin. Cilj učenja je, da se del

informacij vkodira v dolgoročni spomin, ki nam nato omogoča priključitev uporabo informacij, ko jih potrebujemo (Slika 1, Slika 2).

Ključno je, da se starši in učenci zavedajo pomembnosti sprotnega ponavljanja. Za ponavljanje pa imajo na voljo različne strategije, s katerimi jih je potrebno seznaniti.

Čisto preproste strategije za ponavljanje

Po Ebbinghausovi krivulji pozabljamo prvo uro po učenju pozabimo že 60 % informacij, po enem dnevu je izgubljenih že 76 % informacij (Vir 1), zato je torej izredno pomembno sprotno ponavljanje in utrjevanje, predvsem tako s kratkimi odmori.

Večina staršev svojega otroka, ko se po končanem dnevu v službi in šoli znova vidijo, povpraša, kako je bilo v šoli. Učenci so običajno kratki in jedrnat ter odgovorijo: »Dobro«. Na vprašanje, »Kaj pa ste počeli?«, je njihov običajni odgovor: »Nič takega«. In tako se velikokrat pogovor o šoli tudi zaključí.

Del ponavljanja je lahko tudi to, da ob vprašanju staršev: »Kako je bilo v šoli?«, otrok pomisli in pove, kaj so pri posameznem predmetu počeli. Zato naj se starši ne pustijo odgnati z odgovorom »Dobro.« ter »Nič takega.«

Del ponavljanja je lahko tudi to, da ob vprašanju staršev: »Kako je bilo v šoli?«, otrok pomisli in pove, kaj so pri posameznem predmetu počeli. Zato naj se starši ne pustijo odgnati z odgovorom »Dobro.« ter »Nič takega.«, ampak da jih z podvprašanji spodbudijo, da opišejo dogodke v šoli, povedo bolj natančno, o čem so se učili, kaj jim je bilo všeč, česa niso marali, ali so se morda dolgočasili ... Že na tak način bo otrok

prisiljen razmišljati/ponavljati o delu v šoli.

Pomen aktivnih krajših odmorov
Velikokrat učenec v šoli pove, da se je doma več ur učil, in nemalokrat se zgodi, da učitelj po temeljitejšem pogovoru izve, da je med "učenjem" učenec imel tudi kosilo, iskal potrebščine, se pogovoril s sošolcem ipd. Otrok mora imeti za učenje določen tudi časovni okvir, ki pa naj nujno vključuje tudi odmore. Pomembno je, da med odmorom otrok spremeni svoje okolje, telesno drži ter dejavnost. Staršem zato svetujem, da med odmor ne sodi gledanje televizije ali igranje igrice na računalnik. Med odmorom naj otrok prezrači svoj delovni prostor, se malo sprehodi, pretegne, nato pa naj se vrne na delo. Odmori naj ne trajajo več kot 10 minut, saj bo otrok sicer izgubil rdečo nit učenja ter motivacijo in bo za ponoven začetek učenja porabil preveč časa.

Na tem mestu s starši izvedem vajo v urjenju spomina, imenovano efekt začetka in konca. Starši imajo na voljo pol minute, da prebirajo besede, ki se jim izpišejo na zaslonu. Nato sledi navodilo, naj na list zapišejo čim več besed, ki so si jih uspeli zapomniti. Rezultati kažejo, da so si tudi starši, torej odrasli, zapomnili največ besed z začetka in/ali konca zapisa. To kaže na potrebo po krajših odmorih tudi med učenjem oz. ponavljanjem. Otrok naj si snov razdeli na več manjših enot: ko se eno enoto

Otrok naj si snov razdeli na več manjših enot: ko se eno enoto nauči, naj si vzame nekajminutni odmor, nato naj naučeno snov ponovi ter nadaljuje z naslednjo enoto.

nauči, naj si vzame nekajminutni odmor, nato naj naučeno snov ponovi ter nadaljuje z naslednjo enoto. Tako bo tudi krivulja pozabljavanja poloznejša.

UČNE/BRALNE STRATEGIJE

Poznamo tri vrste učnih tipov, to so vidni, slušni in kinestetični učni tip. Učenci na tej starostni stopnji v večini še nimajo prevladujočega učnega tipa, ker se s strategijami učenja šele spoznavajo, vendar pa pri nekaterih že prevladuje določen učni tip.

Kako bomo pri učenju uspešni, je v veliki meri odvisno od tega, ali uporabljamo učne strategije, ki so primerne za naš učni stil, hkrati pa boljše rezultate učenja daje prepletanje vseh treh učnih stilov. Izredno pomembno je torej, da učenci med učenjem izvajajo različne metode učenja: glasno branje, izpisovanje, podčrtavanje, ponavljanje s ključnimi besedami ipd.

Pomen tekočega branja za branje v funkciji učenja

Ključni element pri učenju je branje. Šolsko učenje bo bolj učinkovito in hitrejše, če bo imel učenec usvojeno tehniko branja. Prva tri šolska leta se učenci učijo brati in izpopolnjujejo tehniko branja. Starši se morajo

Starši se morajo zavedati, da je ključnega pomena tudi dosledna vaja branja doma.

zavedati, da je ključnega pomena tudi dosledna vaja branja doma. Učenci morajo doma vaditi toliko časa (tednov, mesecev), da je njihova tehnika branja avtomatizirana. To pomeni, da otrok bere tekoče ter je pri branju sproščen. Obstaja veliko različnih načinov za dosledno vajo domačega branja (bralni dnevnik, bralni koledar ipd.), ki ga običajno že učiteljice v drugem in/ali tretjem razredu predstavijo in pripravijo za starše. Šele ko bo branje avtomatizirano, se bo otrok lahko osredotočil na vsebino.

Razvoj bralnih stopenj

Ker so v razvoj bralnih spretnosti vključeni tudi starši, jih je pomembno seznaniti z razvojem bralnih stopenj. Potrebno je, da se starši za-

Bralna stopnja po Challu	Značilnosti stopnje	Pogoj za prehod na višjo stopnjo
Stopnja 0 – PREDBRALNO OBDOBJE(0–6 let)	– metajezikovno zavedanje – sposobnost vidnega in slušnega zaznavanja	
Stopnja 1 – OBDOBJE ZAČETNEGA BRANJA (6–7/8 let)	– asociativna zveza črka – glas – prehod skozi tri faze v opismenjevanju: logografsko, abecedno, ortografsko	– asociativna zveza črka – glas
Stopnja 2 – STOPNJA UTRJEVANJA SPRETNOSTI BRANJA (7/8–8/9 let)	– urjenje tehnike branja	
Stopnja 3 – BRANJE ZA UČENJE (9–14 let)	– branje v funkciji učenja – uporaba različnih bralnih strategij	– avtomatizacija tehnike branja – bralne strategije
Stopnja 4 – VEČSTRANSKI POGLED NA PREBRANO (14–18 let)	– sprejemanje/presojanje prebranega z več zornih kotov – metakognitivne spretnosti	– samokontrola pri branju – metakognitivne sposobnosti
Stopnja 5 – KONSTRUKCIJA IN REKONSTRUKCIJA (od 18. leta naprej)	– konstrukcija lastnega sistema znanja – selektivnost in fleksibilnost pri branju	– široko znanje – bralna učinkovitost

Preglednica 1: Vir: Pečjak in Gradišar (2012, 68)

vedajo svoje vloge in jo odgovorno opravijo, kajti branje je osnova za učenje in je torej nujno potrebno usvojiti predhodne stopnje branja za prehod na višjo bralno stopnjo – branje v funkciji učenja.

Pečjak in Gradišar v svoji knjigi Bralne učne strategije navajata model J. Challa (Preglednica 1), ki v svojem modelu zelo nazorno prikaže prehajanje s stopnje na stopnjo, vključno s pogoji, ki omogočajo prehod na naslednjo stopnjo (Pečjak in Gradišar 2012, 67).

Največ težav se v četrtem razredu pojavi pri učenju družbe ter naravoslovja in tehnike. Starši morajo vedeti, da samo branje, prebiranje snovi v učbeniku ter zvezku še ni učenje. Pomembne so učne tehnike, s katerimi bomo učno snov vkodirali v dolgoročni spomin. Sama krivulja pozabljanja bo bolj položna, če se bodo učenci učili z razumevanjem in pri učenju kombinirali različne učne tehnike.

Nekaj bralnih učnih strategij

Za učenje je na voljo kar nekaj različnih bralnih učnih strategij. Staršem predstavim take, za katere menim, da so najbolj konkretne in uporabne za četrtošolce.

• Pravilo petih P-jev

Za osnovo pri učenju je učencem lahko pravilo petih P-jev. Izredno pomembna stopnja pri tej metodi je stopnja po branju z razumevanjem – ponavljanje. Ponavljanje naj ne bo pasivno. Učenec naj prevzame aktivno vlogo, tako bo ohranil osredotočenost na snov, hkrati pa bo prepletel različne učne tehnike, ki mu zagotavljajo večje pomnjenje.

P – POMISLI pri zaprtem zvezku in učbeniku, kaj ste delali zadnje ure pri pouku.

P – PRELETI celotno snov v zvezku in učbeniku, preleti slikovno gradivo.

P – PREBERI pozorno in z razumevanjem snov v zvezku in učbeniku. Bodi pozoren, da najdeš razlago za neznane besede.

P – PONOVI obravnavano snov na različne načine (izdelaj miselni vzorec, izpiši ključne besede, nariši časovno premico, ponazori s slikovnim materialom, izdelaj svoj preizkus znanja, pripravi kviz ipd.).

P – PREGLEJ ponovno celotno snov v učbeniku, zvezku in svoje zapiske.

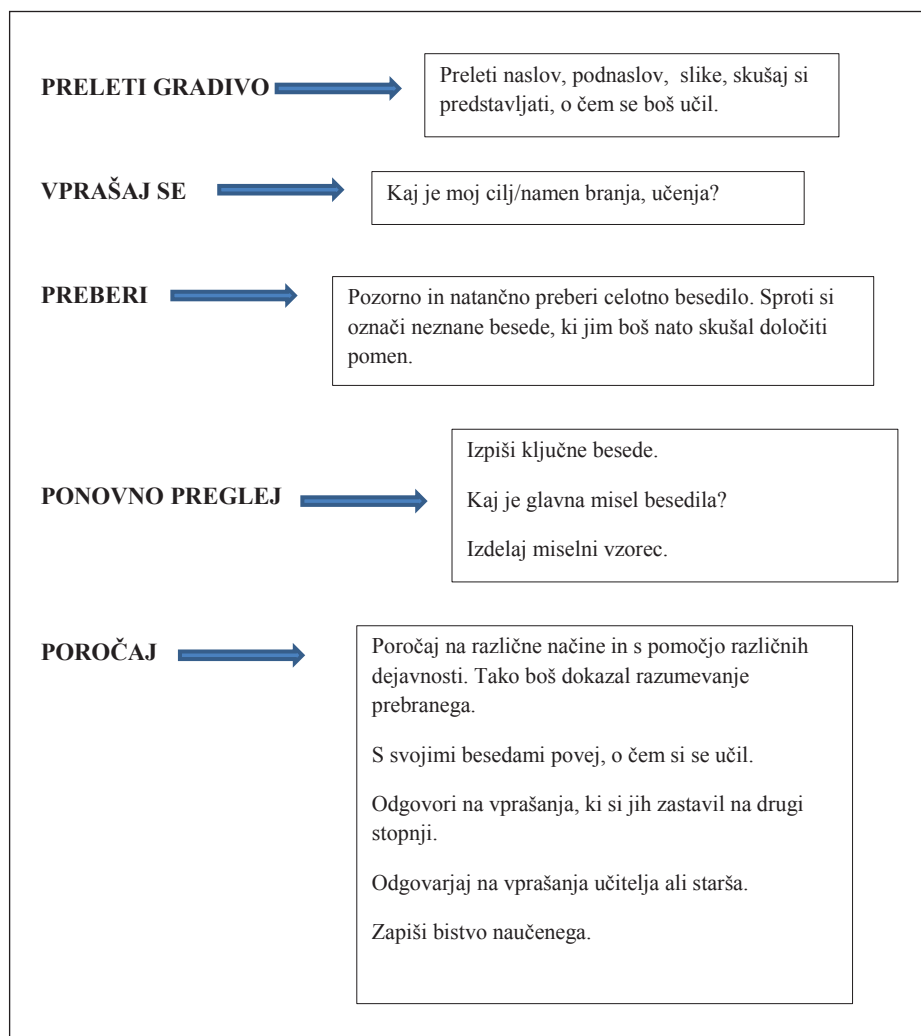
Preglednica 2: Vir: Umek in Janša Zorn (2014)

• Strategija PV3P

Druga strategija, ki je tudi primerna za učence na tej starostni stopnji, je strategija PV3P. Uporaba te strategije pri učenju spodbuja metakognitivno zavedanje samega procesa učenja, rezultat takega učenja pa je boljše razumevanje. Najtežja naloga za učence, ki se v to strategijo šele uvajajo, je stopnja, ko si morajo postaviti vprašanje, določiti cilj branja oz. učenja. Zato na začetku uvajanja te strategije učenci potrebujejo pomoč učitelja ali starša.

Obe strategiji, pravilo petih P-jev in PV3P, lahko učenci v nekoliko predelani obliki uporabijo za pripravo na govorni nastop, pa naj gre za govorni nastop umetnostnega (npr. Moje najboljše počitnice) ali neumetnostnega besedila (opis živali, osebe ipd.).

Starši običajno otroke spodbujajo, da napišejo besedilo na določeno temo ter ga nato berejo toliko časa, da ga znajo prosto povedati. Slabost takega načina je, da ima otrok običajno med samim nastopom tremo. Zato se dokaj hitro zgodi, da se zmede in pozabi, o čem je govoril. Kljub temu da ima pred seboj besedilo, v katero lahko pogleda, mu običajno vzame

Preglednica 3: Vir: Pečjak in Gradišar (2012)

veliko časa, da poišče, kje je ostal, in nato nadaljuje.

Učenci naj si za govorni nastop sicer pripravijo besedilo, ki naj jim nato služi kot podlaga za izpis ključnih besed ali izdelavo miselnega vzorca. Nato naj poročajo s svojimi besedami. Spodbujati jih je treba k temu, da besedilo vsakokrat povedo malo drugače, s svojimi besedami. Tako bodo v primeru treme lahko pogledali na svoj opomnik s ključnimi besedami in v trenutku nadaljevali tam, kjer so ostali.

• Paukova strategija

Ena izmed uspešnih strategij, predvsem pri besedilih z veliko podrobnostmi in pri učenju iz učbenikov, je Paukova strategija, ki omogoča izdelavo dobrega povzetka, ki bo zapisan z besedami učenca. To pomeni, da bo učenec po zaključ-

Paukova strategija omogoča izdelavo dobrega povzetka, ki bo zapisan z besedami učenca.

ku učenja z omenjeno strategijo snov tudi razumel.

Paukova strategija (Slika 3) je razdeljena na štiri faze, poleg besedila pa potrebujemo še prazen list, ki ga z navpično črto razdelimo na dva neenaka dela. Levi del lista (levi stolpec) naj bo širši kot desni del lista (desni stolpec).

Pri pisanju povzetka ali glasnem ponavljanju s pomočjo ključnih besed si učenec levi stolpec prekrije. Ko se mu pri povzemanju/ponavljanju s pomočjo ključnih besed ustavi (ko ne ve, kako naprej), si odkrije levi stolpec in ponovi s pomočjo izpisane

ŠTIRI FAZE PAUKOVE STRATEGIJE

1. FAZA – **branje** prvotnega besedila; če je besedilo daljše, ga lahko razčlenimo na manjše dele.

2. FAZA – v levi stolpec praznega lista, učenec **izpiše povedi, besedne zveze**, ki se mu v besedilu zdijo pomembne (lahko izpisuje po posameznih odstavkih).

3. FAZA – iz levega stolpca izpisane povedi, besedne zveze pretvori v **ključne besede**.

4. FAZA – na podlagi ključnih besed v desnem stolpcu **napiše povzetek in/ali ustno povzema**.

Slika 3: Osnove Paukove strategije

povedi. Nato nadaljuje ponavljanje ob ključnih besedah.

Pri uvajanju te strategije je na začetku nujna vodena pomoč učitelja. Učenci morajo usvojiti tehniko te strategije, šele ko bo tehnika usvojena, se lahko posameznih faz strategije lotijo sami. Pomembna je tudi izbira besedila za učenje te strategije, saj vsa besedila, vsaj na začetku, niso primerna.

TAKSONOMIJA ZA STARŠE IN UČENCE: »STOPNIČKE ZNANJA«

Starši so mnogokrat pomočniki svojemu otroku pri učenju. Postavijo se v vlogo učitelja ter svojega otroka po učenju sprašujejo in na tak način preverjajo njegovo znanje. Nema-lokrat pa se zgodi, da starši rečejo, predvsem po tem, ko je otrok že ocenjen v šoli in dobi oceno prav dobro ali dobro, da ne razumejo, zakaj je dobil nižjo oceno od odlične, »če pa je doma vse znal«.

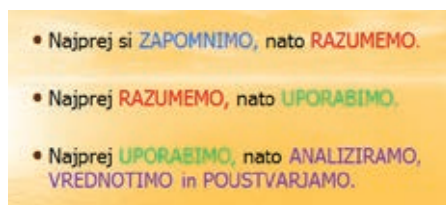
Zato je staršem treba predstaviti preprost prikaz taksonomije (Slika 4), prav tako pa je potrebno, da ga

Starše je treba seznaniti z načinom ocenjevanja in jim razložiti, da učitelj postavlja vprašanja na vseh treh taksonomskih stopnjah.

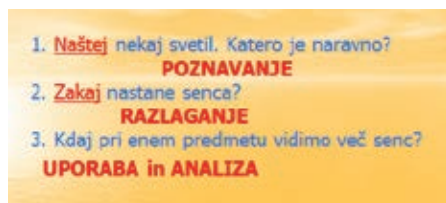

Slika 4: »Stopničke znanja«

poznajo tudi učenci. Starše je treba seznaniti z načinom ocenjevanja in jim razložiti, da učitelj postavlja vprašanja na vseh treh taksonomskih stopnjah, ki so med seboj tudi različno vrednotene (število točk). Torej je znanje nezadostno, če zna učenec odgovoriti zgolj na vprašanja prve taksonomske stopnje. Na tej stopnji gre zgolj za faktografsko pomnjenje dejstev, brez razumevanja.

Slika 5: Preprost prikaz taksonomije

Slika 6: Primeri vprašanj različnih zahtevnostnih stopenj

Za četrtošolce uporabljam tri-stopenjski prikaz (Slika 7), ki ga poimenujemo kar »stopničke znanja«. Plakat običajno obesim na razredni pano, da imajo učenci ves čas pred seboj tudi primere vprašalnic, ki jih lahko na določeni stopnji uporabim.

POMEN POZORNEGA POSLUŠANJA
Učitelji v šoli se trudimo, da so učne ure sestavljene iz različnih dejavnosti, ki vključujejo vse učne stile učencev. Ena izmed dejavnosti je tudi pogovor oz. ustna razlaga. Pri tem je pomembno, da znajo učenci pozorno poslušati.

Če otrok zna odgovoriti na vsa vprašanja, še ne pomeni vedno, da snov tudi razume.

»Doma je vse znal!«

Tudi pozornega poslušanja se je potrebno naučiti

Veliko vlogo pri vzgoji k pozornemu poslušanju imajo starši, ki s svojim zgledom kulturo poslušanja in pogo-varjanja učijo že doma.

Učitelji se nemalokrat srečujemo z učenci, ki ves čas z vprašanji pre-verjajo vsebino oz. razumevanje slišane-ga. Pri takih učencih gre lahko za bodisi slabo samopodobo ali pa slabo pozorno poslušanje.

Potrebno je, da se, tako starši doma kot učitelji v šoli, zave-damo, kakšen zgled pozornega posluša-nja smo. Predvsem se je s starši potrebno pogovoriti o tem, ko-likokrat doma otroku ponovijo navodila: otrok naj se navadi, da preprosta navodi-

la povemo le enkrat (npr. Obleci se in me počakaj pri avtu.), medtem ko sestavljena navodila dajemo po delih oz. jih dvakrat ponovimo (npr. Pojdi na stranišče, se obuj, obleci bundo ter kapo in me počakaj pri vratih.). Tudi preko takih, vsakodnevnih de-javnosti, bomo krepili razumevanje govorjenih sporočil in kompetenco pozornega poslušanja.

Otroke je treba že doma navajati na osnovna pravila uspešne govorno-po-slušalske komunikacije. Nadgradnja teh spretnosti pa nato lahko poteka v šoli. Učencem je treba dati jasno vedeti, da če hočejo v pogovoru sode-lovati, morajo poslušati tudi druge. S krepitvijo te spretnosti bodo učenci mnogo informacij že zasidrali v svoj delovni spomin in bodo zato doma manj časa porabili za učenje.

MOTIVACIJA

»Za doseganje dobrih učnih uspe-hov pa ne zadoščajo samo primerne sposobnosti; po-membno je tudi, da je človek pri-pravljen potruditi se, da je za učenje motiviran.« (Ma-rentič Požarnik 1980, 81.) Pri mlaj-ših otrocih gre predvsem na zu-

Predvsem se je s starši potrebno pogovoriti o tem, kolikokrat doma otroku ponovijo navodila: otrok naj se navadi, da preprosta navodila povemo le enkrat.

„STOPNIČKE ZNANJA“

Slika 7: Prirejena Bloomova taksonomija

nanjo motivacijo, ko se učijo zaradi zunanjih razlogov, zato da bi pridobili nagrado, pohvalo. Nato učenci počasi postanejo deloma notranje motivirani, ko je njihov cilj učenje in znanje samo po sebi, učijo se zaradi lastnih interesov, radovednosti. Jasne meje med obema motivacijama ni, večinoma se prepletata. Zunanja motivacija lahko sčasoma preide v notranjo, ki je trajnejša in učinkovitejša.

ZAKLJUČEK

Roditeljski sestanek na temo učnih strategij pripravljam že kar nekaj let. Poleg podajanja zgoraj opisane teorije ter tiskanega gradiva z razlago učnih tipov in priporočili za učenje pa starši na sestanku prevzamejo tudi aktivno vlogo. Tako skupaj izvedemo nekaj vaj za krepitev spomina, konkretno pretvarjamo ključne besede v besedilo na različne načine (govorni nastop – opis živali, moj najljubši dan) ter izvedemo eno fazo Paukove strategije. Prav tako imajo čas, da se z drugimi starši (v paru) pogovorijo o njihovih dosedanjih strategijah pri učenju ter načinih

motivacije otroka za učenje in šolsko delo.

Predstavljeno teorijo skušam staršem predstaviti čim bolj preprosto in razumljivo. Na sestanku ne posvečam pozornosti otrokom s posebnimi potrebami, saj se s starši teh otrok pogovorim individualno. Gre bolj za splošno predstavitev strategij in učenja. Staršem tudi povem, da so to osnovne informacije zanje ter naj od svojih otrok ne pričakujejo, da bodo v četrtem razredu usvojili večino učnih strategij. Nekateri jih bodo usvojili prej, drugi kasneje, tretji nikoli ali pa v prilagojenih oblikah. Pomembno je, da se učencem te strategije pokažejo, nato bodo skozi šolanje izbrali tisto, ki njim najbolj ustreza.

Odzivi staršev so večinoma pozitivni. Predvsem so hvaležni za konkretne predloge in izkušnjo, da so lahko določene tehnike izvedli tudi sami. Zavedajo se, da za učenje ne bo dovolj, da otroka pošljejo v sobo, kjer bo samo bral snov v zvezku, pač pa ga bodo morali spodbuditi, da bo

med učenjem prevzem aktivno vlogo s pisalom v roki.

LITERATURA

- Anderson Lorin, W. (2016) (prevod Sonja Sentočnik) *Taksonomija za učenje, poučevanje in vrednotenje znanja – revidirana Bloomova taksonomija izobraževalnih ciljev*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Marentič Požarnik, Barica (1980) *Dejavniki in metode uspešnega učenja*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Pečjak, Sonja, in Gradišar, Ana (2002) *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, Sonja, in Gradišar, Ana (2012) *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, Sonja, in Kramarič, Mira (2015) *Bralne strategije, priročnik za učitelje 3., 4. in 5. razreda*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Umek, Maja, in Janša Zorn, Olga (2014) *Družba in jaz 1, učbenik, družba za 4. razred osnovne šole*. Ljubljana: Modrijan.
- Vir 1: <https://anki-utrjevanje.weebly.com/krivulja-spomina-in-pozabljanja.html>, 16. 11. 2018.

KAKO ZNATI REČI NE? – PROJEKT MESECA NOVEMBRA 2018

Mag. Janka Bergel Pogačnik, magistrica znanosti s področja socialna pedagogika,
Osnovna šola Toneta Čufarja Jesenice

V prispevku predstavljam projekt z naslovom *Kako reči ne?*, ki smo ga na naši šoli izvedli v novembru – mesecu ozaveščanja o odvisnostih današnjega časa. Projekt je imel dva dela: raziskovalni del, ki z anketnim vprašalnikom za starše osvetljuje posnetek stanja glede uporabe tehnologije pri učencih tretjega razreda (torej pri otrocih, starih osem let), in neposredni empirični del – aktivnosti z vsebinami za starše in z vsebinami za učence. Njihov namen je bil ozaveščanje o škodljivosti pretirane uporabe tehnologij pri otrocih in aktivno vključevanje otrok in staršev v iskanje drugih oblik preživljanja prostega časa. Vsebine so bile namenjene tudi krepitvi staršev in otrok, da bodo v družbi, kjer sodobne digitalne tehnologije zaradi različnih manipulacij v družbi hitro nadvladujejo posameznika, mobilnim telefonom z raznoraznimi aplikacijami, računalniškimi igricama ter raznoraznim drugim, uporabnikom "prijazno približanim oblikam virtualne tehnologije za prosti čas", zmogli reči »ne«.

UVOD

Lahko bi rekli, da je eden od velikih vzgojnih izzivov današnjega časa, s katerim se vsak dan soočamo tako učitelji že v začetnih razredih osnovne šole kot seveda predvsem starši, povezan s sodobno tehnologijo: otroci so vedno bolj povezani z mobilnim telefonom oz., bolj specifično, z računalniškimi igricama. Problem pretirane uporabe digitalne tehnologije med otroki je širše družbeni in ima poleg škodljivih socialnih tudi že zdravstvene razsežnosti, kot opozarjajo tudi psihologi in zdravniki šolske medicine.

Na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in ob drugih priložnostih sem zaznala, da so starši pogosto negotovi, polni dilem, kako reševati vzgojne izzive. Izrazili so željo, da si želijo več srečanj s pogovori, na katerih bi lahko izmenjali izkušnje, dileme o izzivih, ki jih otroci s tem problemom vsakodnevno postavljajo prednje. Ker je eno temeljnih vodil pri mojem pedagoškem delu participacija, smo v oddelku v tem šolskem letu pred govorilnimi urami uvedli mesečne čajanke z debatami za starše, teme predlagajo starši. Novembrska tema je bila povezana z izzivi današnjega časa – uporabo sodobnih tehnologij.

Pobude za pripravo projekta *Kako znati reči ne?*

Pobude za pripravo našega projekta,

ki smo mu dali naslov *Kako znati reči ne?*, izhajajo iz celotne relacije dom – šola – širše družbeno okolje, ki jo ta problem zadeva. Prva je spodbudila mojo zamisel o pripravi projekta *Kako reči ne?*, ki smo ga nato izvedli v mesecu novembru 2018, pobuda mame, ki je na sestanku sveta staršev kot zelo pereč problem zaznala težave in dileme, ki jih imajo starši z otroki zaradi pretirane uporabe računalnika in mobilnega telefona. Druga spodbuda za načrtovanje projekta pa je bila napoved dogodka z naslovom *Izzivalec ulice 2*, organiziranega na nivoju šole.

TEORETIČNI OKVIR

Projekt ima temelje v dveh teoretičnih izhodiščih, v načelu participacije in teoretskem okviru psihoterapevta M. Kramlija, univ. dipl. teologa, vodja centra za zdravljenje odvisnosti v ZD Nova Gorica.

O načelu participacije

Ker si želimo kakovostno šolo, ki bo ustvarila samostojne odgovorne posameznike za družbo 21. stoletja, v kateri bodo učitelji razvijali svoje kompetence in aktivno skrbeli za svoj profesionalni razvoj, v kateri bo aktivna vloga učenca spodbujala k učenju in grajenju lastnega znanja ter k pre-

vzemanju odgovornosti, v kateri bo sodelovanje med učenci, učitelji in starši gradilo interakcijo, ki bo vplivala na rast in razvoj otrok ter ustvarjala učečo se skupnost, moramo izpostaviti participacijo učencev in njeno nujnost pri zagotavljanju kakovostnega vzgojno-izobraževalnega procesa (Bergel 2016). Izobraževanje za demokratično državljanstvo vključuje ponujanje priložnosti za participacijo in razvijanje spretnosti ter odpravljanje ovir pri njenem udeležanju (prav tam). Kot poudarja S. Rutar, ki navaja Harta, naj bi bili otroci vključeni v smiselne projekte skupaj z odraslimi, saj je nerealistično pričakovati, da bodo otroci kar nenadoma pri šestnajstih, osemnajstih letih brez predhodnega izpostavljanja tem veščinam in odgovornostim postali odgovorni in participativni (Bergel 2016, 55).

Skladno z načelom participacije, ki jo skušam tudi sicer v kar najoptimalnejši meri upoštevati pri svojem

Projekt je zasnovan tako, da omogoča kar najoptimalnejšo participacijo učencev in tudi njihovih staršev.

pedagoškem delu, je projekt zasnovan tako, da omogoča participacijo učencev in tudi njihovih staršev: učenci imajo s svojimi idejami,

predlogi in lastno aktivnostjo možnost za oblikovanje konkretnih vsebin in tudi za njihovo realizacijo v projektu; ob sicer organizacijsko

vnaprej pripravljenem programu projekta pa tudi starši sooblikujejo njegove vsebine in aktivnosti in usmerjajo njegov razvoj.

Teoretski okvir M. Kramlija – priporočila

Drugi temelj našega projekta se navezuje na ugotovitve in priporočila psihoterapevta M. Kramlija, univ. dipl. teologa, vodja centra za zdravljenje odvisnosti v ZD Nova Gorica.

M. Kramli je v slovenskem prostoru eden temeljnih raziskovalcev, ki se ukvarjajo z nekemičnimi zasvojenostmi, torej tudi z oblikami digitalne zasvojenosti. Je terapevt in vodja Klinike za zdravljenje neke-mične zasvojenosti, temu področju se posveča že petnajst let (Vir 1). Kot ugotavlja v svoji dolgoletni praksi, predstavljajo večinski delež znotraj nekemičnih zasvojenosti računalniške igrice in družabna omrežja: Facebook je na prvem mestu.

M. Kramli ugotavlja, da v zvezi z pri zasvojenostjo z novimi tehnologijami prepoznavamo štiri stopnje: vzorec, navada, prisilno vedenje, zasvojenost (zadnji dve potrebujeta pozorno ukrepanje, zdravljenje): »Ko svojemu otroku rečemo, naj pride na kosilo in otrok pride takoj, poje, se pri mizi pogovarja in ne hiti nazaj za zaslon – temu rečemo vzorec. Če otroku rečemo, naj pride na kosilo, se dolgo časa obotavlja, mora za zapustitev virtualnega sveta potegniti moč iz pete, je nato med kosilom ves nervozen, hrano hitro zmeče vase in takoj pohiti nazaj – temu rečemo navada. Ko se otrok kosilu želi odpovedati zaradi potrebe po virtualnem in mu moramo groziti z izklopom interneta ali zaplenbo računalnika, pridemo do

tretje stopnje, ki ji rečemo – prisilno vedenje. V tej točki otrok ne more več samoiniciativno opravljati vsakodnevnih opravil, temveč se jih loti le ob grožnji, ob zunanjem pritisku, kar pomeni, da nima lastnih kapacitet, s katerimi bi prekinil igranje. In potem je tukaj še četrta stopnja – zasvojenost, v kateri morajo starši svoje otroke od računalnikov in telefonov odstraniti prisilno, otroci pa se na to odzivajo agresivno, celo s fizičnim obračunavanjem.« (Vir 1) Kot pravi Kramli, je že pri stopnji prisilnega vedenja, sploh pa pri stopnji zasvojenosti potrebno organizirano institucionalno zdravljenje.

M. Kramli je v slovenskem prostoru eden temeljnih raziskovalcev, ki se ukvarjajo z nekemičnimi zasvojenostmi, torej tudi z oblikami digitalne zasvojenosti.

duktivno in zabavljasko funkcijo nove tehnologije. Meni, da moramo otroku dati jasno vedeti, koliko časa lahko preživi v virtualnem svetu in kje. Rešitev ni zgolj abstinenca, pač pa je potrebno krepiti fizične in prostochasne aktivnosti: če je otrok vedno bolj zaposlen in aktiven na drugih področjih, ima namreč vedno manj časa za preživljanje v virtualnem svetu, tudi njegova pozornost se preusmerja drugam.

NAMEN IN CILJI PROJEKTA

Namen našega projekta Kako znati reči ne? je bil ozaveščanje, tako staršev kot seveda učencev, o škodljivosti pretirane uporabe tehnologije pri otrocih in aktivno vključevanje otrok in staršev v iskanje drugih oblik preživljanja prostega časa.

Konkretnije – pripraviti sem želela aktivnosti za starše in učence, ki bi:

- osvetlile problematiko nekemičnih odvisnosti;
- omogočile staršem pridobiti ustrezne informacije, uzavestiti pomen

vloge staršev v zvezi s tem problemom in jim z izmenjavo mnenj nuditi suport pri postavljanju mej in vzpostavljanju zdravega odnosa do uporabe novih tehnologij;

- omogočile skupaj z učenci in starši iskati možnosti in rešitve, kako ravnati, ko je dolgčas, in kako aktivno preživljati prosti čas;
- omogočile, preko iger za spodbujanje socialnih spretnosti in s pomočjo Sos terapevtskega kuža, učinkovito obdelavo vsebine in s tem krepile moč učencev, da prevzamejo aktivno vlogo in se začnejo zavedati, da lahko zmorejo reči odločni in jasni »ne« v situacijah, ko je to potrebno.

Cilji projekta so bili:

- povezovati, osmisлити, videti nove izzive, nove prednosti, učiti se drug od drugega in videti radosti življenja, saj nas le odnosi, ki povezujejo, bogatijo in nas krepijo, osrečujejo;
- ozavestiti, da je uporaba tehnologije namenjena temu, da je pripomoček za učenje, iskanje koristnih informacij za znanje in ne orodje za zabavo in nadomestilo za prosti čas;
- starše seznaniti in jih opremiti z zavedanjem, da sta pretirana uporaba mobilnega telefona, družabnih omrežij in igranje računalniških igric škodljiva za otrokov celosten razvoj (mišljenje, gibanje in tudi čustvovanje);
- opremiti starše in učence s košim idej, kako lahko svet realnosti ostane lep in barvit;
- opremiti starše z mislijo, da imajo moč, da oni sami vodijo tehnologijo in ne tehnologija njih.

KORAKI IZVAJANJA PROJEKTA

Program projekta je sledil več korakom, ki so dali projektu vsebinsko polnost. V tem smislu sem pripravila program za starše in vzporedni program za učence.

Program za starše:

1. korak: Posnetek stanja (anketi-

ranje staršev glede uporabe novih tehnologij pri otrocih v prostem času).

2. korak: Dogodek (dokumentarni program Izzivalec ulice 2).
3. korak: Čajanka za starše po dogodku.

Program za učence:

1. korak: Ko kuža spreminja odnose: Kako znati reči ne?
2. korak: Ko kuža spreminja odnose: Kaj storiti in delati, ko mi je dolgčas?
3. korak: Načrtovanje naslednje dejavnosti.

V nadaljevanju so na kratko predstavljeni posamezni koraki obeh vzporednih programov, nekoliko podrobneje pa predstavljam prvi korak programa za starše, ki nam z anketno raziskavo omogoča neposredni uvid v problematiko, s katero se soočamo.

IZVEDBA PROGRAMA ZA STARŠE

1. korak: POSNETEK STANJA

• Anketni vprašalnik in izvedba ankete

Zanimalo nas je, kakšno je pri naših učencih tretješolcih dejansko stanje glede uporabe novih, virtualnih tehnologij v prostem času. V ta namen je bil narejen anketni vprašalnik za starše, ki so ga staršem domov odnesli učenci in nato izpolnjenega vrnilili v šolo razredničarkam. Anketa je bila anonimna.

Od 100 razdeljenih anketnih vprašalnikov je bilo vrnjenih 61, kar predstavlja 61 % odziv, v enem od štirih oddelkih pa je bilo od 26 razdeljenih vprašalnikov vrnjenih 25, kar predstavlja kar 96 % odziv.

• Rezultati ankete

Podatki, pridobljeni v anketi, so prikazani v Preglednici 1 – predstavljajo skupne rezultate vseh 61 vrnjenih in izpolnjenih anketnih vprašalnikov in

se torej nanašajo na učence vseh štirih oddelkov tretjega razreda na naši šoli. Podatki na nivoju posameznih oddelkov so posebej prikazani le za oddelk, ki je imel 96 % odzivnost. (V ostalih treh oddelkih je bila odzivnost veliko nižja, podatki za te oddelke torej niso dovolj relevantni in zato v preglednici niso posebej navedeni.)

Preglednica 1: Predstavitev rezultatov ankete o uporabi sodobne tehnologije v prostem času pri naših učencih osemletnikih

Pojasnilo:

N1 = 61 – skupno število vseh vrnjenih anketnih vprašalnikov od 100 razdeljenih (vsi štirje oddelki tretjega razreda).

N2 = 25 – število vrnjenih anketnih vprašalnikov v oddelku s 96 % odzivnostjo.

* pove, da je bila vsebina dogovorov, kot so jih starši pripisali pri odgovoru na drugo vprašanje, zbrana kot posebna priloga k analizi rezultatov ankete.

VPRAŠANJE		N1	%	N2	%
1. Ali menite, da vaš otrok preveč prostega časa preživi pred TV, računalnikom in preveč časa na dan uporablja mobilni telefon?	da	16	26 %	7	28 %
	ne	41	67 %	16	64 %
	ne vem	4	7 %	2	8 %
	da	53	<u>87 %</u>	20	80 %
2. Ali imate z otrokom sklenjen dogovor, koliko časa in kdaj lahko uporablja računalnik in gleda televizijo? * Prosimo, če nam zaupate vaš dogovor z otrokom o uporabi telefona in računalnika:	ne	8	13 %	5	20 %
3. a Koliko časa dnevno vaš otrok gleda televizijo:	15–30 min.	31	51 %	10	40 %
	1–2 uri	29	47 %	15	60 %
	3–4 ure	1	2 %	0	0 %
	5 ur in več	0	0 %	0	0 %
3. b Koliko časa dnevno vaš otrok igra igrice na računalniku ali mobilnem telefonu:	15–30 min.	35	<u>58 %</u>	12	<u>48 %</u>
	1–2 uri	19	<u>31 %</u>	8	<u>32 %</u>
	3–4 ure	2	3 %	1	4 %
	5 ur in več	0	0 %	0	0 %
	ne igra	5	8 %	4	16 %
4. Ali ima vaš otrok svoj telefonski aparat, ki ga uporablja?	da	43	<u>70 %</u>	20	<u>80 %</u>
	ne	18	30 %	5	20 %

5. a Ko otroka na primer pokličete h kosilu, pride brez obotavljanja. Pri kosilu ni nečakan in sodeluje v pogovoru. Po kosilu ostane v vaši družbi ali se loti druge aktivnosti.	53	87 %	22	88 %
5. b Ko otroka na primer pokličete h kosilu, odvrne, da se bo takoj, čez nekaj minut pridružil, a na to pozabi. Kosilo poje hitro in se po njem vrne k računalniku.	5	8 %	1	4 %
5. c Ko otroka na primer pokličete h kosilu, se tem navodilom upira. Ko mu zagrozite z odvzemom naprave, se odzove z burnim kričanjem in nervozo.	3	5 %	2	8 %
5. d Otrok klicu na kosilo ne posveti nobene pozornosti. Ko jo želite dobiti, postane nasilen.	0	0 %	0	0 %

Iz Preglednice 1 lahko razberemo pomembne ugotovitve.

Rezultati skupine N1, v kateri so zbrani vprašalniki vseh staršev tretješolcev, ki so vrnili ankete (61 % odzivnost), in rezultati skupine N2, tj. oddelka s 96 % odzivnostjo, so si zelo podobni. (Pri analizi za boljšo predstavljivost navajam vrednosti obeh zbranih skupin: vrednosti oddelka, ki je imel 96 % odzivnost, so napisane v oklepaju.)

- Kar staršev 67 % (64 %) staršev, torej kar 2/3, meni, da njihovi otroci ne preživijo preveč prostega časa pred TV in računalnikom in da ne uporabljajo preveč časa mobilnega telefona.
- Približno polovica 51 % (40 %) oziroma 58 % (48 %) je otrok, ki 15–30 min. dnevno gledajo televizijo in uporabljajo računalnik. Ostala polovica oz. 47 % (60 %) TV gleda 1–2 uri dnevno. En učenec gleda TV 3–4 ure dnevno.
- TV gleda 1–2 uri na dan 47 % (60 %) otrok, pri igranju računalniških igrice 1–2 uri na dan je odstotek nižji – 31 % (32 %). Manj otrok torej igra igrice 1–2 uri kot pa isti čas gleda TV.
- Dva učenca igrata računalniške igrice 3–4 ure dnevno, en učenec toliko časa gleda TV.
- Od 61 (25) tretješolcev jih računalniških igrice ne igra le 5 (4).
- 70 % (80 %) tretješolcev ima svoj

mobilni telefon.

- Glede na rezultate ankete 87 % (88 %) otrok ob uporabi tehnologije kaže vedenje, ki ga M. Kramli imenuje vzorec.
- 5 (1) otrok kaže (po Kramliju) vedenje navade in 3 (2) otroci prisilno vedenje.
- 87 % (80 %) staršev ima z otrokom sklenjen dogovor o času in kraju uporabe digitalne tehnologije. (Iz vsebine dogovorov, kot so jih starši pripisali pri odgovoru na drugo vprašanje in so bili zbrani kot posebna priloga k analizi rezultatov ankete, naj na tem mestu navedem le podatek, da je 31 staršev (tj. 51 %) poudarilo, da glede na dogovor dovolijo uporabo naprav do 1 ure dnevno.)
- **Interpretacija rezultatov ankete**
Naj izpostavim tri najpomembnejše ugotovitve.
(1) Prva pomembna ugotovitev se navezuje na verjetno medsebojno korelacijo rezultatov pri štirih kategorijah vprašanj, katerih rezultati so v preglednici označeni s podčrtavo. Visoki odstotki pri vprašanju o dogovorih med starši in otroki (2. vprašanje – 87 % (oz. 80 %)), o času uporabe tehnologije (3. b vprašanje – 58 % (oz. 48 %) pri 15–30 min. in 31 % (oz. 32 %) pri 1–2 uri), o posedovanju lastnega te-

Glede na rezultate ankete 87 % (88 %) otrok ob uporabi tehnologije kaže vedenje, ki ga M. Kramli imenuje vzorec.

lefona (4. vprašanje – 70 % (oz. 80 %)) in o stopnji vedenja vzorec (5. a vprašanje – 87 % (oz. 88 %)) namreč nakazujejo medsebojno povezanost.

Predvidevamo, da do ene ure dnevno (če upoštevamo tudi vsebinske odgovore staršev, ki so jih zapisali glede dogovora s svojimi otroki pri drugem vprašanju ankete) v prostem času preživijo ob uporabi nove tehnologije otroci, ki imajo s starši sklenjen dogovor in omejen čas preživljanja prostega časa z uporabo nove tehnologije. Predvidevamo tudi, da ti otroci izkazujejo vedenje vzorec, ki ga M. Kramli opredeli kot vedenje, h kateremu stremimo in je socialno in psihološko zdravo, ustrezno. Menimo, da imajo starši teh otrok vedenja in znanja o tem, da je potrebno otrokom z zgledom pokazati pravilen, zdrav odnos do nove tehnologije in jih ustreznega odnosa tudi naučiti, kar pomeni tudi, da z dogovorom otrokom ustrezno postavljajo omejitve in se dogovorov tudi držijo.

Pomembna ugotovitev naše anketne raziskave je torej, da večina staršev naših tretješolcev postavlja otrokom ustrezne meje za uporabo tehnologije: na takšno ugotovitev lahko

z veliko verjetnostjo predvidevamo zaradi visokega odstotka pri anketnem vprašanju, ki kaže, da večina otrok (kar 87 % oz. 88 %), ki uporabljajo tehnologijo, ne kaže znakov, ki vodijo v odvisnost (po Kramliju), saj gre za zdravo vedenje tipa vzorec.

(2) Pomembna je žal tudi ugotovitev, da pri 8 otrocih (13 % vzorca)

Večina staršev naših tretješolcev postavlja otrokom ustrezne meje za uporabo tehnologije.

Pri 8 otrocih (13 % vzorca) starši žal že opazajo znake navade in prisilnega vedenja, kar je seveda signal za nujno potrebno povečano pozornost, saj gre šele za tretješolce, osemletnike!

po ukrepanju – Kramli pravi, da sta ti stopnji vedenja znak za alarm in nujno ukrepanje: nadaljevanje tovrstnega vedenja in uporabe tehnologije bi otroka vodilo v odvisnost.

(3) Pri interpretaciji rezultatov ankete se seveda pojavlja vprašanje, kaj pomeni visok odstotek otrok, ki posedujejo svoj mobilni telefon. Na podlagi interpretacije rezultatov lahko predvidevamo, da ima od stotih tretješolcev osemdeset učencev svoj mobilni telefon. M. Kramli meni, da naj otrok v osnovni šoli ne bi bil lastnik mobilne naprave ali računalnika. Zakaj? Starši lažje vzpostavljajo nadzor in kontrolo: ker naprava otroku ni dosegljiva ves čas in kjerkoli, se je veliko lažje izogniti skušnjavam in s tem je staršem lažje obvladovati meje in kontrolirati otrokovo uporabo teh naprav. Predvidevamo pa, da – glede na današnji tempo zaposlenih staršev – starši mobilno napravo otrokom kupijo z namenom, da imajo »na daljavo« v določeni meri vendarle povezavo z njimi in tudi nadzor nad njimi (budilka, sporočilo, da je prispel na trening ...). Dokler je mobilni telefon pripomoček in naprava, ki ne služi

zabavi in preživljanju prostega časa, je, sploh v današnjem času, seveda lahko koristen; v tem smislu je visok

odstotek rezultata naše ankete glede lastnega telefona pri otrocih lahko celo upravičeno visok. Vendar pa je potrebno upoštevati, da je meja, ko ta vedno prisotna naprava postane priročna za zapolnjevanje prostega časa, tanka. Zato je nujno zavedanje

staršev, da mora biti njihov nadzor, če ima otrok svoj telefon, še doslednejši: že ob sami nabavi telefona naj otroku zelo jasno določi jo pravila uporabe (kraj in čas), ki naj bodo enaka, kot če otrok ne bi imel lastnega telefona;

zavedajo naj se tudi, da bodo gotovo porabili več energije za dosledno izvajanje dogovora. Starši teh 80 % otrok morajo še posebej paziti in zavestno nadzirati uporabo tehnologije pri svojih otrocih, saj uporaba hitro postane navada – in tedaj, kot pravi M. Kramli, je čas za ukrepanje. Nujno je, da so starši o tem poučeni in tako opozorjeni na pasti pretirane uporabe nove tehnologije pri otrocih, saj se nevarnost zasvojenosti sprva kaže v morda le občasno zaznanih spremembah otrokovega vedenja – ozaveščanje v tem smislu je bil tudi namen našega projekta.

Interpretacija dobljenih rezultatov odpira vprašanja in hkrati daje potrditve, kako pomembno je ozaveščati starše o tem, da imajo odgovorno vlogo pri tem, kakšen odnos bodo imeli do novih tehnologij njihovi otroci.

2. korak: DOGODEK – IZZIVALEC ULICE 2

Smiselno in nujno je, da šola kot vzgojno-izobraževalna institucija staršem ponudi možnosti izobraževanja v obliki dogodkov, delavnic z vsebinami o uporabi novih tehnologij.

Dogodek, kot je bil dokumentarni program Izzivalec ulice 2, neodvisen, si, kjer skupina slovenskih strokovnjakov razkriva dejstva ter napeljuje k pravočasnemu prepoznavanju in kritičnemu razmišljanju glede kemičnih in nekemičnih zasvojenosti, glede presojanja svojega odnosa do virtualnih tehnologij¹, staršem ponudi dejstva in jih spodbudi h kritičnemu presojanju svojega odnosa do tehnologij. Udeležba na takšnem dogodku starše lahko opremi in opogumi, jim nekako naravna kompas, da v današnjem času najdejo moč in suport za postavljanje omejitev otrokom.

3. korak: ČAJANKA ZA STARŠE

Srečanje na Čajanki za starše, ki smo jo priredili po ogledu dogodka Izzivalec ulice 2, je staršem ponudilo možnost izmenjave mnenj, izkušenj in krepitev občutka, da pri težavah in dilemah niso sami. Na čajanki so starši dobili so tudi povratno informacijo o rezultatih in ugotovitvah naše ankete.

Na srečanju se med starši v pogovoru izoblikujejo tudi nove ideje, načrtujemo naslednji korak, izberemo novo temo za pogovor na naši naslednji čajanki, v mesecu decembru. Izbrali smo temo Kako na glavo obrniti strah?

IZVEDBA PROGRAMA ZA UČENCE

V projekt so bili seveda vključeni tudi učenci.

1. korak: KO KUŽA SPREMINJA ODNOSE – Kako znati reči ne?

V dopoldanskem času smo s pomočjo terapevtskega kuža (Sos tačke Honey) obdelali najprej naslovno temo našega projekta Kako znati reči ne? S pomočjo pasjega sveta in dejavnosti igre vlog in iger za spodbujanje socialnih spretnosti smo osvetlili vloge izzivalca, žrtve in pokazali, kako ravna tisti, ki zna pastem, nevarnostim, izzivalnim manipulacijam reči

¹ Vzeto z vabila na dokumentarni program Izzivalec ulice 2, ki je bil v večnamenski dvorani Osnovne šole Toneta Čufarja Jesenice, 21. 11. 2018 ob 17. uri.

**Ker sva s kužko Honey
terapevtski par v
Slovenskem društvu
za terapijo s pomočjo
živali in je naša šola
vključena v mrežo
Šolski pes, Honey
enkrat tedensko pride
v šolo.**

»ne«. Ker sva s kužko Honey terapevtski par v Slovenskem društvu za terapijo s pomočjo živali in je naša šola vključena v mrežo Šolski pes, Honey enkrat tedensko pride v šolo. Sodeluje pri različnih dejavnostih pri pouku. Lahko je aktivna ali pa kot opazovalka pomaga pri spreminjanju učnega okolja. Več o najinem delu si lahko pogledate na <http://tacka.splet.arnes.si/> (Vir 2).

**2. korak: KO KUŽA SPREMINJA
ODNOSE – Kaj storiti, ko mi je
dolgčas?**

Učenci so se živahno vključili v omejeno igro vlog in pri načrtovanju dejavnosti aktivno sodelovali. Napi-

**Napisali so seznam idej,
kaj lahko delajo, ko
jim je dolgčas, pa to ni
elektronska naprava.**

sali so seznam idej, kaj lahko delajo, ko jim je dolgčas, pa to ni elektronska naprava. V učilnici so uredili

kotiček Pregarjalec dolgčasa, kjer so mesto našle ideje za skupne igre, namizne družabne igre, pribor za ustvarjanje s knjigami idej za ustvarjanje, naravoslovne revije, material za kvačkanje, prstne lutke, ...

**3. korak: NAČRTOVANJE NASLE-
DNJE DEJAVNOSTI – KVAČKANJE**

Učenci so v pogovoru predlagali, da bi se skupaj naučili kakšne nove

**Predlagali so, da
bi se skupaj naučili
kvačkanja in da bi tački
Honey vsak nakvačkal
eno vrvico.**

spretnosti, in za cilj izbrali – kvačkanje: da drug drugega naučimo kvačkanja in da vsak tački Honey nakvačka vrvico – z vsemi vrvicami bomo za Honey oblikovali ovratnico. Zelo razveseljivo, sodelovalno!

SKLEPNE MISLI

Pomembno je, da se o novodobnih odvisnostih, ki jih nova, virtualna tehnologija zanaša že med otroke, govori in da se ozavešča družbeni prostor. Šola ima tudi pri tem svojo vzgojno-izobraževalno vlogo, tako za učence kot tudi za njihove starše: z organizacijo delavnic, predavanj in drugih oblik izobraževanja jih spodbuja k razmišljanju in pridobivanju znanj o uporabi novih tehnologij in o vplivih na razvoj njihovih otrok.

Šola, ki ustvarja številne priložnosti za vključevanje staršev in učencev, spodbuja medsebojno sodelovanje, krepi zaupanje: v negotovih časih, ko je marketing usmerjevalec in kreator prostega časa, starši tako najdejo prepotreben suport, potrditev in spodbudo za razmišljanje o svojih vrednotah in prioritetah, kar jih spodbuja k načrtovanju aktivnega skupnega preživljanja prostega časa s svojimi otroki (predvsem gibanja v naravi). Tako svet, ki ga vidijo okrog sebe otroci, ostaja barvit.

LITERATURA

Bergel Pogačnik, Janka (2016) *Model spreminjanja kakovosti odnosov z medsebojnim sodelovanjem učencev, učiteljev in staršev*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani – magistrsko delo.

Bergel Pogačnik, Janka (2018) *Kadar kuža spreminja odnose. Spreminjanje učnega okolja s pomočjo terapevtskega kuža* (priročnik v fazi recenzije).

Vabilo na dokumentarni program *Izzivalec ulice 2*, v večnamenski dvorani Osnovne šole Toneta Čufarja Jesenice, 21. 11. 2018 ob 17. uri.

Vir 1: Kocjančič, G. (5. 1. 2018) *Miha Kramli, terapevt, vodja klinike za zdravljenje nekemičnih zasvojenosti*. Dostopno na <https://www.mladina.si/183549/miha-kramli-terapevt-vodja-klinike-za-zdravljenje-nekemichnih-zasvojenosti/>, 17. 11. 2018.

Vir 2: <http://tacka.splet.arnes.si/>.

IZ PRAKSE: PREPROSTE STRATEGIJE ZA UMIRITEV IN KONCENTRACIJO V ČASU POUKA

Mojca Grad, prof. razrednega pouka, Osnovna šola Dragomelj

Umirjenost in koncentracija učencev sta dejavnika, ki pomembno vplivata na učinkovitost učnega procesa. Dandanes motnje, izvirajoče iz širše psihološko-socialne problematike, v zadnjem času pa povezane tudi s pretirano in neustrezno uporabo digitalne tehnologije med otroki, ko računalniške igrice z virtualnimi superjunaki ustvarjajo otrokov virtualni svet, v vedno intenzivnejši meri in pri vedno večjem številu učencev povzročajo nemir, konfliktno vedenje in tudi motnje, ki se kažejo kot hiter upad koncentracije oz. kot razpršenost koncentracije. Oboje je za potek učne ure, zlasti v smislu možnosti spremljanja pouka, seveda nadvse moteča težava. Za premostitev tega sicer širšega, globljega problema pri pouku uporabljam preproste strategije, ki jih predstavljam v prispevku, saj so se v moji pedagoški praksi pokazale za učinkovite in jih imajo učenci radi.

UVOD

V osnovni šoli poučujem na razredni stopnji že kar nekaj let. Tudi sama opažam, kar ugotavlja že splošno mnenje učiteljev, da sta nemir posameznih učencev, vedno številčnejših v vsakem razredu, in hiter upad koncentracije vse izrazitejša problema, vse bolj moteči težavi, ki včasih skorajda onemogočata potek pouka, vsekakor pa ga močno otežujeta.

In vsi učitelji iščemo rešitve iz takšnih napornih in za učence učno neučinkovitih vsakodnevnih situacij. V prispevku predstavljam nekaj možnosti, lahko bi rekli strategij, ki so se mi v moji praksi pokazale za zelo učinkovite in so tudi med učenci postale priljubljene, zanimive, radi jih sprejemajo.

Prispevek ima dva dela: v prvem predstavljam načine za umiritev, v drugem pa načine za koncentracijo.

NEMIRNI UČENCI IN KAKO JIH UMIRITI

V zadnjih letih vedno bolj opažam, da je že med mlajšimi učenci vse več otrok, predvsem fantov, ki se zelo hitro razburijo oziroma ne znajo nadzorovati svojih čustev. Razlogi za to so različni. Nekateri otroci prihajajo iz neurejenih družin, kjer lahko doma

vidijo, kako starši ne znajo nadzirati svojih čustev in izbruhom jeze lahko sledi še nasilje. Vse te slike se hranijo v otroških glavah. Slej ko prej se jih otrok želi znebiti in ker ne ve kako, si pomaga tako, kot je naučen – z nasiljem do drugih ali pa z nekontroliranimi izpadi jeze. Oboje vodi v konfliktno situacijo.

Naloga učitelja je, da pomaga tako otrokom, ki so žrtve nasilja, kot tudi nasilnežem (ki so največkrat, žal, tudi žrtve nasilja). Pri mlajših otrocih velikokrat pomaga pogovor, v katerem se otrok odpre in vsaj malo sprosti svojo jezo.

Na drugi strani pa opažam, da je med nami vse več takih otrok, ki živijo popolnoma v drugem svetu – virtualnem. Te otroke se kaj hitro spozna, saj se v igri spremenijo v razne navidezne superjunake, ki uporabljajo taka in drugačna navidezna orožja. Včasih ti otroci ne premorejo empatije in se v igri odzivajo tako kot njihovi junaki v igrakah. To pomeni, da opletajo z rokami in ali nogami, kar pa za ostale otroke ni niti naj-

Že med mlajšimi učenci je vse več otrok, predvsem fantov, ki se zelo hitro razburijo oziroma ne znajo nadzorovati svojih čustev.

manj prijetno. Na žalost so v takih primerih problem starši, ki ne vidijo ali pa nočejo videti pasti, v katero so se ujeli njihovi otroci. V videoigricah gre samo za simulacijo in ne za resnično

nasilje, toda čustveno nezreli otroci niso sposobni pravilno razlikovati resničnosti od virtualnega sveta, in to je problem. – Seveda pa so vzroki nasilja pri otrocih lahko tudi drugačni.

Vse to prinaša otrokom nemir ... In kakšne so strategije za pravilno, umirjeno reševanje konfliktov, za notranjo umiritev, ki je potrebna za otrokovo zdravje, seveda pa tudi za spremljanje in potek pouka? Predstavljam dva tipa, ki sta po svojih izhodiščih in naravnosti sicer različna, a vendar v medsebojnem podpornem součinkovanju.

Celoletni šolski projekt Urjenje socialnih veščin

Da bi otroke naučili pravilnega reševanja konfliktov in jih oplemenitili z veščinami, ki jim bodo pomagale pri razvijanju pozitivnega odnosa do sebe in drugih, na šoli

Na šoli že nekaj let izvajamo projekt Urjenje socialnih veščin.

že nekaj let izvajamo projekt Urjenje socialnih veščin. Namen projekta je otroke in mladostnike opremiti s socialnimi veščinami in jim omogočiti nova orodja, urjenje v socialnih spretnostih in njihovo uporabo v vsakdanjem življenju, predvsem pri razreševanju osebnih izzivov. Teme urjenja v prvi triadi so: samopodoba,

čustva, spoštovanje, komunikacija in reševanje konfliktov. V drugi in tretji triadi so teme namenjene mladostnikom in njihovim izzivom – poleg že omenjenih še teme o različnih vrstah odvisnosti.

Joga

Drug način, s katerim otroke lahko umirimo, je meni zelo ljuba joga. Seveda je joga v šoli prilagojena otrokom in njihovi starosti. Večinoma temelji na igri. Beseda joga pomeni v sanskrtu »zvezo«, ki povezuje fizično telo z mentalnim in duhovnim delom naše biti. Vaje, ki jih otroci izvajajo, niso zgolj »raztegovanje telesa«. Če jih izvajajo pravilno, usklajeno z dihanjem, prispevajo k uglasitvi notranjih organov in spodbujajo njihovo delovanje in ohranjajo ali vračajo hrbtenici prožnost. Otroci se naučijo pravilnega dihanja, kar okrepi njihova telesa, in sproščanja. Izmenjevanje mirnih in dinamičnih asan pa pripomore k stabilnosti in umirjenosti otrok. Naučijo se tehnik sproščanja: so bolj zbrani in imajo jasnejše misli. V skupini so lahko otroci različnih starosti in zmožnosti. Cilj vadbe nista popolnost izvedbe in videz, temveč veselje do vadbe. Vsak otrok je lahko uspešen, ker lahko asane ves čas izboljšuje (Vir 2).

Jogo za otroke izvajam enkrat tedensko kot interesno dejavnost za učence prve triade. Moram priznati, da sem bila prijetno presenečena, da sta se na jogo prijavila poleg osmih deklic tudi dva dečka. Eden od njiju je znan po tem, da večkrat povzroča vedenjske težave. Malo me je skrbelo, da bi jih povzročal tudi na krožku. Kot pa se je izkazalo, so bile moje skrbi popolnoma odveč. Celo to se je dogajalo, da je deček iz jutranjega varstva prišel na jogo po izbruhu jeze, a ko smo začeli z vajami dihanja, se je popolnoma umiril in vse do konca lepo sodeloval.

Jogijske vaje večkrat vključim tudi v čas

pouka, in sicer, ko opazim, da učenci postajajo nemirni. Učinek je opazen takoj, saj se že po nekaj vajah učenci umirijo in lažje sledijo pouku. Učenci imajo vaje zelo radi.

Vsak učitelj si želi, da bi imel v razredu otroke, ki bi sodelovali in ne bi povzročali nikakršnih težav. Vemo pa, da so si otroci, tako kot smo si odrasli, zelo različni. Vsak je svoj individuum in vsak se občasno spopada s svojimi težavami, kar je opazno pri njegovem vedenju. Vsi bi radi imeli srečne otroke, a kaj, ko vemo, da je to nemogoče. Učitelj je tisti, ki mora prepoznati otroka s težavami in mu jih pomaga lajšati, če že ne premagati. Način, s katerim to doseže, pa si mora vsak najti sam.

Vaja z dihanjem

Drug način umirjanja je vaja z dihanjem. Globok in počasen vdih skozi nos in močan izdih skozi priprta usta (kot da piha burja) – ponovimo trikrat. Seveda pa obstaja še več vaj, povezanih z dihanjem. Sama največkrat uporabljam zgoraj opisano.

MINUTA ZA GIBANJE V ČASU POUKA

Gibanje je osnovna človekova potreba. Mlajši otroci (v starosti do 10 let) se gibajo predvsem zaradi naravne potrebe po gibanju. Ta potreba pa z leti upada. Mlajši otroci se gibajo zelo spontano in gibalna aktivnost je tudi eden najpomembnejših načinov, s pomočjo katerih spoznavamo svet okoli sebe. Za večino mlajših otrok je gibanje zabavno in ga imajo radi ravno zaradi tega, ker v njem uživajo (Vir 1). Če opazujemo mlajše otroke, hitro vidimo, da pri miru zdržijo zelo malo časa. Njihova pozornost je odvisna predvsem od zanimanja

za določeno stvar – naj bo to lutkovna predstava, risanka, opazovanje klovna pri izvajanju trikov ali pa kar sledenje v razredu pri pouku.

Sama opažam, da otroci v razredu vedno manj časa zdržijo pri miru in zbrani med razlago. Poučujem v drugem razredu. Po novem predmetniku imajo učenci v drugem razredu trikrat na teden po pet ur pouka. Iskreno lahko rečem, da se mi otroci smilijo, saj so zaradi dodatnih dveh ur angleščine primorani sedeti in biti zbrani še dve uri dlje. Kar pa zanje sploh ni enostavno. To iskreno pokažejo z mimiko obraza, ko vstopi v razred učiteljica za angleščino, ter z obveznim vzdihom: »Oh, spet ta angleščina!« Pa, da se razumemo, učiteljica naredi vse, kar je v njeni moči, da jim olajša ti dodatni dve uri pouka.

In strategije za dvig koncentracije in motivacije? Naj jih skupno poimenujem »minuta za gibanje v času pouka«: gre za različne vrste gibanja, možgansko telovadbo, tek na mestu ...

Učenje je namreč bolj učinkovito, če poleg vida, sluha in govora vključuje tudi gibanje.

V čas pouka večkrat vključim različne vrste gibanja. Učenje je namreč bolj učinkovito, če poleg vida, sluha in govo-

ra vključuje tudi gibanje. Izražanje in ustvarjanje z gibanjem pogloblja doživljanje, to pa povečuje motivacijo, olajšuje razumevanje in izboljšuje zapomnitev.

Že jutraj, ko vstopim v razred, učenci vstanejo in se pozdravimo. To se mi zdi dobra praksa, izraža vljudnost, začetek pouka, tako se učenci tudi navadijo, da je potrebno biti ob zvonjenju na svojem mestu.

Gibanje je pot k učenju: možganska telovadba

Nato nadaljujemo z možgansko telovadbo (Brain Gym). Dogovorjeni smo, da pred poukom vsak popije nekaj požirkov vode. Z značilnimi vajami pri možganski telovadbi poskrbimo, da se aktivirata obe možganski polovici. »Gibanje je pot k učenju. Živeti pomeni gibati se,« menita avtorja Brain Gym-a, Paul in Gail Dennison. Gre za izvajanje vaje PACE: P – (po-

Jogijske vaje večkrat vključim tudi v čas pouka – že po nekaj vajah se učenci umirijo in lažje sledijo pouku.

Učenci med izvajanjem jutranje možganske telovadbe.

**Z značilnimi vajami
pri možganski
telovadbi poskrbimo,
da se aktivirata obe
možganski polovici –
vsako jutro dobrih 5
minut časa.**

sitive) pozitiven: vzpostavljanje ravnotežja po stresu; A – (active) aktiven: križno gibanje aktivira levo in desno možgansko polovico ter celotno telo; C – (clear) jasen: možganski gumbki sproščajo ovirano gibanje oči s sprostitvijo napetih hrbtnih mišic v vidnem predelu možganov; E – (energetic) energijski: voda povečuje električni potencial v celičnih membranah in je pomembna pri delovanju živčnih povezav in hidraciji telesa (Černe 2013). Možganska telovadba nam vzame vsako jutro dobrih pet minut časa. Učenci so po njej umirjeni in pripravljeni na delo.

Tek na mestu

Včasih se med poukom zgodi, da so učenci nezbrani, zasanjani, skratka niso pri stvari. Takrat jih je potrebno malo »zbuditi«. V takih primerih vstanejo. Vsak stopi za svoj stol. Začnemo teči na mestu. Najprej čisto

počasi (se ogrevamo), nato počasi pospešujemo tempo, na koncu pa tečemo z vso hitrostjo (se približujemo cilju – finish) in kar naenkrat, na moj vzklik: »Hop!« obstanemo na mestu. To nekajkrat ponovimo. Ta vaja je odlična za dvig koncentracije, saj se srčni utrip poveča, kar vpliva na izboljšanje pozornosti in pripravljenosti za delo. Še nekaj podobnih vaj: deset skokov iz čepe visoko v

**Še nekaj podobnih vaj:
deset skokov iz čepe
visoko v zrak, deset
poskokov na mestu,
naredi zvezdo (skoči in
razširi roke in noge) –
ponovi trikrat.**

zrak, deset poskokov na mestu, naredi zvezdo (skoči in razširi roke in noge) – ponovi trikrat. Število vaj prilagodim potrebam učencev.

Se pa večkrat zgodi, da je učence med poukom potrebno umiriti, ker postanejo zaradi takih in drugačnih razlogov nemirni. V takih primerih jim je najprej treba pritegniti pozornost. To običajno storim tako, da začnem ploskati določen ritem. To delam toliko časa, dokler vsi učenci

ne začnejo ploskati. Nato v miru nadaljujemo z delom.

Jogijske vaje, ki se izvajajo stoje

Če pa opazim, da učenem pozornost zopet pade, vstanejo in stopijo za stol. Izvajati začnemo različne jogijske vaje, ki se izvajajo stoje. Znano je, da jogijske vaje delujejo na ves organizem in so primerne za otroke vseh starosti. Povečujejo moč in gibkost ter izboljšajo koordinacijo in držo. Prav tako povečajo zmožnost koncentracije oziroma osredotočenja (Vir 3). Med izvajanjem posameznih vaj so učenci usmerjeni na položaje, na dihanje in na občutje v telesu. Tako se hitreje sprostijo, zberejo in umirijo. Za izvajanje teh vaj ni potrebno, da smo izšolani vaditelji joge.

ZA SKLEP

Iz izkušenj lahko rečem, da učenci vse vaje – tako za dvig koncentracije kot za umirjanje – zelo radi izvajajo. Učinki vaj so opazni takoj po izvajanju, kar je še en dokaz, kako zelo otroci potrebujejo gibanje.

VIRI

Černe, T. (2013) *Brain Gym® na vaši šoli*, OŠ Dragomelj, april-maj 2013. Interno gradivo za izobraževanje.

Vir 1: Dev, A. *Pomen rednega gibanja za otroke in mladostnike*. Dostopno na http://www.zdravjevsoli.si/index.php?option=com_content&view=article&id=169, 18. 8. 2018.

Vir 2: Schmidt, G. *Začetni program joge za otroke. Zbirka primerov za usmerjene igralne in gibalne dejavnosti*. Dostopno na <http://www2.arnes.si/~gschmi/studenti/zacetniprogramjoge.pdf>, 19. 8. 2018.

Vir 3: Schmidt, G. *Joga za šolske otroke*. Dostopno na <http://www2.arnes.si/~gschmi/studenti/joga%20za%20solske%20otroke.pdf>, 19. 8. 2018.

ZAKAJ VŠEČNI LIKOVNI IZDELKI?

Mateja Sever, akad. slik., mag. um., likovni pedagog,
Osnovna šola Gabrovka - Dole

Kakšen je vsečen likovni izdelek? Ali je vsečnost naučena? Od kod so prišle vse tiste ideje, da je slika lepa, če ima zgoraj sonček, spodaj dve rožici in punčke izgledajo vse enake? Otroci pa rišejo vsi po istem kopitu. Zakaj z olepševanjem otroških izdelkov doprinašamo k prazni vsečnosti današnjih namišljenih vrednot?

Kje se skriva otrokova primarna risba, samodejen, nevoden in neolepšan način izražanja?

Ali moramo tudi v šoli konkurirati vizualnim podobam današnjega časa, ki so idealizirane, nerealne in popeljsane? Na voljo je več materiala po nizkih cenah, več ponudbe, več tehnologije, več konkurence. Ali morda pojem lepote zamenjujemo z vsečnostjo, ker hočemo ugajati odrasli?

POTREBA PO RISANJU

Potreba po risanju je pri otrocih enaka kot potreba po igri. Otroci rišejo, ne da bi jih kdo pri tem spodbujal ali jim risanje vsiljeval, kar pomeni, da je zanje risanje nujno, vrojeno in sestavni del odraščanja. Otroci rišejo, ker ima risanje določeno vlogo pri njihovem telesnem in duševnem razvoju. Risanje je otrokov način razmišljanja, poskus spoznavanja sveta, poskus razumevanja sebe v svetu in način prevajanja dražljajev in izkušenj v vidno obliko (Tacol 2006). Otrokov likovni razvoj je posledica zorenja struktur v človeških možganih. Zaporedje določenih faz risanja je značilno za vso človeško vrsto. Otroci se razlikujejo po svoji mentalni starosti in otrokovo dozorevanje se kaže skozi risbo.

VSILJENE PODOBE OTROKA ZMEDEJO

Otroka ne moremo naučiti risati. On sam mora priti do spremembe v možganih, ki mu dovoljuje, da potegne poševnico namesto vodoravnice ali navpičnice. Da naredi debele prste na rokah in jih ne nariše kot vejice na drevesu.

Zato je otroka nesmiselno učiti risati. Lahko ga opozorimo, naj si motiv (človeka, drevo, žival, predmet) dobro ogleda, potem pa mora otrok sam razmisliti in notranjemu doživetju poiskati pravo obliko (Jontes 2007). Če mu vsiljujemo svoje, odrasle podobe, mu s tem onemogočimo, da bi poiskal svoje. S tem zatremo

**Če mu vsiljujemo svoje,
odrasle podobe, otrok
ne more nikamor dlje,
ker narisano ne izhaja
iz njega.**

njegov razvoj, ki bi šel lahko dlje, globlje, predvsem pa bi bil bolj avtentičen. Poleg tega otrok narisanih oblik ne razume, ne more jih sprostiti in umestiti v svoj sistem, ker so tujek. Samo posnema jih lahko in pri tem zanemari svoje predstave. Otrok ne more razumeti risbe nekoga drugega, ker ni njegova, ker se v njej ne znajde. Ne more nikamor dlje, ker narisano ne izhaja iz njega.

Če torej otrok samo posnema risbo odraslih, če ga pri tem popravljamo in mu vsiljujemo svoje rešitve, ga to zmede. Likovni izdelki odraslih so veliko preveč zahtevni za otroke (Podobnik 2006). Poleg tega so to že nekogaršnja interpretacija sveta, ne svet sam. Neprimerno je od otroka zahtevati, da nariše drevo, če mu ne omogočimo pristnega stika z njim. Če ga ne vidi skozi okno, če ga ne potipa, spleza nanj, ga povonja, prime v roke vejico, ga opazuje. Če mu vse to omogočimo, potem lahko otrok svojo predstavo drevesa likovno izrazi, kolikor jo razume in kolikor jo je sposoben upodobiti.

Šipkov grm – risba, odtis s prsti in vodene barve

Šipkov grm – risba, odtis s prsti in vodene barve

Šipkov grm – slikanje ozadja

ZAKAJ JE OTROKOVA RISBA LEPA?

Otroci, predvsem predšolski, zaznavajo svet predvsem čustveno in se tako izražajo tudi na papirju. Zato korekcije njegovega likovnega dela niso potrebne, tudi ne zaželene. Z vrivanjem šablon otrok ne bo prišel do svojih rešitev in bo nezadovoljen. Risbo mora načrtovati, izvesti in tolmačiti sam, mi pa lahko samo odkrivamo ponujeni svet njegovega

razmišljanja in ga kot takega spoštujemo.

Tudi pobarvanke so v predšolskem in v začetnem šolskem obdobju bližnjica do vsečnih izdelkov. Otroci z njimi nehote prevzame in ponotranji odrasle podobe in vsiljene znake, ki preprečujejo, da bi razvil svoj potek risbe in svojo potezo (Podobnik 2012). Pričakovanje odraslih, da

Pričakovanje odraslih, da nastane všečen izdelek, ki ga lahko razstavijo na šolskem hodniku, je lahko zaviralni dejavnik, ki škodljivo vpliva na razvoj otrokove avtentične risbe.

nastane všečen izdelek, ki ga lahko razstavijo na šolskem hodniku, je lahko zaviralni dejavnik, ki škodljivo vpliva na razvoj otrokove avtentične risbe.

Zakaj se nam otrokova risba že sama po sebi ne zdi lepa, če vemo, da je to njegov način razmišljanja? Kakšnim (katerim) kriterijem mora njegova risba zadostiti, da jo bomo dojeli kot lepo in to povedali tudi otroku? S starostjo se namreč impulzivnost, pretočnost, iskrenost in spontanost pri risanju zmanjšujejo. Prevladovati začne premišljenost, trud povzeti naravno, kot jo vidimo, kopiranje vizualnih podob, ki so okrog nas.

Včasih je to tudi namen likovne naloge, ki jo damo otroku. In vendar, če imamo dvajset otrok in vsem damo navodilo, naj narišejo šipkov grm, bo vsak grm drugačen. Tudi če opazujejo isti grm pred šolo. In tako je prav. Prav je, da je vsak grm drugačen, ker so otroci različni med seboj. Skozi risbo se kaže otrokov značaj, osebnost, trenutno počutje, čustvena naravnost, odnos do sveta. Vselej sem vesela, ko vidim, da so risbe različne. To pomeni, da so dobro opravili svoje delo in da niso škilili k sosеду.

AVTENTIČNOST RISBE

Kako vemo, da je likovni izdelek pristen in ne všečen? Najlažje to vidimo takrat, ko gledamo otroka pri delu. Zatopljen je in hkrati sproščen, lahko si zraven popeva, brunda, se smehlja ali mršči, ne gleda naokrog, ne sliši, če ga pokličeš ... skratka, čustveno in spoznavno je udeležen. Nasprotno se obnaša otrok, ki ne ve, kaj bi narisal in kako – gleda naokrog, k sosеду,

komentira njegovo risbo, sprašuje učiteljico, kaj naj nariše, ponavlja ideje sošolcev in je nezadovoljen.

Avtentično pomeni neponarejeno. Že prvo srečanje otroka z risanjem, s puščanjem sledi na papirju, je name-

**Že prvo srečanje
otroka z risanjem, s
puščanjem sledi na
papirju, je namenjeno
zgolj čudenju in
odkrivanju, ne
posnemanju.**

njeno zgolj užitku. Ne posnemanju, ne prevajanju vtisov, zgolj čudenju in odkrivanju. Že način, kako se otrok s pisalom dotika površine, je znak njegove osebnosti in izraznosti.

V otroških likovnih delih ni napak, takih, ki jih odrasli pojmujejo kot nepravilnosti (Tacol 2006). Otrok upodobi svoj čustveni doživljanj, pri tem uporabi tudi miselni napor, njegov izdelek je produkt zaznavanja, uživetja, spomina in želje po izražanju. Kako bi potem lahko to sploh popravljali ali spreminjali? Da bo zadostilo čemu, čigavim predstavam? Zakaj bi otrokova risba sploh morala komu ugajati? Zakaj torej vsečnost?

VŠEČNOST RISBE

Kakšen je vsečen likovni izdelek? Od kod so prišle vse tiste ideje, da je slika lepa, če ima zgoraj sonček, spodaj pa dve rožici in punčke izgledajo vse enake? Otroci pa rišejo vsi po istem kopitu ... in hodijo gledat k Evi v prvi vrsti, ki vedno »tako lepo nariše«. In hočejo biti vsi tako kot Eva, njo so si izbrali kot ideal in za njo vsi ponavljajo. Kje je učiteljica, ki bi pojasnila, da mora vsak narisati po

**Od kod so prišle vse
tiste ideje, da je slika
lepa, če ima zgoraj
sonček, spodaj pa
dve rožici in punčke
izgledajo vse enake?
Otroci pa rišejo vsi po
istem kopitu ...**

Šipkov grm – risba, odtis s prsti in vodene barve

Copati pri Muci Copatarici

svoje in nikakor ne tako kot Eva? Eva ima sicer lepo risbo, ampak lepa je tudi Matevževa in Andrejeva, pa Sarina in Zojina risba. Morda moramo pojem lepote povsem predrugačiti.

In lahko ga predrugačimo, če se zavedamo, da se skozi risbo odraža otrokovo razmišljanje in čustvovanje, tudi njegovo razumevanje sveta. Po Platonovo bi lahko rekli, da je

lepo tisto, kar je dobro (in obratno). Kaj je torej dobro? To, da otrok pri risanju občuti svobodo in vznesenost nad ustvarjanjem in da je potem to potrjeno tudi s strani učitelja (Jontes 2007). Kar ne pomeni, da otrok, ko je že sposoben ustvariti nekaj po načrtu, čeka brez cilja, šprica naokrog in packa po mili volji. Vseeno ga usmerjamo k likovni nalogi, vendar ne uničimo njegovega veselja ob

nastajanju nečesa likovnega. Včasih naredimo več škode, če se vtikamo v otrokovo risanje ali slikanje, kot če mu pustimo, da zaorje v barve ali se zaplete v črte. Če vidimo, da je otrok poglobljen v likovno delo, ga raje pustimo pri miru in mu damo povratno informacijo, ko se vmes ustavi ali ko konča. Zamizimo na eno oko glede kakšnega kriterija (pri dečkih je to recimo natančnost) in ga nagradimo s pozitivno informacijo za njegov užitek ob delu, ki se bo verjetno odražal tudi na sliki. Iz desetletnih izkušenj lahko potrdim, da otroci presenečajo, če smo voljni slediti njihovim impulzom in pustiti ob strani rigidne šolske smernice. Ob tem nastanejo izdelki, ki morda ne zadostijo kriterijem rešitve nekega likovnega problema, so pa zato biser v morju zatrtih in zdolgočasnih izdelkov, ki hočejo biti lepi (všečni).

Otroci nočejo ugajati, če jih za to ne nagradujemo. Morda hočemo ugajati odrasli? Morda se skriva odgovor v sindromu »všečnosti« današnjega časa.

VŠEČNOST DANAŠNJEGA ČASA

Preden karkoli rečemo o všečnosti, se moramo vprašati, v čem se razlikuje od lepote. Zame pojem lepote ni enak všečnemu. Če je nekaj všečno, še ne pomeni, da je lepo. Je pač samo nekomu (ali večini) všeč. Všečnost je naučena. Večina nas ne ve, kaj točno je tisto, kar je večini všeč, ampak približno si predstavljamo, kaj naj bi to bilo in tako sproti ustvarjamo večinsko mnenje in kanone lepega na vseh področjih. Nihče pravzaprav ne ve, komu prilagaja standarde všečnosti in sprejemljivosti in zakaj so takšni, kot so. Današnji čas potihem in nezaznavno oblikuje mnenja ljudi, njihove kriterije lepega in dobrega, tako kot vsak čas v zgodovini človeštva. Temu se reče duh časa in z njim je treba biti previden.

Ko človek nehote ali zavestno prevzame kriterije, standarde, vrednote večine, lahko zanemari svoje, ki so morda drugačni. Predvsem izgubi možnost, da jih najde in da si jih

sploh želi iskati. Tega že pri otrocih ne smemo spregledati. Ker je likovna umetnost v šoli še vedno pretežno vzgojni predmet, imamo pravico otrokom dati možnost, da najdejo vsak svojo lepoto in svoj likovni izraz. Lepo bo v tem primeru tisto, kar je avtentično in iskreno, neolepšano oziroma nevšečno.

Povsem nepomembno je, ali je otrokov izdelek komu všeč. Celo otrokom, njim samim ni nujno, da je všeč. Tak izdelek je lep, če vidimo lepoto v naravni nepopolnosti in enkratnosti posameznika. Najboljših stvari se namreč ne da ponoviti.

DANAŠNJI LIKOVNI IZDELKI V PRIMERJAVI S PRETEKLOSTJO

Zdi se, da moramo tudi v šoli konkurirati vizualnim podobam modernega človeka, ki so vse okoli nas in vse so všečne, idealizirane, nerealne, privlačne in polepšane. Na voljo imamo več materiala po dostopnih cenah, več tehnologije, več ponudbe. Gre mo v trgovine s poceni in cenanim materialom, nakupimo vse svetleče, barvasto, puhasto, pikasto in kičasto. Pogledamo na spletno stran in najdemo tisoč idej in pogruntavščin, kako iz prav takih materialov naredimo nekaj všečnega. Nekaj, ob čemer bodo drugi vzklili »oh, kako lepo!« ali »kako srčkano!« ali »a ni luštkano?«.

Pridno nabereмо ves ta material, ga narežemo, ker otroci verjetno tega ne bi zmogli oziroma bo lepše, če narežemo kar mi, pa še hitreje je. Kakšno stvar jim tudi že kar zalepimo in zapognemo, tako da je izdelek na pol končan. Njim damo samo še kaj za dorisati, kakšen vzorec ali par pikic, pa je izdelek »lep«. Še podpišemo jim ga mi. In ga nesejo domov pokazat: »Glej mami, kaj sem naredil!«

Povsem nepomembno je, ali je otrokov izdelek komu všeč. Tak izdelek je lep, če vidimo lepoto v naravni nepopolnosti in enkratnosti posameznika.

Še podpišemo jim ga mi. In ga nesejo domov pokazat: »Glej mami, kaj sem naredil!«

V resnici in po pravici se lahko vprašamo – ali je to res njihov izdelek? Ideja je naša (oziroma ni, če smo jo preplonkali s spleta ali od kolegice). Narezali smo mi, nalepili smo mi, zapognili smo mi, podpisali smo jih mi ... Zakaj? Zato, da je izdelek lepši. Koga bodo pohvalili doma, učiteljico ali otroka?

Včasih rečemo, da »tega pa res ne moremo dati iz rok«, če je izdelek slabše narejen – pomečkan, nenatančno odrezan, slabo za-lepljen, pobarvan čez črto ... To dilemo učiteljic in vzgojiteljic popolnoma razumem. Tudi sama se včasih spopadam z njo. Morda bi lahko pustili otrokom, da iz ponujenega materiala ustvarijo kaj po svoje, ne ravno tistega in tako, kot smo si mi zamislili. Če krep papirja ne morejo zviti okrog lesene palčke, da izgleda kot cvet, naj ga zvijejo ali zložijo drugače, pa imajo trak za ples. Lahko ga ovijejo okrog po dolgem in imajo čarobno paličico, lahko naredijo dežnik ... ideje se hitro širijo po razredu in se ustvarjajo nove, če odstopimo od svojega in začrtanega in jim pustimo čas in malo živahnosti. Zaupati moramo, da so tudi njihove ideje dobre.

V nasprotnem primeru jih bomo popolnoma navadili na to, da učiteljice proizvajamo ideje, jim popravljamo izdelek, ga na pol naredimo, oni pa ga odnesejo domov kot svojega. Nehali bodo razmišljati, ideje bodo zaspale, oni pa tudi. Ustvarjalnost, ki je danes tako čislana in opevana, bo izpuhtela skozi okno.

Sklep tega razmišljanja bi bil, da je bolje pustiti otroku njegovo risbo neolepšano, izvirno, nekorrigirano, kot pa jo narediti »všečno« in s tem doprinesati prazni všečnosti zaradi namišljenih vrednot današnjega časa, ki

niso vrednote. Morda bomo zaradi tega izpadli bolj skromni, nazadnjaški in morda ... nam to ne bo prav nič škodilo.

LITERATURA

Jontes, B. (2007) *Človeška figura v luči likovnega razvoja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Podobnik, U. (2006) Individualizacija pri pouku likovne vzgoje. *Likovna vzgoja*, let. 7 (št. 31–32): str. 17–19.

Podobnik, U. (2012) *Otrokova likovna raziskovanja, Likovno/vizualno, Eseji o likovni in vizualni umetnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Tacol, T. (2006) Učni proces likovne vzgoje in ustvarjalnost učencev. *Likovna vzgoja*, let. 7 (št. 31–32): str. 9–16.

SPOZNAVANJE IN OPAZOVANJE REPRODUKCIJ VRHUNSKIH UMETNIŠKIH DEL V GALERIJI V VRTCU

Brigita Blaževič, vzgojiteljica predšolskih otrok, Vrtec Ciciban, Ljubljana, enota Pastirčki

»Umetnost reproducira vse, kar v življenju zanima človeka.«

V zadnjem času se je večkrat odprla razprava, ali je smiselno majhne otroke voditi v galerije, saj naj ti ne bi razumeli visoke umetnosti. Menim, da je vizualna umetnost enako pomembna za vzgojo otrok, kot sta pisanje in branje. Izkušnje umetnostnih pedagogov potrjujejo prepričanje, da je treba z umetnostno vzgojo začeti v najzgodnejših otroških letih. Čut za estetiko ni prirojen, zaradi česar je vzgoja na tem področju izjemno pomembna. Doživljanja in razumevanja umetnine se lahko naučimo, zato je stik z umetninami že v predšolski dobi nujen.

ZA UVOD

Otrokom je treba svet umetnosti predstaviti na njim prilagojen in razumljiv način. Tako naša Narodna galerija otroke vabi s pomočjo škrata Gala, ki otroke pospremi na potepanje po njeni bogati stalni zbirki. Toda, pravila vedenja v kulturnih ustanovah nam veleajo, da se moramo v galeriji primerno obnašati in se predvsem ne dotikati razstavljenih predmetov. To pa je včasih za predšolske otroke precej nerodna zadeva.

Tako sem se domislila, da bi za uvod v svet galerijske likovne umetnosti otrokom pripravila galerijo v vrtcu, takšno, kjer sicer ne bodo razstavljena vrhunska umetniška dela v originalih, pač "le" njihove reprodukcije (posnetki, fotografije), torej takšno prirejeno galerijo, kjer bodo otroci lahko vrhunska umetniška dela prosto in sproščeno opazovali, lahko tudi s pripomočki, se jih dotikali in brez bojazni ogledovali po dolgem in počez. V zgodnjem otrokovem obdobju namreč ne gre toliko za pomene, plasti in kontekst umetnine, temveč predvsem za oblikovanje estetskega čuta, odnosa do umetnosti (Vrlič 2000). V tem kontekstu se mi le opazovanje umetniških del (z nekakšne za umetnino varne distance) za predšolsko razvojno stopnjo ne zdi dovolj, prav tako tudi ne le "statično" opazovanje njihovih reprodukcij, saj sem prepričana, da se estetska vzgoja in iskren, pristen

otrokov odnos do umetnosti vzpostavlja le ob živem, polnem, sproščenem stiku otroka z umetnino: tako kot naravno in svet okoli sebe naj otrok na svoj individualni način odkriva tudi svet umetnosti, po otroško radovedno raziskuje njegovo govorico in vsrkava njegovo lepoto.

Kot ugotavljajo raziskovalci, ima v predšolskem obdobju stik z umetninami zelo pomembno vlogo. Najpomembnejši prostor, kjer otrok lahko doživi dovršeno rabo likovnega jezika, je seveda galerija ali muzej. Pomembno je, da lahko otrok vidi pravo velikost umetnine, njene barve, jo pogleda ob blizu, opazuje vse podrobnosti na njej od blizu. »Vživljanje v odrasla umetniška dela otroku omogoča srečanje z dovršeno rabo likovnega jezika, s čimer ga uvaja v zahtevnejše rabe in izrazne možnosti likovnega jezika, s tem ga usmerja tudi k potrebi po občutljivem in discipliniranem zaznavanju likovnih sporočil in estetske vrednosti umetnin« (Bračun Sova in Strnad 2012, 12).

Seveda sem pri svoji zasnovi vrtčevske galerije in pri izboru umetniških

del, ki jih bom v galeriji predstavila otrokom, upoštevala kriterije, ki se nanašajo tako na kakovost (zato so vključena res priznana, uveljavljena, vrhunska likovna dela) kot seveda tudi na pedagoške zahteve in priporočila in razvojnopsihološke značilnosti predšolskih otrok. Po Kurikulumu za

vrtce (1999) estetsko doživljanje, ki je intenzivno čutno, otrok izrazi v umetnosti in ga opredeljuje z estetskimi pojmi lepo, smešno, grdo. Pri tem se odražata otrokov prirojeni čut za umetniški red in privzgojeni čut za lepo, ki ga oblikujeta socialno in kulturno okolje. Pri izboru sem upoštevala tudi elemente, ki po analizah (Vrlič 2000) najbolj pritegnejo otroke, in to so: upodobljeni ljudje in živali, razpoloženja oseb, ali so osebe, upodobljene v mirovanju ali gibanju (prav tam).

GALERIJA V VRTCU

V vrtcu imamo veliko telovadnico, v kateri je nekaj tednov gostovala tudi naša galerija, kjer sem pripravila razstavo reprodukcij vrhunskih mojstrov likovne umetnosti na malce drugačen način, primeren za predšolske otroke.

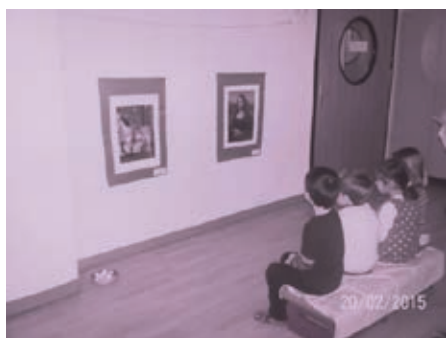
Tako kot naravno in svet okoli sebe naj otrok na svoj individualni način odkriva tudi svet umetnosti, po otroško radovedno raziskuje njegovo govorico in vsrkava njegovo lepoto.

V naši galeriji sem pripravila razstavo slikarskih del vrhunskih mojstrov likovne umetnosti na malce drugačen način, primeren za predšolske otroke.

Galerija je bila postavljena po postajah, kjer so si otroci lahko ogledovali reprodukcije vrhunskih del, jih komentirali in se jih dotikali. Zaporedje postaj otrok seveda ni omejevalo, lahko so se prosto sprehajali ali tudi navdušeno letali od ene do druge, likovne umetnine tudi posamezno ogledovali od blizu in daleč, z različnih perspektiv. Posebna, otroški igrivosti in radovednosti prirejena zanimivost naše vrtčevske galerije je bila tudi v tem, da je vsaka postaja predstavljala za sliko specifičen razstavni ambient.

Razstava je bila odprta teden dni, tudi v popoldanskem času, ko so otroci lahko vodili starše po njej in jim razlagali svoje videnje le-te. Galerijo v vrtcu smo okrasili s svečkami, ki so pričarale vzdušje in z nežno klasično glasbo v ozadju.

- Na prvi postaji so otroci lahko občudovali sledeči reprodukciji:

Slika 1: Spoznavamo: Moški na konju (slikar: Jacques-Louis David)

Slika 2: Spoznavamo: Mona Lisa (slikar: Leonardo da Vinci)

Otroci so ob opazovanju dajali različne komentarje:
Brina (5 let): »Mona Lisa je lepa deklica. Ni žalostna preveč.«

Uroš (5 let): »Konji so velike živali in tale na sliki zgleda prijazen.«
Erazem (5 let): »Čisto bel konj je in stoji na mestu, se ne premika, ni v galopu.«

- Na naslednji postaji je bila škatla, ki so jo morali otroci odpreti, in v njej se je skrivala reprodukcija. Škatlo so lahko poljubno odpirali in zapirali ter se reprodukcije dotikali in jo opazovali.

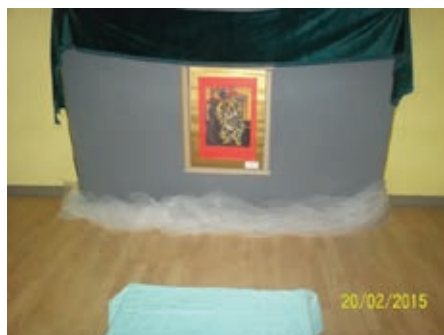
Slika 3: Spoznavamo: Zibelka (slikarka: Berthe Morisot)

Komentarji otrok:

Neža (5 let): »Mamica je zaskrbljena, ker je dojenček bolan, in čaka, da se zbudi.«

Tian (5 let): »Takšno staro zibelko, belo, sem imel jaz, ko sem se rodil.«

- Na naslednji postaji je bila postavljena reprodukcija svetovno znanega vrhunskega umetnika Pabla Picassa.

Slika 4: Spoznavamo: Jokajoča ženska (slikar: Pablo Picasso)

Komentarji otrok:

Tim (5 let): »Zakaj je tako žalostna?«
Lara (5 let): »Grize si ustnice, ni mi všeč, ima velike trepalnice.«

- Naslednja postaja je bila zanimiva za otroke, ker so pri opazovanju lahko uporabljali svetilko. Reprodukcijska je bila skrita v leseni plezalni hiški, ki je bila pokrita in zatemnjena. Otroci so splezali v hiško in s pomočjo svetilk svetili na reprodukcijo, ki je bila skrita v hiški.

Slika 5 in 6: Spoznavamo: Kazanje oslov (avtorja: Gilbert & George)

Komentarji otrok:

Evgen (5 let): »Hecna sta, ko hodita eden za drugim. Imata lepe obleke, najbrž gresta na ples.«

- Sledeča postaja je velevala otrokom, da se poležejo na blazine in od spodaj navzgor opazujejo reprodukcijo.

Slika 7: Spoznavamo: Modra vaza (slikar: Paul Cézanne)

Slika 8: Spoznavamo: Modra vaza
(slikar: Paul Cézanne)

Komentarji otrok:

Žiga (4 leta): »Vaza mi je zelo všeč, pisane rožice so v njej.«

Patricija (5 let): »Rožice so lepe in takšne bom tudi jaz narisala.«

- Predzadnja postaja je bilo opazovanje in vrtenje viseče reprodukcije na škatli, kjer se s pomočjo vrtenja vzorcev na škatli ustvarjajo vtisi zanimivih iluzij.

Slika 9: Spoznavamo: Rekonstrukcija
vesolja (avtor: Giacomo Balla)

Komentarji otrok:

Tija (5 let): »Kako se vrtil vesolje, zavrtimo, da slike plešejo.«

- In na koncu še zadnja postaja: opazovanje od zgoraj navzdol.

Slika 10: Spoznavamo: Zaspana slika
(slikar: Salvadore Dali)

Komentarji otrok:

Tajda (5 let): »Kako je smešen, kar spi in vse ima zvezano z vrstico.«

Ivano (5 let): »Usta ima privezana, da ne more govoriti, podoben je ribi.«

In še obisk Narodne galerije

Projekt smo zaključili z obiskom Narodne galerije. Obiskali smo škrate Gala, njegovo sobo in si nato ogledali prave, dragocene slikarske umetnine v originalu, tj. prav tiste, ki so jih naslikali slikarji. Narodno galerijo smo obiskali nekaj tednov kasneje po naši galeriji, kjer smo si že pridobili nekaj opazovalnih veščin in smo zato lahko še bolj natančno opazovali barve in različne kompozicije. Obisk Narodne galerije je bil voden in nekaj otrok je opazilo številne detajle na slikah, kar je bila tudi logična posledica navajanja na opazovanje že v naši vrtčevski galeriji.

Otroci so občudovali slovesne, veličastne galerijske prostore.

Otroci so občudovali slovesne, veličastne galerijske prostore. Ugotavljali so tudi, da so v galeriji razstavljenе lahko zelo velike slike, spraševali so me, kako jih prinesejo v galerijo in kaj se zgodi, če se kakšna slika poškoduje.

Slika 11: Spoznavamo: na obisku v
Narodni galeriji

ZA SKLEP

Z galerijo reprodukcij vrhunskih umetniških del, ki sem jo pripravila v vrtcu, sem želela otroke uvesti v svet galerijske likovne umetnosti tako, da bi bil njihov stik z umetninami lahko čimbolj neposreden, pristen, odprt za njihovo radoživost, raziskovalno, opazovalno vedoželjnost, čudenje, občutja; želela sem, da način dostopa ne omogoča le pasivnega opazovanja, pač pa da poleg možnosti sproščenega opazovanja spodbudi tudi radovednost, da lahko omogoča tudi neposredni dotik, spraševanje, večkratno vračanje k posameznim slikam in s tem "nalaaganje vtisov", skratka, da vrtčevska galerija reprodukcij s svojo odprto zasnovo predšolskim otrokom omogoči čimbolj pristno estetsko izkušnjo doživetja umetnine.

Glavni namen projekta je bil predstaviti otrokom reprodukcije znanih umetniških del, obenem pa je bil namen tudi opazovati otroke pri njihovem opazovanju. V tem smislu me je zanimalo tudi, katerim delom bodo otroci posvečali največ pozornosti, "kaj bodo videli" na slikah in kako bodo doživljali različne kompozicije.

Zapišem lahko, da je naša vrtčevska galerija izpolnila svoje poslanstvo, ki sem ga ji namenila v projektu. Otroci so se ob reprodukcijah slikarskih umetnin vživeli v »kot da« svetove, ki so jih ustvarili vrhunski umetniki, v galeriji so uživali, po njej so popoldne samostojno vodili tudi starše. Posebna, predšolskim otrokom prirejena ureditev naše vrtčevske galerije reprodukcij vrhunskih slikarskih del je otrokom omogočila, da so umetnine lahko prosto in sproščeno opazovali, jih ogledovali z različnih perspektiv, se prosto vračali k njim glede na svoje lastne vzgibe, jih prosto komentirali glede na svoje občutje in doživetje likovne umetnine (ne da bi le odgovarjali na zastavljena usmerjena vprašanja).

Opazila sem, da so se otroci pri prostem sprehajanju med reprodukcijami najdlje zadrževali pri opazovanju

Picassove Jokajoče ženske. Zanimalo jih je, kaj se je zgodilo z njenim obrazom, največ vprašanj so postavljali ravno glede njenega obraza. Eden izmed otrok je celo izjavil, da se ji je moralo zgoditi nekaj strašnega. Dva izmed otrok sta celo po preteku dveh mesecev sliko prepoznala na potovanju s starši. Oba sta potem z navdušenjem pripovedovala o tem.

Preference otrok so pokazale, da so jim bila umetniška dela, s katerimi so se srečali v naši galeriji, všeč, predvsem reprodukcijo znane slike Mona Lisa slikarja Leonarda da Vincija so največkrat omenjali kot najbolj všečno in zanimivo. Večina otrok jo je kasneje v delavnici tudi upodobila.

Otroci so se ob projektu galerije v vrtcu tudi naučili in spoznali, kaj pomeni opazovati likovno umetnino, in so kasneje to večino lahko prene-

Pri prostem sprehajanju med reprodukcijami so se najdlje zadrževali pri opazovanju Picassove Jokajoče ženske.

doživetje, ki se je z doživetjem v naši uvodni vrtčevski galeriji reprodukcij, v kateri so prvič vstopili v prostore vrhunske likovne umetnosti, medsebojno lepo dopolnjevalo.

LITERATURA

- Bračun Sova, R., Strnad, J. (2012) *Umetnina, ljubezen na prvi pogled. Pedagoški pomen interpretacije v umetnostnem muzeju*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
- Vrlič, T. (2000) Likovna umetnost v vrtcu. V: *Otrok v vrtcu, priročnik h Kurikulu*. Ur.: L. Marjanovič Umek. Maribor: Obzorja.
- Vrhunci likovne umetnosti* (1994). Ljubljana: Cankarjeva založba.

sli tudi opazovanje čisto pravih, originalnih umetnin v pravi galeriji. Obisk Narodne galerije ob zaključku projekta je bil tako za otroke še posebno

Vir 1: <http://www.pregovor.com/kategorije/umetnost.html>, dostopno 11. 12. 2018.

Vir 2: https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=5r4wXOiVI4ewsQGu2ZuIDA&q=mona+lisa&oq=mona+lisa&gs_l=img.3..0l10.463964.467419..468565...0..4.147.3212.5j23.....2....1..gws-wiz-img.....0..35i39j0i67.H1tpgv5OuhQ#imgsrc=xXYUuwTS5ygzNM, dostopno 15. 12. 2018.

Vir 3: <https://slv.worldtourismgroup.com/an-introduction-impressionist-art-12-works-72927>, dostopno 15. 12. 2018.

Vir 4: <https://citymagazine.si/clanek/neverjetne-slikarske-klasike-v-digitalni-preobleki/modern-photo-remakes-famous-paintings-14/>, dostopno 15. 12. 2018.

Vir 5: <http://www.masterart.si/Slike/slika/2462/,,a,a,3>, dostopno 15. 12. 2018.

Vir 6: <https://www.svetslik.si/Avtor/Salvador-Dali>, dostopno 15. 12. 2018.

KOORDINACIJA IN RAZVIJANJE ORIENTACIJE V VRTCU

Sabina Žavski, dipl. vzgojiteljica in mag. managementa znanja,
Vrtec Tončke Čečeve Celje

V članku je predstavljen pomen koordinacije in orientacije, ki je v Kurikulumu za vrtce opredeljen v ciljih na vseh področjih dejavnosti. Koordinacija je sposobnost za smotrno in harmonično usklajevanje gibov v prostoru in času. Eden od nemotoričnih dejavnikov za razvoj koordinacije, zlasti v začetni fazi učenja gibalnih nalog na tem področju, je tudi orientacija, predvsem prostorska. Dobre prostorske orientacije pa ni brez zavedanja telesa, zavedanja smeri in zavedanja telesa v prostoru. Če se torej otrok ne zaveda svojega telesa v prostoru in se ne zna orientirati, se pri njem koordinacija sploh ne more začeti razvijati. V članku sta predstavljeni tudi uporaba in prilagoditev orientacijskih dejavnosti za predšolske otroke.

ZA UVOD

V Kurikulumu za vrtce (2007) je zapisano, da sta gibanje in igra primarna otrokova potreba. Gibanje je pogojeno z zaznavanjem okolice, prostora, časa in samega sebe. V vseh posameznih področjih dejavnosti so cilji, ki se nanašajo na koordinacijo in orientacijo (razvijanje koordinacije oziroma skladnosti telesa; otrok se izraža s kretnjami in gibi telesa; razvija prostorske predstave; spoznava, da imata urejanje prostora in lega predmetov določen namen; spoznava prostor, njegove meje, zunanost, notranost; rabi izraze za opisovanje položaja predmeta itd.).

POMEN KOORDINACIJE ZA OTROKOV RAZVOJ

Koordinacija je odločilna za celosten razvoj otroka. Koordinacija je bolj kot katerakoli druga gibalna sposobnost odvisna od delovanja centralnega živčnega sistema. Odvisna je od treh temeljnih dejavnikov, ki so povezani z delovanjem centralnega živčnega sistema. To so sistem za sprejem in analizo informacij, center za gibalni spomin ter kortikalni in subkortikalni centri za oblikovanje gibanja (Pistotnik 2003). Če ima otrok zmanjšane koordinacijske sposobnosti, potem je nespreten, neroden, vedno išče pomoč, počasi pridobiva nova gibanja, se slabo

znajde v gibalnih situacijah in je negotov v dejavnostih. To tudi zavrno vpliva na njegov razvoj. Otroku lahko v takem primeru pomagamo s pomočjo vloge vodečega v skupini in z vajami, ki mu delajo težave. Pri tem moramo biti pozorni na razvojno stopnjo, stopnjo intenzivnosti in nuditi pozitivno vztrajnost (Cemič 1997).

Sredstva in metode za razvoj koordinacije

Za razvoj koordinacije se največkrat uporablja metoda večkratnega ponavljanja gibalnih struktur. Merila in metode niso natančno znane za vadbo koordinacije, pri katerih bi določili obremenjenost vadečih. Znana pa so sredstva in načela za razvoj posameznih pojavnih oblik koordinacije (Pistotnik 2003). Poudariti je treba, da se mora vsako izvajanje in doseganje novih znanj na področju koordinacije in orientacije prilagoditi glede na sposobnosti in razvojne značilnosti otrok in vse to dosegati nevsiljivo, skozi igro. Otroke je potrebno spodbujati k reševanju zastavljenih gibalnih in prostorskih problemov.

Če ima otrok zmanjšane koordinacijske sposobnosti, potem je nespreten, neroden, vedno išče pomoč, se slabo znajde v gibalnih situacijah in je negotov v dejavnostih.

Spodbujanje orientacije v vrtcu
Orientacija je osnovna človekova sposobnost, ki mu omogoča, da opazuje svojo okolico, v njej ugotavlja svoj položaj ter poišče

ustrezno pot do svojega cilja. S tem pojmom se srečujemo na številnih področjih človekovega delovanja (Praček 2011).

Predšolsko obdobje je obdobje temeljnega gibalnega razvoja. Otrokom je treba omogočiti in jih spodbuditi, da z različnimi dejavnostmi v prostoru in na prostem razvijajo gibalne sposobnosti, osvajajo osnovne gibalne koncepte ter neposredno ali posredno razvijajo orientacijo. Predvaje za orientacijo in mobilnost pri malčkih so sestavljene iz urjenja motoričnih spretnosti, namenskega gibanja, senzornih veščin, prostorskih konceptov, sledenja in zaščitnih tehnik. Ena izmed možnih dejavnosti na prostem je lahko orientacija v različnih pojavnih oblikah. Orientacija je

Orientacija je praktična veščina in zato je treba v poučevanje vključevati veliko mero praktičnega dela, ki naj pri mlajših otrocih poteka na osnovi igre.

praktična veščina in zato je treba v poučevanje vključevati veliko mero praktičnega dela, saj se tako najhitreje dojemata smisel in namen obvladovanja orientacije. Praktično delo pri mlajših otrocih poteka na osnovi igre.

Pri poznavanju orientacije predšolski otroci spoznavajo mnoge temeljne

življenjske pojme, temelje orientacije, ki so odraslim samoumevni:

- kdaj gremo naprej in kdaj nazaj,
- kje je levo, desno ter spodaj in zgoraj,
- koliko je ura,
- kaj je vzpon in kaj spust (Glavnik idr. 2002).

Hodnik Čadeževa (2002) pravi, da je otroke potrebno spodbujati, da se orientirajo v prostoru tako, da najprej gledajo sebe, nato se orientirajo glede na druge osebe, tudi predmete, kasneje pa ugotavljajo relacije med posameznimi predmeti in osebami. Pri tem se učijo izrazov, kot so: proti, nad, levo, desno, zgoraj, spodaj, skozi, v, ...

Namen orientacijskih iger je nevsiljiva aerobna zaposlitev otrok z zanimivo in prijetno dejavnostjo. Pri teh igrah ne uporabljamo kompasa, topografske karte in podobnih pripomočkov. Lahko pa se uporablja nekatere topografske pojme, kot so strani neba, vrsta dreves, razlika med travnikom in gozdom. S tem navajamo otroke na orientiranje po osnovnih pojmihih orientiranja. Najznačilnejše orientacijske igre so po označeni poti, po opisani poti, skrita pisma in lov na zaklade, lisi-co. Orientacijske igre so prekratke za športne dneve, zato jih uporabljamo kot samostojno dejavnost ali le kot del športnega dne (Kristan 1994). Tudi prepoznavanje preprostih orientacijskih simbolov, kot so puščice oz. smerokazi, »markacije« in podobni simboli, je za predšolske otroke primerno.

Pišek (2012) poudarja izključitev merjenja časa pri orientacijskih igrah za predšolske otroke. Izključitev argumentira z različno gibalno razvitostjo pri otrocih ter nepomembnostjo zmage. Pomembno je, da slabše gibalno razvite otroke še bolj spodbujamo h gibanju, saj so orientacijske igre dobra spodbuda k

Orientacijske igre so dobra spodbuda k dobremu gibalnemu razvoju.

dobremu gibalnemu razvoju. Navodila za orientacijske igre naj ne bodo pisna, ker predšolski otroci še niso vešči v pisanju in branju. Navodila naj bodo podana na začetku in naj bodo kratka in jasna, ker otroci še nimajo tako dobro razvitega dolgoročnega spomina in si lažje zapomnijo konkretna navodila.

Osnovno znanje o orientiranju v naravi prištevamo k delu splošne izobrazbe, zato je prav, da so o tem seznanjeni že predšolski otroci. Veliko je orientacijskih iger za osnovnošolske otroke, vendar če le te spremenimo in prilagodimo starosti skupini, se lahko izvajajo tudi v vrtcih (Kristan 1994).

ORIENTACIJSKE DEJAVNOSTI V VRTCU

Z orientiranjem v prostoru se otrok srečuje skozi celotno dnevno rutino. Te dejavnosti se pojavljajo v različnih oblikah. Otrok se z orientiranjem v prostoru velikokrat seznani spontano. Otrokova orientacija se začne že ob samem prihodu v vrtec, še preden stopi v igralnico. Ko si obuva copate, mora najprej pomisliti, na katero nogo bo obul copat. V igralnici igrače otroci pospravijo v zaboj in le-te položijo

na njihova mesta. Otrok se z orientiranjem seznani tudi na sprehodu. Na sprehodu se pogovarjamo, kam bomo zavili. Orientacije tudi ne manjka pri pripravi na počitek, ko poiščejo svoj ležalnik, pri tem se lahko pogovarjajo, kdo je na njegovi levi in kdo na desni (Marjanovič Umek 2001). Možnosti je ogromno, dejavnosti s področja orientacije lahko vključimo in prepletamo na vseh drugih področjih dejavnosti: gibanje, matematika, umetnost, narava, družba in jezik.

Ena izmed načrtovanih dejavnosti, ki je vezana na področje orientacije, je tudi oblikovanje zemljevida in orientiranje z njegovo pomočjo. Orientacije se otroci učijo postopno, torej se tako tudi razvijajo. Najprej se orientirajo na telesu, nato v prostoru in nazadnje še na papirju. Z opismenjevanjem lahko začnemo že pri mlajših otrocih, saj ti nimajo težav pri razumevanju dejstva, da je na zemljevidu vse pomanjšano. Razumejo, da velikostna razmerja na zemljevidu ustrezajo velikostnim razmerjem v naravi. V pomoč pri branju zemljevida pa ti otroci vsekakor potrebujejo legendo. Pri risanju zemljevida se mlajši otroci razlikujejo od starejših v tem, da po navadi površja in objekte ne rišejo v tlorisu, ampak v prerezu oziroma od strani, še pogosteje pa ga kar preprosto opišejo z besedami (Glavnik idr. 2002). Otroci imajo zelo radi risanje zemljevidov, labirintov in podobnih shem, kot je npr. risanje poti do zaklada ali skritega predmeta. Na podlagi njih se kasneje skupaj s prijatelji igrajo igre orientiranja.

Za zelo primerno dejavnost s področja orientacije se je izkazala tudi dejavnost, kjer naredimo fotografije posameznih delov igralnice ali vrtca, otroci pa s pomočjo fotografij

**Lahko naredimo
fotografije
posameznih delov
igralnice ali vrtca,
otroci pa s pomočjo
fotografij poiščejo (se
orientirajo), kje je del
vrtca na fotografiji.**

poiščejo (se orientirajo), kje je del vrtca na fotografiji.

Otroci se lahko igrajo igre za orientiranje v prostoru v različnih delih dnevne rutine v vrtcu:

- na sprehodu: otroci se postavijo pred drevo, za hišo, v kolono pred vzgojitelja; skrijemo lahko kak predmet, ki ga poiščejo in s predlogi ugotovijo, kje se nahaja (npr. pred, pod, na itd.),
- v parku: z otroki opazujemo situacijo v parku: na klopi sedita gospod in gospa, nad klopjo leti metulj, pod klopjo spi muca, ...
- v igralnici:
 - z otroki se pogovarjamo, kje je kdo v igralnici, npr. pri umivalniku, za kotičkom,
 - postavljanje igrač na določena mesta v igralnici po vzgojiteljevih navodilih ali po navodilu enega izmed otrok,
 - otroci se postavijo v kolono, ki predstavlja vlak, ta pa se giblje po prostoru po vzgojiteljevih navodilih,
- na igrišču: otroci na pesek ali asfaltno površino narišejo labirint in skušajo najti pot do izhoda, to pot kasneje opišejo: grem naravnost, zavijem desno, spet naravnost (Hodnik Čadež 2002).

Pri orientacijskih igrah za predšolske otroke je potrebno, glede na klasične orientacijske igre, upoštevati nekaj prilagoditev.

Pri orientacijskih igrah za predšolske otroke je potrebno, glede na klasične orientacijske igre, upoštevati

nekaj prilagoditev. Kot je z raziskavo ugotovila Anja Pišek (2012), so prilagoditve za predšolske otroke pomembne zlasti v naslednjem:

- Merjenje časa odpade, saj imajo eni otroci bolj razvite gibalne sposobnosti kot drugi, poleg tega glavni namen orientacijskih iger ni zmaga. S tekmovalnostjo bi slabo vplivali na otrokovo samopodobo. Pri otrocih v predšolskem obdobju se je treba tudi zavedati, da največja mišica v telesu (srce) še ni dobro razvita.
- Prisotna mora biti ena odrasla oseba, ki skrbi za varnost. Njena naloga je tudi spremljanje, spodbujanje in preverjanje rešitev nalog oz. osvojitve določenih orientacijskih pojmov. Če se pojavi težava pri razumevanju nalog na posameznih postajah, lahko tudi priskoči na pomoč.
- Navodila in besedila morajo biti kratka in jedrnata, izrečena morajo biti ustno, saj predšolski otroci še niso vešči v pisanju in branju. Kratka morajo biti zato, ker otrokov dolgoročni spomin še ni dovolj razvit. Nekaterе naloge so lahko označene na postajah slikovno.
- Ekipe ne smejo biti majhne, čeprav prvotno orientacijske igre potekajo v manjših skupinah.
- Uporabljeni pojmi v določeni orientacijski igri morajo biti otrokom poznani.
- Dolžina poti mora biti prilagojena starosti otrok.

ZAKLJUČEK

Koordinacija v povezavi z orientacijo in obratno sta dva pomembna faktorja v razvoju predšolskega otroka.

Predstavila sem pomen razvoja koordinacije in orientacije, na katere morda ne dajemo dovolj pozornosti pri vsakodnevnih dejavnostih v vrtcu. Orientacijske igre v vrtcu sicer dostikrat izvajamo, vendar ne damo dovolj poudarka usvajanju orientacijskih pojmov in spodbujanju orientacije in koordinacije. Možnosti za orientacijske igre je veliko, jaz pa sem skušala najti in predstaviti praktične prilagoditve za izvajanje le-teh v vrtcu, ki bodo predvsem v pomoč vzgojiteljem.

LITERATURA

- Bahovec, E. D., idr. (2007) *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Cemič, A. (1997) *Motorika predšolskega otroka*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Glavnik, A., idr. (2002) *Planinska orientacijska tekmovanja*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- Hodnik Čadež, T. (2002) *Cicibanova matematika. Priročnik za vzgojitelja*. Ljubljana: DZS.
- Kristan, S. (1994) *Osnove orientiranja v naravi*. Radovljica: Didakta.
- Marjanovič Umek, L. (2001) *Otrok v vrtcu: Priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.
- Pistotnik, B. (2003) *Osnove gibanja: Gibalne sposobnosti in osnovna sredstva za njihov razvoj v športni praksi*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Pišek, A. (2012) *Orientacijske igre v vrtcu*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Praček, T. (2011) *Orientacija in matematika v predšolskem obdobju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

STOPILI SMO SKUPAJ IN SI NAREDILI SEDEŽNE GARNITURE

Gabrijela Marinko, profesorica športa in pomočnica ravnateljice,
Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani

Delo v šoli ponuja vsak dan nove izzive. V enega smo zagrizli tudi na Osnovni šoli Brezovica pri Ljubljani. Odločili smo se, da si bomo sami pripravili šolske koticke in izdelali sedežne garniture. Pri učencih smo želeli krepiti občutek pripadnosti šoli, da cenijo svoje delo in delo drugih in imajo posledično pozitiven odnos do urejene in lepe šole.

NAŠE IZHODIŠČE

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani je med največjimi šolami v Sloveniji. Ob velikem številu učencev je tudi šolska lastnina bolj izpostavljena na poškodbam. Z delavci šole smo se večkrat pogovarjali, kako bi pri učencih privzgojili pozitiven odnos do šolske lastnine. Priložnost se je ponudila kar sama, saj smo na šoli pogrešali koticke, namenjene sede-

nju, čakanju, klepetanju s prijatelji ali zgolj oddihu od vsega.

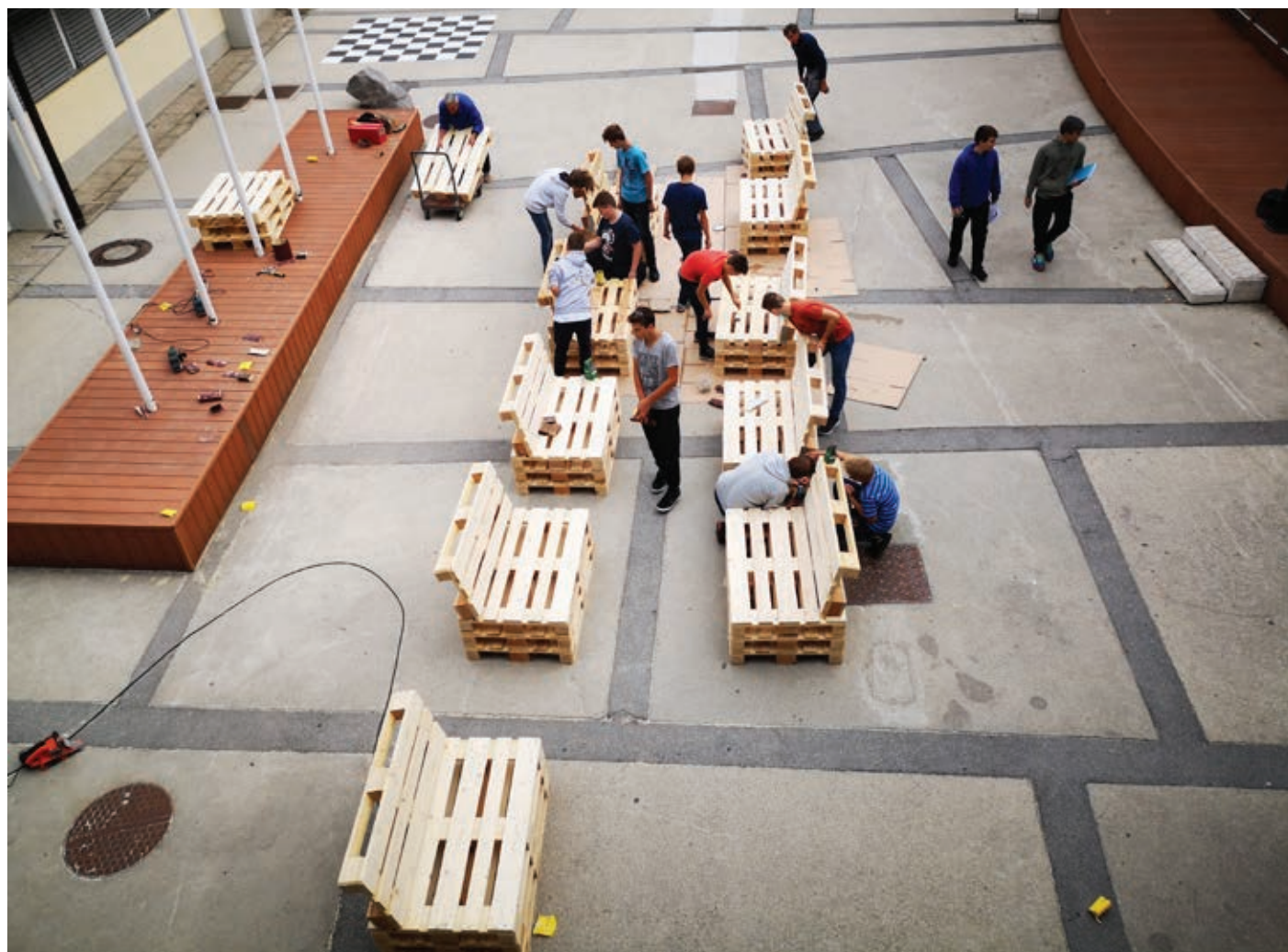
Iskali smo najboljše rešitve in se odločili, da v bomo delo vključili učence. Ker se zavedamo, da otroci bolj spoštujejo stvari, ki so jih soustvarjali.

Da bi okrepili vrednost projekta in mu dali medgeneracijsko noto, smo vanj vključili učence, pa tudi njho-

ve starše, vključili pa smo se seveda tudi učitelji in delavci šole.

KAKO JE POTEKALO DELO?

Naš projekt smo začeli z načrtovanjem že ob koncu šolskega leta 2017/18. Učenci so skupaj na oddelčni skupnosti izbirali, kakšne sedežne garniture bi zmogli sami sestaviti iz lesenih palet in kakšne barve blazin bi imeli na njih. Zbrali smo pet predlogov, razre-

Slika 1: Naša mizarska delavnica pred šolo

Slika 2: Pogled v šiviljsko delavnico

Javilo se je 14 fantov, da bodo pod budnim očesom mentorjev, staršev in hišnikov izdelali leseni del, 12 deklet pa se je javilo za pomoč pri izdelavi in šivanju blazin.

Vreme nam je bilo naklonjeno, tako da je bila "mizarska delavnica" kar na ploščadi pred šolo. Fantje, očetje in zaposleni naše šole smo najprej zbrusili palete in jih zložili v komplete. Vijačenju palet je sledilo ponovno brušenje lesa. Učenci so brusili ročno in z brusilnimi stroji. V veliko strokovno in praktično pomoč je bil Niko Bernard, oče našega učenca. Palete smo premazali z zaščitnim sredstvom. Fantje so pobrusili in prebarvali tudi staro okroglo šolsko mizo, da se je ujemala z novim pohištvom. Lepo je bilo opazovati, kako so vsi uživali pri delu.

Slika 3: Pa jih imamo – svoje sedežne garniture! Super so!

Dekleta, mame in učiteljice so imele v telovadnici pravo šivalnico. Pod mentorstvom odraslih so učenke samostojno strigle, šivale, polnile blazine in skrbale za dobro voljo.

Na že prej predvidena mesta v šolskih prostorih in tudi pred šolo smo namestili nove sedežne garniture in tako pripravili prijetne skupne kotičke za oddih, vesel klepet ali pa ... tudi le sproščujoče čakanje na začetek pouka.

Kako pa so ta sobotni dan »praktičnega pouka« doživeli učenci?

»Kdor seje, tudi žanje.« Ta rek velja tudi za našo akcijo. Učenci so pri delu radi sodelovali, bili so res zavzeti in zadovoljni, nič jim ni bilo težko ali naporno ali dolgočasno, ali ...

Učenci, ki so sodelovali pri izdelavi sedežnih garnitur, se vedejo odgovorno kot »varuhi« svojega opravljenega dela. To potrjuje dogodek, ki mu je prisostvovala dežurna učiteljica v avli šole, kjer se nahajajo tudi šolski kotički. Učenec ji je povedal, da je sodeloval pri izdelavi sedežnih garnitur in obnovi mize. Zgrožen ji je pokazal popisano mizo in potožil, koliko truda je vložil v obnovo mize, česar pa očitno nekateri

dne skupnosti pa so se odločile za en predlog in predlagale barvo blazin.

Nabavili smo material, delovno akcijo pa smo izpeljali na delovno soboto konec septembra 2018.

Naše vodilo

Če smo na otroke različne interese in spretnosti pozorni, jih lahko povabimo k opravi, za katera vemo,

da jim jih ne bo težko narediti in pri katerih bodo tudi uživali. Delo moramo razdeliti preudarno, da se bodo učenci počutili sprejete, pomembne, koristne in bodo radi sodelovali.

Od načrtovanja k izvedbi: naša sobotna mizarska in šiviljska delavnica

K izdelovanju sedežnih garnitur smo povabili učence devetega razreda.

učenci niso spoštovali. Odločil se je, da bo sam prinesel čistilo od doma in mizo počistil.

Vseeno ugotavljamo, da je odnos večine učencev do sedežnih garnitur odgovoren in spoštljiv. Zato bomo s takšnimi projekti nadaljevali.

Kotičke smo opremili tudi z napisanimi pravili za uporabo

Da bi te kotičke spoštovali vsi učenci naše šole, smo se odločili, da jih bomo opremili z napisanimi pravili za uporabo (avla, garderoba, jedilnica, hodnik, ploščad pred šolo). Razredne skupnosti so pripravile predloge za določene prostore, izbrali pa smo najpogostejše zapisane. Natisnili smo plakate in posebne obe-

šanke s pravili, ki temeljijo na krogih odličnosti: odgovornost, predanost, fleksibilnost, govori z dobrim namenom ... Nekaj izvirnih predlogov: Če v avlo pride žalosten obraz, ga pozdravil bom jaz, Nikar prehitro ne teci, raje kaj lepega reci, Če v avli sedim, tiho nalogo naredim, Če vidiš smet na tleh, naj se s tvojo pomočjo znajde v smeteh.

ZA SKLEP

Rezultat našega šolskega projekta izdelave sedežnih garnitur in kotičkov so nasmejani obrazi učencev, ki jih koristijo.

Učenci, ki so bili neposredno vklju-

čeni v projekt izdelave sedežnih garnitur, pa so krepili sposobnosti in spretnosti, se učili odgovornosti, krepili samostojnost in neodvisnost, razvijali inovativnost. Ob tovrstnih dejavnostih otroci odraščajo tudi čustveno, dobijo občutek, da v šoli vsi sodelujejo in skupaj rastejo, krepijo prepričanje, da zmorejo, s tem pa tudi samozavest in večji občutek lastne vrednosti. Učijo se sodelovanja z vrstniki ter drug drugemu pomagajo, se učijo, kako se delo porazdeli, kar daje občutek vključenosti, se pripravijo za življenje, se naučijo reda, se zabavajo in naučijo, da se nič ne naredi samo.

VIRI

Vir 1: Trtnik, Nada. *Zakaj je dobro vključevati otroke v hišna pravila?*, dostopno na <https://zastarse.si/delavnice/odgovorno-starevstvo/letom-primerna-hisna-opravila-za-otroke/>, 12. 12. 2018.

Slika 4: Kako je lepo!

KO ZADIŠI PO PRAZNIKI

Mojca Kastelic, univ. dipl. psih.,
Osnovna šola Sostro, Ljubljana

Praznični čas kar sam od sebe ponuja razmislek o odnosih, pozornostih, darilih. Je odlična priložnost, da v učencih prebujamo občutja empatije, povezanosti, pripadnosti. Da jih učimo, da skrivnost praznikov ni v odpiranju daril, ampak v odpiranju srca. Da lepota obdarovanja ni le v prejemanju, ampak tudi v dajanju. Da smisel praznika ni le dogodek, ki v trenutku mine, pač pa so pomembne priprave, ki v nas vzbujajo pričakovanje, razmišljanje, prijetno vznemirjenje in praznovanje napolnijo z zadovoljstvom. Zato smo se pri učencih drugega razreda odločili za izvedbo predpraznično obarvanega dne, v katerem smo združili več dejavnosti: učili smo se pesmico, izdelovali kapice in predpasnike, prepevali ob spremljavi kitare, brali, se pogovarjali, pekli in pripravili darila, ki so jih otroci na koncu odnesli domov. Ob tem smo uresničevali cilje iz učnega načrta za slovenščino, glasbo, likovno umetnost in spoznavanje okolja. Največja vrednost naših predprazničnih priprav pa je v navdušenih otroških očeh, ki komaj čakajo, da z drobno pozornostjo presenetijo in osrečijo svoje domače.

UVOD

Pogosto v vrvežu potrošniške mrzlice v predprazničnem času hitimo po nakupih in se srečujemo na različnih zabavah, ki pa nas puščajo prazne in izčrpane. Pozabljamo, da je pomembna tudi prava priprava na praznike, ko si vzamemo čas za odnose in za pristna srečanja, ki nas napolnijo z energijo in toplino in tako prispevajo k lepemu doživetju praznikov, ko začutimo tudi pravi smisel obdarovanja.

In prav je, da to ponudimo tudi našim učencem ...

DAN PREDPRAZNIČNIH DEJAVNOSTI

V pričakovanju decembrskih praznikov smo med drugimi našimi pripravami na praznike pripravili tudi dan predprazničnih dejavnosti za naše drugošolce. Dejavnosti so bile so preproste, pravzaprav nič izjemnega, a doživljajsko učinkovite.

Ta lepi šolski dogodek, ki smo ga izvedli že konec meseca novembra, je bil sosledje petih dejavnosti.

Drugošolci vseh treh oddelkov so se že predhodno pri pouku naučili pesmico Zvezdane Majhen Obisk pri Dedku

Mrazu. Zdaj so jo prepevali ob spremljavi kitare, ki so jo igrale njihove razredne učiteljice. Sledila je ustvarjalna delavnica, na kateri so si otroci iz papirja in bele koprene, ki jo sicer uporabljamo za prekrivanje vrtnih gredic, izdelali kuharske kapice. Nato so se odpravili v šolsko knjižnico, kjer so ob

**Dejavnosti so bile
preproste, pravzaprav
nič izjemnega, a
doživljajsko učinkovite.**

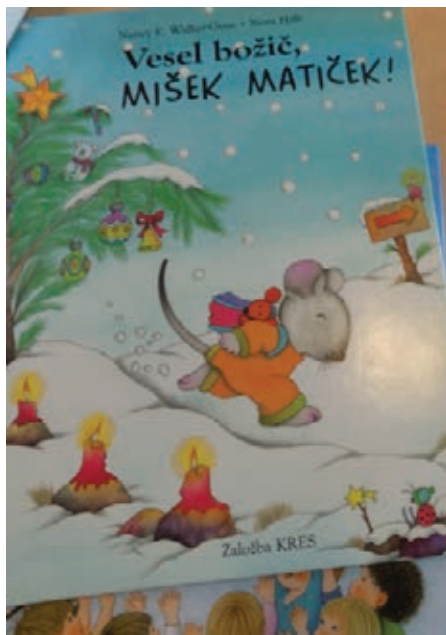
prijetni svetlobi in vonju dišečih svečk prisluhnili dvema sodobnima pravlji-

Slika 1: Prijetno vzdušje v šolski knjižnici

Slika 2: Božične potičke za vse

Slika 3: Veseli božič, mišek Matiček!

cama, zdaj priljubljenima med otroki in primernima za božično-novoletni predpraznični čas: Veseli božič, mišek Matiček! (avtorice Nore Hilb) ter Božične potičke za vse (avtorice France Bosca, v prevodu Jane Osojnik).

Obe pravljici pri otrocih vzbujata empatijo in jih učita altruizma. Sledil je pogovor o bistvu praznikov, o lepoti obdarovanja in prejemanja. Knjižničarka je v šolski knjižnici pripravila tudi razstavo božičnih slikanic in povabila učence, naj se kmalu kaj oglasijo v knjižnici in si kakšno izmed njih izberejo za izposajo. Učenci so ponovno zapeli svojo pesmico o Dedku Mrazu, nato pa skupaj s knjižničarko, svetovalno delavko in razredničarko odšli še v šolsko jedilnico, kjer so pridne kuharice že pripravile osnovo za testo. Otroci so testo do konca zamesili, razvaljali, z modelčki oblikovali piškotke, jih razporedili na pladnje in poprosili prijazne kuharice, da jih spečejo.

Ko so bili piškoti pečeni, so jih učenci previdno zložili v vrečke iz celofana. Skupaj z receptom iz knjige so jih odnesli domov, da so z njimi razveselili svoje starše, enako kakor je mišek Matiček s piškotki razveselil svojo mamico.

Slika 4: Pekli smo piškote.

RAZMIŠLJANJE OB DOGODKU

Dogodek, ki smo ga izvedli na šoli, je plod interdisciplinarnega sodelovanja razrednih učiteljic, šolske knjižnice in šolske kuhinje in kot takšen že v svoji osnovi izjemen. Z neposrednimi dejavnostmi želi spodbujati socialni in čustveni razvoj otroka ter uriti učence v socialnih in komunikacijskih veščinah. Dogodek obenem sledi poslanstvu šolskih knjižnic (Vir 1), ki učence navajajo na knjižnično okolje in vzdušje knjižničnega prostora ter jih usmerjajo k privzemanju pozitivnega odnosa

do knjižnice in njenega gradiva, s posebnim poudarkom na vzgoji za knjigo, motivaciji za branje in estetskem doživljanju. Učenci z uporabo knjižničnega gradiva tudi spoznavajo različne probleme in strategije reševanja le-teh ter razvijajo komunikacijske spretnosti. In nenazadnje, dogodek sledi ciljem, ki jih opredeljuje Zakon o osnovni šoli (Vir 2): vzpodbujanje skladnega spoznavnega, čustvenega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika, vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelova-

Slika 5: Piškote smo zavili in odnesli domov kot darilo.

nje z drugimi, pridobivanje splošnih in uporabnih znanj, omogočanje osebnostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja, razvijanje nadarjenosti in usposabljanje za doživljanje umetniških del in za umetniško izražanje.

Seveda se vsi ti cilji dosegajo postopoma skozi celotno šolsko in že prej predšolsko obdobje, vendar pa je smiselno izkoristiti faze psihološkega razvoja, v katerih se nahaja otrok v obdobju mlajšega šolarja, in – v tem smislu želim ob tem našem dogodku za drugošolce še posebej izpostaviti – tudi praznične dneve in praznična obdobja v našem letnem koledarju, ki s svojo kulturno-duhovno osnovo dajejo možnosti za socialno-čustveno poudarjena doživetja, ki prav v tej fazi otrokovega psihološkega razvoja pomembno sooblikujejo njegov notranji svet in njegovo empatično povezovanje z bližnjimi. Ob tem so za otroka seveda pomembne tudi priprave na praznike, saj prav iz otrokove lastne neposredne dejavnosti, njegove participacije in sodelovanja v teh pripravah zrastejo posebna doživetja, zaradi katerih lahko ponotranji lepoto pričakovanja praznikov: otrok želi prispevati k lepemu, k dobremu. Obdobje mlajšega šolarja je po Kohlbergu (Magajna in Horvat 1989) namreč obdobje, ko si otrok prizadeva ustreči staršem oziroma pomembnemu drugemu. Kohlberg to fazo imenuje faza dobrega dečka, dobre deklice. Po Ericsonu (prav tam) pa je to obdobje delavnosti nasproti občutku manjvrednosti. In ravno zaradi teh značilnosti lahko pri mlajšem šolarju učitelj, tudi in morda še posebej v predprazničnih obdobjih, izkoristi željo po »biti dober« in »ustvarjati« za vzpodbujanje razvoja empatije, altruizma, praktičnega ustvarjanja in estetskega doživljanja.

Praznični čas kar sam od sebe ponuja razmislek o odno-

sih, pozornostih, darilih. Je odlična priložnost, da v učencih prebujamo občutja empatije, povezanosti, pripadnosti. Da jih učimo, da skrivnost praznikov ni v odpiranju daril, ampak v odpiranju srca. Da lepota obdarovanja ni le v prejemanju, ampak tudi v dajanju. Da smisel praznika ni le dogodek, ki v trenutku mine, pač pa so pomembne priprave, ki v nas vzbujajo pričakovanje, razmišljanje, prijetno vznemirjenje in praznovanje napolnijo z zadovoljstvom in občutjem lepega, svetlega.

ZAKLJUČEK

Dogodek v šolski knjižnici predstavlja način učenja in doživljanja po več čutnih poteh, ki je daleč najbolj učinkovito: vključuje vonj, otip, sluh, vid in okus. S tem načinom dela poleg spoznavne komponente pri učencih spodbujamo tudi čustveno in socialno plat razvoja. V tej točki se strinjamo s prepričanjem S. Gogale (po Medveš 2000), da je za izobraževanje poleg spoznanja pomembno doživljanje. Doživetje je tisto, ki se dotakne duše in na ta način ostane v človeku. Z dožitvijo se namreč se vrednota, norma interiorizira in postane resnično človeku imanentna. Gogala meni, da je prava vzgojnost »učlovečenje«, ponotranjenje in subjektivizacija najvišjih vrednot. Ta pa ni možna preko razuma, ampak preko doživetja vrednot, kar je oblika čustvenega, intuitivnega spoznanja. Brez globokega notranjega doživljanja zanj vzgoja sploh ni mogoča (prav tam).

Praznični čas je odlična priložnost, da v učencih prebujamo občutja empatije in občutja, da skrivnost praznikov ni v odpiranju daril, ampak v odpiranju srca.

Zato verjamem, da interdisciplinarni dogodki, ki vključujejo multisenzorno poučevanje s ciljem estetskega doživljanja in razvijanja medsebojnega spoštovanja – ki pri

učencih najlažje poteka preko vživljanja v namišljenega junaka v kakršnikoli umetnostni zvrsti (najsi gre za lutke, literaturo, film ...), ali, kot sem prepričana, tudi preko dejavnosti in preko doživljanja posebnih skupnostnih dogodkov, kakršni so po svoji kulturno-duhovni strukturi tudi prazniki in praznična obdobja – lahko uresničijo Mirandino misel iz Viharja:

»O čudež! Koliko tu
je čednih bitij!
Kako je lep
človeški rod!
O krasni novi svet,
kjer takšni so ljudje.«

(Shakespeare, 1999, str. 125)

LITERATURA

Magajna, L., in Horvat, L. (1989) *Razvojna psihologija*. Ljubljana: DZS.

Medveš, Z. (2000) Vzgoja kot doživetje absolutnega. *Sodobna pedagogika*, let. 5, str. 84–107.

Shakespeare, W. (1999) *Vihar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vir 1: Zakon o knjižničarstvu, 2001. Uradni list

RS, številka 87. [online]. Dostopno na <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442>, 29. 12. 2017. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu, 2015. Uradni list RS, številka 92. [online]. Dostopno na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20153612>, 29. 12. 2017.

Vir 2: Zakon o osnovni šoli, 2006. Uradni list RS, številka 81. [online]. Dostopno na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-01-3535?sop=2006-01-3535>, 29. 12. 2017.

O PREŽIHOVEM VORANCU, PEKLU IN SOLZICAH

Suzana Šapek, profesorica matematike in fizike,
Šolski center Ravne, Srednja šola Ravne

V prispevku predstavljam primer projektnega dela, pri katerem smo s skupino dijakov na temo Naša kulturna dediščina spoznavali Prežihovega Voranca in njegova otroška leta. Posebej smo se posvetili letom, ki jih je preživel na Koglu, njegovi črtici Solzice in jami Pikel. Ogledali smo si njegovo spominsko sobo v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem in se podali po Prežihovi poti. Šli smo si tudi do Solzice velikanke iz jekla, ki stoji v Kotljah in je bila izdelana pri praktičnem pouku v delavnicah naše šole. Pri projektnem delu smo spoznali konkretne življenjske situacije ter uporabili teoretična znanja, pridobljena pri pouku. Cilj tega projektnega tedna je bil vzgoja za spoštljiv in odgovoren odnos do kulturne dediščine.

UVOD

Na Srednji šoli Ravne že vrsto let poučujem matematiko in fiziko. Že devet let pa imamo na šoli projektne tedne, kjer lahko učitelji mentorji vključimo naše najrazličnejše kompetence in hobije, saj so teme projektnega dela zelo različne in zanimive. Čeprav poučujem naravoslovna predmeta, pa sem tudi velika ljubiteljica literature, kar lahko izživim pri projektnem delu, kot je bilo ravno v projektnem tednu z naslovom Naša kulturna dediščina. Naj povem, da mi je naš koroški del, ki ga je v literaturi upodobil Prežihov Voranc, še posebno blizu, saj živim ob vznožju Uršlje gore, s pogledom na Kogel, kjer je v svoji rani mladosti živel Prežihov Voranc z družino, in ob jami Pikel. Na drugi strani gozda, pri Kotniku, stoji Vorančeva rojstna hiša. Mimo vodi Prežihova pot.

O PROJEKTNEM DELU NA NAŠI ŠOLI

Projektno delo na naši šoli izvajamo dvakrat letno po en teden. Učiteljski zbor na začetku šolskega leta predlaga več različnih tem, pozneje pa naredimo ožji izbor in se odločimo za skupno temo. Tokrat smo za temo projektnega tedna izbrali kulturno dediščino. Mentor prevzame skupino, ki šteje od 10 do 16 dijakov in izbere ožjo temo. Splošni cilji projektnih tednov so:

- povezovanje teorije in prakse,
- medpredmetno povezovanje,
- iskanje informacij s pomočjo različnih virov (knjige, revije, učbeniki, enciklopedije, splet),

- zbiranje podatkov na terenu,
- reševanje konkretnih življenjskih situacij in problemov,
- izdelava izdelka,
- izmenjava idej, izkušenj,
- timsko in individualno delo ter sodelovanje vseh udeležениh v projektu.

PROJEKT: PREŽIHOV VORANC, PEKEL IN SOLZICE

Ko sem se odločala, s čim se bom ukvarjala z izbrano skupino dijakov, se mi je odgovor ponujal kar v bližini doma, kot sem omenila že v uvodu: s skupino dijakov bomo v projektnem tednu našega pisatelja Prežihovega Voranca spoznavali tudi malo drugače, v naravnem okolju njegovega otroštva, kjer so zrasle tudi njegove Solzice, v tem čudovitem delu naše Koroške, ki je tudi naši šoli in našim dijakom še posebno blizu.

Nашega pisatelja Prežihovega Voranca smo spoznavali v naravnem okolju njegovega otroštva, kjer so zrasle tudi njegove Solzice.

Izbrala sem skupino dijakov prvega letnika in postavila naslednje konkretne cilje projektnega tedna:

- peljati dijake po Prežihovi poti,
- dijake seznaniti s Prežihovimi otroškimi leti, predvsem na Koglu,
- primerjati otroška leta v Prežihovem času in danes,

- izboljšati ozaveščenost dijakov o vrednotah ter pomenu materialnih dobrin,
- si z dijaki ogledati Pikel,
- spoznati potek izdelave Solzice velikanke iz jekla v šolskih delavnicah,
- oblikovati občutek odgovornosti za ohranitev kulturne dediščine,
- razvijati pri dijakih samostojnost, ustvarjalnost, vztrajnost in kritičnost.

POTEK PROJEKTNEGA TEDNA

V ponedeljek sem dijakom predstavila vsebino, potek in cilje projektnega dela – splošne cilje projektnih tednov in specifične za naš projektni teden. Delo smo si razdelili tako, da je bila vsaka skupina dijakov zadolžena za določeno vsebino. Dobili so podrobna navodila za iskanje podatkov o:

- Prežihovem Vorancu,
- gozdni rastlini šmarnici oziroma solzici,
- črtici Solzice,
- Vorančevih letih, preživetih na Koglu,
- globači Pikel,
- Solzici velikanki iz jekla.

Podatke so iskali po spletu in s pomočjo knjig, izposojenih iz knjižnice. Vsak dijak je moral napisati kratko poročilo, ki ga je predstavil sošolcem v skupini in potem zbrano uporabil pri izdelavi elektronske predstavitve za zaključno prireditev. Na koncu tega dne smo šli še v Koroško osrednjo knjižnico dr. Franca

Sušnika Ravne na Koroškem, ki je v naši neposredni bližini, na ogled spominske sobe pisatelja Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca, kjer hranijo vse domače izdaje njegovih del in prevode v številne tuje jezike. V sobi so tudi osnutki za njegov spomenik, dela, ki govorijo o njem, fotoreportaža o njegovem življenju in delu ter njegova posmrtna maska.

V torek smo se podali na teren po Prežihovi poti. Zbrali smo se v središču Kotelj, pri bronastem kipu Pobiča s solzicami, v bližini pa stoji tudi Solzica velikanka iz jekla. Pot smo nadaljevali proti Kotnikovi bajti, Peklu in Koglu, na koncu pa smo prišli do Prežihove bajte. Hiše sicer ni več, saj so jo sedanji lastniki obnovili. Le še spominska plošča na hiši priča o tem, da se je tu rodil naš pisatelj.

V sredo so dijaki uredili in dopolnili svoja poročila in se pripravili na predstavitev le-teh svojim sošolcem. Nato smo obiskali delavnico na naši šoli, kjer so nam predstavili potek izdelave Solzice velikanke iz jekla.

V četrtek so dijaki predstavili svoja poročila. Sledila je izdelava elektronskih prosojnic iz zbranega gradiva, pri čemer so dijaki zelo spretni; vidi se, da so to generacije, ki jim je delo z računalnikom blizu. Skupaj smo popravili še pravopisne napake ter se pripravili na govorni nastop, ki je sklepno dejanje vsakega projektne tedna.

Dijaki so v petek na sklepni prireditvi ostalim skupinam na šoli predstavili, kaj so delali, doživeli in se naučili med projektним tednom.

V nadaljevanju sledijo predstavitve dijakov, torej njihovo projektno delo.

PREDSTAVITEV PROJEKTA

• LOVRO KUHAJ – PREŽIHOV VORANC

Lovro Kuhar je bolj znan s pisateljskim imenom Prežihov Voranc. Priimek Prežihov izvira iz hišnega imena domačije, ki jo je njegova

družina dolga leta imela v najemu in na njej kmetovala, Voranc pa je bilo njegovo krstno ime. Kristina Brenkova je v spremni besedi zbirke Solzice (Prežihov Voranc 2000) napisala, da je Voranc napisal črtico Solzice aprila leta 1942 na njeno pobudo. Takrat sta hodila proti Rožniku (v Ljubljani) in pred vrtno ograjo gosposke hiše ju je prevzel vonj šmarnic. »Šmarnice dišijo,« je rekla Kristina. »Solzice,« je rekel Voranc, »tako jim pravimo na Koroškem«. Takrat ji je Voranc povedal zgodbo iz svojega otroštva, ko je bil pastirček in je šel nekega zgodnjega majskega jutra v temno globel, kjer so rasle najlepše šmarnice – vedel je, kako bo z njimi osrečil mater. – Solzice so prvič izšle jeseni leta 1949.

• **GOZDNA CVETLICA ŠMARNICA**
O šmarnicah, ki jih po vonju in milini njenih belih cvetkov verjetno vsi poznamo, Vrtnarska enciklopedija rastlin in cvetic (1997) pove, da je njihovo bo-

»Šmarnice dišijo,« je rekla Kristina. »Solzice,« je rekel Voranc, »tako jim pravimo na Koroškem«.

Šmarnice cvetijo v mesecu maju, s tem je povezano tudi njihovo ime.

tanično latinsko ime *Convallaria majalis*, da so rod spomladi cvetočih trajnic s podzemnimi stebli (koreniki), da najbolje uspevajo na senčnih mestih, da rastejo v vseh vrstah tal, še posebej pa jim prija humozna, vlažna tla. Šmarnice rastejo po vsej Sloveniji do višine 1900 metrov. So prezimno trdne rastline.

Spomladi, konec aprila in predvsem v maju, se odpirajo klobčaste skupine majhnih, močno dišečih, visečih, zvonastih, vrstnatih in belih cvetov, podolgovato jajčasti listi pa so zeleni do temno zeleni (Slika 1, 2). Razmnožujejo se s semeni, ki jih raznašajo živali, ali pa vegetativno z rastjo podzemnih stebel. Šmarnice so žal zelo strupene, saj vsebujejo 38 različnih srčnih strupov. Pogosto jih zamenjujemo s čemažem, saj imata podobne liste. Povzročijo lahko zastrupitev s smrtnim izidom.

Šmarnice cvetijo v mesecu maju, s tem je povezano tudi njihovo ime. Kot nam znanstve-

Slika 1: Šmarnica

Slika 2: Šopek solzic iz Pekla

no pove Slovenski etimološki slovar (Snoj 1997), je beseda šmarnica izpeljana iz besede šmaren, ta pa je nastala iz zveze sveta Marija oz. njene ljudske oblike *š(ent) Marijin (od sv. Marije), ki se je v hitrem govoru po ljudsko okrajšala v šmarijin; iz te oblike so nastali izrazi, kot so npr. (veliki) šmaren za Marijin praznik 15. avgusta, in tudi ime za našo pomladansko cvetlico z belimi cvetki, saj s svojo milino spominja nanjo in cveti v mesecu maju, ki je v tradiciji našega krščanskega okolja Mariji posvečen mesec (Snoj 1997).

• ČRTICA SOLZICE

Erika Rajh (1957) piše, da nam Prežih v Solzicah kot na dlani razgrne lastno težko mladost, kakor jo je doživljal takrat najemniški in kajžarski otrok v koroških hribovskih vaseh. Njegovo celotno literarno delo so odlomki iz zgodovine in trpljenja slovenskega ljudstva. V Solzicah pa je pokazal, da slovenski človek občuti to trpljenje že kot otrok. Dodaja še, da je Prežih v črtici Solzice vzel droben dogodek iz svoje mladosti in v njem prikazal svojo veliko ljubezen do matere, ki ji je v slovenski literaturi enaka le še Cankarjeva. Groza, ki jo je občutil mali Voranc pred temačno globačo Pekel, kjer je pasel živino, je doživetje, iz katerega pisatelj razvije nadaljnje dogajanje. Oče bojazni pred hudiči, ki jih bujna otroška fantazija vidi v Peklu, ne more razumeti, zato pa Vorančev strah tem bolj razume mati, ki očeta pregovori, da otroka ne žene več v peklo na pašo. To materino dejanje sproži v otrokovem srcu hvaležnost in ko si nekega pomladnega dne mati zaželi solzic, se v zgodnjem jutru odpravi v globačo in jih natrga materi v veselje. To je bila velika žrtev, storjena iz ljubezni in želje, da se pokaže materi junaškega.

Prežihove Solzice so njegov najlepši spomin na mater, njegova izpoved velike ljubezni do matere.

Prežihove Solzice so njegova izpoved velike ljubezni do matere.

Solzice

Na koncu našega polja se je nahajala grda;
temna in globoka, ki so ji rekli: Pekel. Na je videla
globokemu kotlu, obdana od belih strani s strmimi bregovi,
le na eni strani je imela žrelo, ki pa se je izgubljalo v
črno, skrivnostno temoto. Bregovi so bili porasli z
zanikrnimi grmovjem, s česnjico, gabrovjem,
trnovjem, pasjo češnjo in podobno navlako. Med grmovjem
je rasla še zanikarnejša trava, porasla le pa vrji
trave. Tam si našel travo, praprot divja in pravo, ralu-
želo.
Otroku so podobnega podobna glomha.
Pekel je bil tako pust in neoprijem, da se je otroku, ki
je stopil vanj, nehote okrenilo arce. Bolno, kar je bilo
v njem živga, je bil strah, ki je izbral prav na
njegovem domu izpraznil mahomati, skel ter po knatli
vjujgati. Drugi izginjal akopi temno žrelo v svet.
Njegova žabanja je napeljevala bdel pravi gori
do rube. Peka je temno strahotno od otavaj se
iz goščatega žrela vsaj ni se hupit v globoči. Ta
napeljevanje tam je delal kraj se skrivnostnej, kakor
je bil za pa sami logi.

Na prvi pogled ki se zdi, da je ta kraj popolnoma
neobiskovan in da je za njeno najemništvo
bilo odločeno. V temti vse pekla, na njeno imelo prave,
vendar se je tu in tam dolet izpraznila tak svoj letna
strja. Kakor je ona našel les za repa, ali pa les za
gradnje, potem je bil v peklu prvi v peklu. Jahanja
za repa, ali pa češnjo za gradnje, grda se bila
v peklu tako žilavo radežna, kakor naša divja.

Slika 3: Rokopis prve strani Solzic

• VORANČEVA OTROŠKA LETA NA KOGLU

V času Vorančevega otroštva in mladosti se je družina Kuhar selila iz ene najemniške kmetije na drugo. Drušković (1983) je zapisal, da sta starša presojala, da je najboljši gospodar pri najemu grof, ker nima veliko zahtev. Takšna kmetija je bila na Koglu, na griču nasproti Preškega vrha, od koder si lahko zrl navzdol na vas ali pa tja v širna koroška in njim nasproti štajerska obzorja. Kuharjevi so kot najemniki grofovskega posestva živeli na Koglu v Podgori pod Uršljo goro v letih od 1896 ali 1897 do 1900. S te kmetije je začel Voranc jeseni 1899 (s šestimi leti) hoditi v šolo.

Mrdavšič (1983) ugotavlja, da je bil prvi neposredni stik z novim okoljem za Voranca zelo verjetno težak in boleč, saj je stopil vanj navajen samote in odmaknjenih predelov uršljegorskega podnožja.

Težko zanj je bilo, ker je moral prvič v življenju, sramežljiv in neroden, samostojno navezovati stike z družino mladih vrstnikov in se podrediti disciplini, ki sta jo zahtevala šola in učitelj. Že samo to bi lahko bilo zbudilo v Vorancu odpor do šole, ki ga je vse življenje omenjal. Kot vzroke svojega nezadovoljstva s šolo navedla pozneje predvsem krivičnost in grobost učitelja, ki da je bil do otrok premožnih staršev popustljivejši kot do revnih učencev, ki je bil mrk in hudoben in je ob vsaki priložnosti grozil z ogromno gorjačo. Šola v Kotljah je bila utrakvistična ali dvojezična. Namen šole je bil otroke v prvem in drugem razredu čim bolje naučiti nemščine, da bi se lahko v tretjem razredu začel pouk v nemščini. V tretjem razredu so bile tri ure slovenščine, če se je prijavilo dovolj učencev. Voranc si je nekoč neizmereno želel, da bi šola zgorela: na robu kmetije Kogel stojijo košate lipe, od koder je Voranc gledal požar, ko so gorele Kotlje – bil je neizmereno žalosten, ker je zgorela cerkev, gostilna, nekaj zgradb, šola pa ni in ni hotela zgoreti.

Kuharjevi so v letih Vorančevega ranega otroštva kot najemniki živeli na Koglu pod Uršljo goro, s te kmetije je začel Voranc jeseni 1899 hoditi v šolo.

Lani so staro hišo na Koglu, v kateri je nekoč živel Prežihova družina, porušili, saj je bila v zelo slabem stanju in nevarna za naključne sprehajalce, lipe pa še vedno rastejo.

• JAMA PEKEL

Črtica Solzice se začne s Prežihovim opisom Pekla. Prežih ga primerja z grdo, temačno globačo: »Na koncu našega polja je bila grda, temna globača, ki so ji rekli Pekel. Bila je podobna globokemu kotlu, obdana od treh strani s strmimi bregovi, le na eni strani je imela žrelo, ki pa se je izgubljalo v črno, skrivnostno lesovje. Bregovi so bili porasli z zanikrnimi grmovjem, s česnjico, gabrovjem, trnovjem, pasjo češnjo in podobno navlako.« (Solzice, 2000.) Dodaja še, da je bil »Pekel tako pust

Slika 4: Pogled pred jamo Pekl

in neprijazen, da se je človeku, ki je vstopil vanj, nehote stisnilo srce. Edino, kar je bilo v njem živega, je bil studenec, ki je izviral prav na njegovem dnu, izpod mahovnatih skal ter po kratki vijugasti dragici izginjal skozi temno žrelo v svet.« (Prav tam.)

Danes je Pekl še vedno temačna globača, ki jo obdajajo z grmovjem in drevjem porasli bregovi. (Slika 4) Dostop vanj je z druge, manj zarasle in obiskovalcem dostopnejše strani. V Peklu je postavljena iz lubja narejena lesena koča in nekaj klopi. Pred kočo je kovinska omarica, v kateri je shranjena knjiga Solzice. Knjigo lahko obiskovalci Pekla vzamejo iz omarice in jo preberejo. V Peklu še vedno, tako kot v času Vorančevega otroštva, izvira studenec, pod Peklom pa je postavljena vodna klop – kot poklon vodnemu bogastvu v naročju Uršlje gore –, da človek na poteh poduršelskega sveta lahko sede in razmislil o naravi, o gozdu in še posebej o vodi.

V času Festivala solzic, že tradicionalne kulturno-turistične prireditve,

V času Festivala solzic so v dogajanje vključeni tudi vodeni ogledi jame Pekla.

ki poteka tretji vikend v maju na Ravnah na Koroškem, v Kotljah in pri Prežihovi bajti, so v dogajanje, poleg drugih dogodkov, kot so Kotl'jada, likovni in literarni tabor

na Strojni, posnetek režirane milenijske fotografije iz zraka in številni drugi, vključeni tudi vodeni ogledi jame Pekla. Prireditve Festivala solzic, ki ima ime po solzicah, o katerih je pisal Prežihov Voranc, je poklon pisatelju, koroški dediščini, tradiciji, naravi in ljudem. Namenjena je druženju ob literaturi, glasbi, pesmi, folklori in kulinariki.

Slika 5: S predstave Pozdrav iz Pekla

Pri vodenem ogledu jame Pekla člani Društva Solzice Ravne predstavijo tudi inscenirano zgodbo Pozdrav iz Pekla (Slika 5) po črtici Prežihovih Solzic. Celoten dogodek govori o naravi pod Uršljo goro, o vodi, ljudskih običajih ter hudomušno izpostavlja

tudi nekaj lokalno poznane "peklen-ske kulinarike" (kot so npr. hudičeva slina (žganje, po domače šnops), peklen-ski namaz (kos rženega kruha s pekočim namazom), človeški grehi (dve vrsti ocvirkov oz. grumpov, kot jim pravimo na Koroškem).

• SOLZICA VELIKANKA IZ JEKLA – PROJEKT SREDNJE ŠOLE RAVNE

Na začetku Kotelj stoji Solzica velikanka iz jekla. Solzica iz jekla je simbol Festivala solzic, Koroške in njenih ljudi, poklon dediščini in lepoti poduršelskega sveta in ponos železarske tradicije.

Trije listi solzic predstavljajo tri koroške doline (Mežiško, Dravsko in Mislinjsko) ter izražajo dejstvo, da je Koroška v treh državah – Sloveniji, Avstriji in Italiji. Na vsaki vejici je pet cvetov, ki simbolizirajo pet elementov, ki jih nosi Festival s solzic s seboj – zemlja, les, ogenj, kovina in voda; podobe teh elementov, ki predstavljajo sporočilni motiv dediščine prostora, lahko vidimo tudi na steni pred Občino Ravne na Koroškem.

Solzica iz jekla je izdelana po idejni zasnovi dijakov Srednje šole Ravne. Dijaki so pri umetnostni vzgoji risali predloge za jekleno solzico. Sledil je ožji izbor dobrih idej, izbrani sta bili skici dveh dijakov programa strojni tehnik; v sodelovanju z gospo Lidi-jo Fišer so v delavnicah Srednje šole Ravne ob podpori podjetja SIJ Metal Ravne in Občine Ravne izdelali Solzico velikanko iz jekla.

V delavnici naše šole so nam razložili potek dela izdelave solzice, ki je sestavljena iz zvoncev, nosilcev zvoncev, nosilne cevi in podstavka. Najprej so morali izdelati zvonce. Za enega so potrebovali šest delov: izrezali so jih iz jekla in na upogibnem stroju upognili pod določenim kotom, s TIG postopkom varjenja pa so zvarili teh šest delov v zvonec. Sledilo je brušenje in čiščenje zvoncev. Na upogibnem stroju so nato upognili cevi za nosilce cvetov in nosilce cvetov in cvetove zvarili skupaj (Slika 6).

Slika 6: Zvonci solzice z nosilci

V nadaljevanju so izdelali še glavno nosilno cev in podstavek ter izvrtili odprtine za napeljevanje električnih kablov. Vse skupaj so s postopkom varjenja sestavili v celoto. Napeljali so še kabel za luči in priklopili na vir energije.

**Če se peljete skozi
Kotlje, v središču kraja
stoji Solzica velikanka
– ponos Srednje šole
Ravne.**

Slika 7: Solzica velikanka

SKLEPNA MISEL

Projektno učno delo je eden izmed najbolj učinkovitih pristopov k poučevanju in učenju. Dijaki so aktivno udeleženi v vseh fazah projektnega dela: izbira, določitev ciljev, načrtova-

nje, izvedba in predstavitev izbranega problema. Zanimajo jih konkretne življenjske situacije, izdelava izdelka, delo na terenu in reševanje problemov, ki jih lahko rešujejo sami po svojih močeh in s pomočjo učitelja mentorja. Komunikacija med dijaki ter med dijaki in mentorjem je drugačna kot pri klasičnem pouku, saj je bolj odkrita, iskrena in enakovredna. Dijaki ob delu na glas izražajo svoja razmišljanja, poglede, dajejo predloge, važen je dogovor in timsko sodelovanje. Mentor jih med delom opazuje, spodbuja, usmerja, daje napotke, če so potrebni in rešuje konflikte. Ferk Savec (2010) ugotavlja, da je pomembno, da učitelj v vsaki situaciji posebej preudari, do kakšne mere je njegovo vključevanje potrebno, da učencem nehote ne odvzame nosilne vloge v procesu učenja in ohrani možnosti za razvoj njihovih potencialov, vseeno pa zagotovi doseganje zelenih učnih ciljev.

V tem tednu sem dijakom približala otroška leta Prežihovega Voranca. Prežihova družina ni imela lastnega doma in zemlje, pač pa se je selila od ene kmetije do druge. Že v rosnih letih je bil Voranc kot najstarejši otrok primoran trdo delati, pasti živino, delati na polju in v gozdu, kljub temu pa je bil v šoli med najboljšimi. Želel je nadaljevati šolanje na gimnaziji, a mu oče ni pustil, saj mu je bil Voranc v veliko pomoč pri delu. Dijaki so med spoznavanjem otroških let Prežihovega Voranca, ki je vključevalo seveda tudi naše medsebojne pogovore, spoznavali in uzavestili, da so razlike med tedanjim življenjem in življenjem, ki ga danes pozna večina otrok in mladine, ogromne, razlike v življenjskih pogojih so skoraj nepredstavljive. Projektno delo o Prežihovem Vorancu je dijakom odprlo različne vidike za razmislek, tako o pomenu sedanjih možnosti izobraževanja sploh, tudi o njihovi hvaležnosti za današnje vsakdanje življenjske pogoje, tudi glede možnosti šolanja: dijaki so samokritično pogledali k sebi in bili kritični tudi do tistih, ki niso z ničemer več zadovoljni, nimajo de-

lovnih navad, se ne znajo vključiti v družbo, ne znajo deliti, so nevoščljivi in tekmovalni, ne ločijo več osnovnih in luksuznih materialnih dobrin, za kar so v veliki meri krivi tudi starši, in bili v tem smislu samokritični tudi do sebe, seveda z željo, da bi bili boljši. Dijaki so v tem tednu ob spoznavanju Prežihovega Voranca pokazali tudi pozitiven in spoštljiv odnos do kulturne dediščine.

In še sporočilo naše Solzice velikanke: skulptura Solzica velikanka iz jekla je dokaz, da Srednje šole Ravne ne obiskujejo le tehniki, pač pa tudi umetniki, ki znajo zasnovati in iz jekla izdelati marsikaj. Njihovo umetniško in tehniško mojstrstvo dokazujejo tudi vsi izdelki, ki so izdelani pri praktičnem pouku na pobudo dijakov in jih ob različnih priložnostih razstavljajo in predstavljajo dijaki skupaj z učitelji Srednje šole Ravne.

LITERATURA

- Angleško Kraljevo hortikulturno združenje (1997) *Vrtnarska enciklopedija rastlin in cvetlic*. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Družkovič, Drago (1983) *Prežihov Voranc*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ferk Savec, Vesna (2010) *Projektno učno delo pri učenju naravoslovnih vsebin*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko.
- Mrdavšič, Janez (1983) *Otroštvo in mladost Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca*, njegovi pogledi nanju in odraz teh naziranj v nekaterih njegovih delih. V: Mrdavšič Janez (ur.) *Odmev živega človeka in krajine*, str. 43–50. Ravne na Koroškem: Koroška osrednja knjižnica dr. Franc Sušnik in Kulturna skupnost Ravne na Koroškem.
- Prežihov Voranc (2000) *Solzice*. Ljubljana: Založba Karantanija.
- Rajh, Erika (1957) *Solzice*. V: Boršnik Marja (ur.) *Prežihov zbornik*, str. 324–336. Maribor: Založba Obzorja.
- Snoj, Marko (1997) *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

MORALNE VREDNOTE, KAM STE SE IZGUBILE?

Irena Kašman, prof. slovenščine,
OŠ Neznanih talcev Dravograd

Vedenje in ravnanje v skladu z moralnimi vrednotami je temelj posameznikovega zadovoljnega, urejenega zasebnega življenja in tudi njegovega sodelovanja v ožji in širši socialni sredini. Žal vsakdanje življenje otrokom ne kaže tega, kot da bi danes omalovaževali, včasih celo zasmehovali te vrednote, za uspešnost in osebno zadovoljstvo so postala veljavna drugačna merila. Ozaveščanje mladega rodu, naših otrok in najstnikov, o pomenu moralnih vrednot za naše življenje, bodisi z besedo, opozorili in predvsem z našim zgledom, je tudi naloga šole kot vzgojno-izobraževalne ustanove in poslanstvo našega medsebojnega, medgeneracijskega sodelovanja ... Med našimi učenci 8. in 9. razredov sem izvedla manjšo anketo, ki jo predstavljam v prispevku.

UVOD

Na šoli že nekaj časa ugotavljamo, da moralne vrednote počasi izginjajo iz našega življenja, tako doma, na delovnem mestu, v šoli kot tudi v drugih vsakodnevnih situacijah. O moralnih vrednotah ne razmišljamo veliko oziroma se o njih tudi ne pogovarjamo. Kar nekako pustili smo, da so se nekam izgubile. Ker je odnos do etičnih vprašanj in življenjskih moralnih vrednot še kako pomemben tudi v šolskem okolju in ker je privzganje k temu tudi ena pomembnih vzgojnih nalog šole, sem se odločila, da med učenci 8. in 9. razredov naše šole izvedem manjšo anketo. Moj cilj je bil, da v sodelovanju z učenci poskusim najti nekaj odgovorov glede izginjanja moralnih vrednot v našem vsakdanjem življenju in učence že s samo temo in vprašanji spodbudim tudi k razmisleku, ki bo morda pomenil začetek novega, boljšega.

KAJ SO MORALNE VREDNOTE?

Natančno definirati, kaj so moralne vrednote, je težko, v splošnem pa je sprejeta opredelitev, da so to moralna in etična načela, ki določajo naše obnašanje, ravnanje in posledično vplivajo na dobre medsebojne odnose, hkrati pa se prav na osnovi moralnih vrednot, ki smo jih sprejeli v svoj vrednostni sistem, odločamo tudi, kako bomo zadovoljili svoje lastne potrebe, ne da bi škodovali drugemu. Lahko rečemo, da so moralne vrednote osnova človeškega razvoja in bi kot take morale

bogatiti življenje vsakega posameznika in preko posameznika seveda tudi širše družbe: moralne vrednote pomenijo kulturno-duhovni steber družbe. V današnjem času je njihovo pomanjkanje, neupoštevanje, omalovaževanje zamajalo ta steber našega družbenega življenja in le s ponovno uvrstitvijo moralnih in etičnih vrednot ga je mogoče spet utrditi. Spomnimo se starih Grkov, ki so že v davni preteklosti postavili temelje sodobni civilizaciji in utemeljili še danes aktualne in družbeno nujne moralne vrednote ter jih postavili pred minljive in vselej spreminjajoče se zakone. V današnji družbi pa te žal pogosto pišejo ljudje, ki sami brezsravno ravnaajo v prid lastnih interesov, lastnega pohlepa in dobička.

Družba, ki zanemarja moralne vrednote in dopušča njihovo omalovaževanje, je nujno obsojena na propad. Brez upoštevanja moralnih

**Brez upoštevanja
moralnih vrednot
lahko zapademo v
globoko krizo na vseh
področjih, zlasti pa se
nam prične rušiti naše
lastno življenje.**

vrednot lahko zapademo v globoko krizo na vseh področjih, zlasti pa se nam prične rušiti naše lastno življenje. Vsakodnevno beremo ali poslušamo poročila o nesrečah, ki so jih povzročili alkoholizirani vozniki,

o umorih, ki se največkrat zgodijo znotraj družin ali med "prijatelji", o spolnih, fizičnih in čustvenih zlorabah, o pridobitniških goljufijah za vsako ceno itd. Takšni ljudje seveda ne živijo v skladu z moralnimi vrednotami in se očitno ne zavedajo posledic svojih dejanj, ki jih ne bodo nikoli osrečila, pa najsi so še tako prepričani, da jih bodo – pač pa jih bodo slejkoprej pahnili v nesrečno življenje.

Neprimerno bolj so bile moralne vrednote upoštevane nekoč, danes pa jih je "demokratično" življenje – kar se zdi glede na družbeni napredek skoraj paradoksalno – potisnilo v ozadje, jih razvrednotilo. Ljudje vse prevečkrat za svoja neprimerna dejanja in obnašanje krivimo druge, iščemo vzrok v drugih, in to le zato, da opravičimo sebe. Vsakdo pa bi moral vselej – ne glede na to, ali družbene okoliščine in splošne navade to spodbujajo ali pa morda premalo "zapovedujejo" – pri sebi razmisliti, katere vrednote so pomembne v dani situaciji, in jih je zato tedaj potrebno udejanjiti, tako za svoje lastno dobro počutje in čisto vest kot tudi za medsebojne človeške

**Vsak se mora torej zase
odločiti, da bo pošten,
spoštljiv, prijazen,
sočuten, pravičen,
vztrajen ... V tem je
naša osebna morala in
etika.**

odnose. Vsak se mora torej zase odločiti, da bo pošten, spoštljiv, prijazen, sočuten, pravičen, vztrajen ... V tem je naša osebna morala in etika.

KATERE SO MORALNE VREDNOTE?

Nekateri bi postavili na prvo mesto spoštovanje, drugi prijaznost, tretji poštenost, sočutje, solidarnost, humanost in še bi lahko naštevali. Globalno gledano, lahko različne kulture, skozi prostor in čas, vzpostavijo različno prioriteto temeljnih moralnih vrednot, vendar jedrno izhodišče ostaja skupno: bistveno za oblikovanje moralne zavesti človeka je njegov odnos do sebe in drugega ter skrb in odgovornost zase in za drugega.

Osebo menim, da je ena od temeljnih moralnih vrednot civilizirane družbe poštenost. Pošten človek govori po resnici, drži obljubo, je zanesljiv in vreden zaupanja.

Pomembna vrednota je po mojem mnenju tudi sočutnost do drugega, da znamo potolažiti, sočustvovati in pomagati. Vselej pomislimo nase, kako bi se počutili na njegovem mestu.

V življenju moramo nenehno sprejemati odgovornosti za svoja dejanja, odgovorni pa moramo biti do sebe in drugih. Odgovoren človek opravi dejanje po svojih najboljših močeh in sposobnostih ter za njim tudi stoji.

Pomembna vrednota je tudi delavnost, odnos do dela, naša dejavnost. Popolnoma drži, da delo krepi človeka. Kadar delo opravimo z veseljem in užitkom, ga opravimo temeljito, kadar pa se ga lotimo s slabo voljo, postanemo brezbržni. Včasih se nam dela preprosto ne ljubi opraviti, a kmalu ugotovimo, da je brezdelje pravzaprav dolgočasno, da takšno življenje nima nobene vrednosti, nobenega smisla, saj ravno delo naredi naše življenje dostojno in pomeni tudi naš prispevek k širši skupnosti, katere del smo. Ni

dobro razmišljati, ali se nekaj splača ali ne, saj nas bo že samo dejanje osrečilo.

Pri vsakem opraviilu, odnosu in obnašanju je zelo pomembna vztrajnost. Človek se mora zavedati, da življenje posameznika ni sestavljeno le iz zmag, pač pa tudi iz porazov ter da se je vselej vredno potruditi in nadaljevati svojo pot do uspeha oz. cilja. Večkrat slišimo: »Kjer je volja, tam je tudi pot.« Lep vzor vztrajnosti so nam lahko naši vrhunski športniki. K vztrajnosti pa v veliki meri pripomore disciplina oziroma samodisciplina, ki od nas zahteva obvladovanje samega sebe, včasih tudi odrekanje čemu ugodnemu, udobnemu. Samodisciplino je težko doseči, saj je težko venomer upoštevati vsa pravila, napotke in zakone, postavljene s strani družbe, in tudi svoja lastna načelna etična prepričanja. Pa vendar, če se bomo potrudili, nam bo tudi to prišlo kmalu "pod kožo".

Veliko se danes govori o vrednoti spoštovanja in strpnosti. Pomembno je, da smo strpni drug do drugega, da se me seboj spoštujemo in poskušamo razumeti drug drugega.

Seveda pa ne gre brez prijateljstva. Prijateljstvo je ena najlepših vrednot. Pravi prijatelji si med seboj pomagajo in sprejemajo prave odločitve. Za prijatelje naredimo sami od sebe to, kar od nas pričakujejo, ne da bi nas prosili. So v nekem smislu naša zrcalna podoba in ostanejo prijatelji za vedno, v dobrem in slabem – vsak si želi imeti takšnega prijatelja. Tudi sami poskušajmo biti pravi prijatelji, se za prijatelje razdajati, jim nakloniti svoj čas in energijo. Dobro se bomo počutili in vedeli, da nam bodo tudi oni na voljo, ko bomo potrebovali pomoč. Žal prenekateri štejejo za prave prijatelje tiste na Facebooku – tem je pomembno le število prijateljev, ne pa, ali mu bo tak "prijatelj" vselej v oporo.

Pri zvestobi pa gre

za odnos, tako do ljudi kot tudi npr. do živali, domovine, službe ... Najbolje zvestobo izkažemo s svojimi dejanji, največkrat s spoštljivostjo in vdanostjo.

In še bi lahko naštevala ...

NAŠA ANKETA IN NJENI REZULTATI

Odločila sem se, da med učenci 8. in 9. razredov naše šole izvedem manjšo anketo, saj je odnos do moralnih

Odnos do moralnih in etičnih vprašanj je pomembno področje v življenjskem oblikovanju najstnikov in tudi ena pomembnih vzgojnih nalog šole.

in etičnih vprašanj pomembno področje v življenjskem oblikovanju najstnikov in tudi ena pomembnih vzgojnih nalog šole, zlasti ker se ravno v obdobju najstništva intenzivno razvija tudi vrednotni sistem. Cilj ankete je bil ugotoviti, kako je z upoštevanjem moralnih vrednot na naši šoli, ali naši učenci vedo, kaj so moralne vrednote, in ali jih poznajo, ali res živimo v času, ko za mlade moralne vrednote niso več pomembne ali pa je stanje vendar bolj obetavno.

V anketi je sodelovalo 80 učencev 8. in 9. razredov, 43 fantov in 37 deklet, starih v povprečju 13–14 let.

V anketi je sodelovalo 80 učencev 8. in 9. razredov.

Ni dobro razmišljati,
ali se nekaj splača
ali ne.

ANKETA

Spoštovani anketiranec, spoštovana anketiranka!

Vljudo te prosim, da izpolniš anketo o moralnih vrednotah. Prosim, da na vprašanja odgovarjaš z obkroževanjem danih možnosti oziroma s pisnimi odgovori in z dopolnjevanji. Zbrani podatki se bodo uporabili zgolj za namen raziskave, zato je vprašalnik anonimen.

Spol: M Ž Starost: _____

1. Razloži izraz MORALNA VREDNOTA – kaj je to?

2. Napiši, katere moralne vrednote poznaš?

3. Katera od naslednjih vrednot ti je najbolj pomembna – možen je samo en odgovor:

A samodisciplina Č vztrajnost F zvestoba
B prijateljstvo D sočutje G odgovornost
C poštenost E delavnost H pogum

4. Od koga pa si, po tvojem mnenju, pridobil vrednoto, ki si jo izbral pri 3. vprašanju?

A od staršev Č od starih staršev F od sošolcev
B od matere D od vzgojiteljev G od prijateljev
C od očeta E od učiteljev H od sosedov

I od drugih (navedi, od koga): _____

5. Oštevilči oz. odključaj od 1 do 3, v kolikšni meri živiš v skladu s spodaj navedenimi vrednotami – 1 pomeni: popolnoma, vedno, 2 pomeni: delno, včasih, 3 pomeni: nikoli.

	Sočutje	Prijaznost	Pogum	Olika ali lepo obnašanje	Samo- disciplina	Odgo- vor- nost	Ljube- zen	Pošte- nost	Delav- nost	Prija- telj- stvo	Zves- toba
1 – popolnoma, vedno											
2 – delno, včasih											
3 – nikoli											

6. Kaj ti pomenijo moralne vrednote v tvojem življenju?

7. Meniš, da so moralne vrednote pomembne za življenje ljudi? DA NE

Zakaj meniš tako? Razloži, kar si obkrožil. _____

8. Ali se vedno odločaš po svoji vesti in ravnaš tako, kot sam misliš, ali se zgleduješ po drugih?

A ravnam in odločam se po svoji vesti B ravnam se po drugih

9. Kateri dejavniki vplivajo na tvoje vrednote?

A starši Č sošolci F računalnik in internet
B stari starši D sosedje G drugo (navedi, kaj): ____
C učitelji E mediji (radio, TV, časopis, revije ...)

10. Kdo pa je tvoj največji vzornik v življenju? _____

Zakaj? _____

11. Katere vrednote največkrat opaziš in občutiš pri svojih starših? Navedi največ 3 vrednote:

12. Katere vrednote največkrat opaziš in občutiš pri svojih učiteljih? Navedi največ 3 vrednote:

13. Katere vrednote največkrat opaziš in občutiš pri svojih sošolcih/sošolkah? Navedi največ 3 vrednote:

14. Ali se ti zdi, da bi se morali o vrednotah v šoli več pogovarjati?

DA NE

Razloži svoj odgovor: _____

15. Kako bi svoje sošolce in sošolke še bolj ozaveštil o moralnih vrednotah?

A s pogovori in debatami na RU
B z oddajami po šolskem radiu
C z individualnimi razgovori z učitelji
Č s pogovori s starši
D s pogovori s psihologinjo
E z zgledi (staršev, učiteljev ...)
F drugo (navedi, kaj misliš): _____

HVALA ZA SODELOVANJE!

Analiza in interpretacija rezultatov ankete

K 1: Rezultati ankete so pokazali, da učenci o moralnih vrednotah vedo bolj malo, da imajo zelo pomanjkljivo splošno predstav o pojmu moralne vrednote, saj jih je kar 29 (36,25 %) odgovorilo, da vsebine izraza ne pozna – in o pojmu moralne vrednote torej niso vedeli povedati skoraj ničesar. Med različnimi zanimivimi odgovori, v katerih so učenci skušali opredeliti svoje poznavanje pojma moralne vrednote, pa posebej izstopata dva, in sicer, da izraz moralne vrednote pomeni, kako visoko se ceniš, in da je to slaba vest; ta dva odgovora posebej izpostavljam, saj bi lahko rekli, da – kljub slabemu poznavanju vsebine izraza moralne vrednote – v določenem smislu vendarle, zelo povedno, kažeta tudi dve zanimivi specifični dimenziji – zlasti prva, »da se visoko ceniš«, ki je danes, žal, kar moderna in popularna, po svoje verjetno zrcali tudi širše družbeno stanje glede moralnih vrednot v smislu »sebi v prid prirejenega« pojmovanja moralnih načel in z vtisom nekakšne samoposebiumevne primernosti in skorajšnje družbene sprejemljivosti takšnega pojmovanja po svoje bega otroke in najstnike v presoji in oblikovanju njihovega moralnega vrednostnega sistema, ki se prav v najstniškem obdobju najintenzivnejše vzpostavlja.

K 2: Med moralnimi vrednotami so učenci naštevili najrazličnejše; naj izpostavim dva najbolj zanimiva odgovora (od katerih nas prvi kar malce nasmeje): da je moralna vrednota tudi poslušanje med poukom in da je to občutek krivde.

K 3: Med navedenimi moralnimi vrednotami so učenci za sebi najbolj pomembno moralno največkrat obkrožili prijateljstvo, takoj za to je sledila pri fantih zvestoba, pri dekletih pa poštenost.

Naj posebej izpostavim dejstvo, da se za sočutje ni odločil nihče, kar se mi zdi zaskrbljujoče.

Učenci so za sebi najbolj pomembno moralno največkrat obkrožili prijateljstvo.

K 4: Na vprašanje, od koga so pridobili vrednoto, ki so jo kot zanje najpomembnejšo izbrali pri tretjem vprašanju, so se največkrat odločili za odgovor »od staršev«, kar nedvomno kaže na pomemben vzgojni pomen primarnega družinskega okolja.

K 5: Pri petem vprašanju so se morali odločiti, v kolikšni meri (v smislu 3 stopenj, pri čemer je pomenilo 1 – popolnoma, vedno, 2 – delno, včasih in 3 – nikoli) živijo v skladu s navedenimi vrednotami: sočutje, prijaznost, olika, samodisciplina, odgovornost, ljubezen, poštenost, delavnost, prijateljstvo, zvestoba. Rezultati kažejo za najstniško obdobje anketiranih učencev (starost 13–14 let) po svoje pričakovano hierarhijo, pri kateri je najvišje na lestvici, tako pri fantih kot tudi pri dekletih, prijateljstvo. Fantom poleg prijateljstva največ tudi zvestoba – svoje ravnanje v skladu s tema vrednotama so ocenili najvišje (z 1 – vedno); sledita vrednoti sočutje in prijaznost – svoje ravnanje v skladu s tema vrednotama so največkrat ocenili s srednjo vrednostjo (2 – delno); zanimiva in pravzaprav presenetljiva je najpogostejša uvrstitev vrednote ljubezen: na tristopenjski lestvici dejanskega življenja oz. ravnanja v skladu z določeno vrednoto

se je največ fantov odločilo za oceno 3 – torej, da v skladu z ljubeznijo ne živijo nikoli. Dekletom poleg prijateljstva največ pomeni poštenost – tudi svoje ravnanje v skladu s tema vrednotama so ocenila najvišje (z 1 – vedno); sledi prijaznost – svoje ravnanje v skladu s to vrednoto so največkrat ocenila s srednjo vrednostjo (2 – delno); zanimiva je najpogostejša uvrstitev vrednote pogum: na tristopenjski lestvici dejanskega življenja oz. ravnanja v skladu z določeno vrednoto, v tem primeru s pogumom se je največ deklet

Največ deklet se je odločilo za oceno 3 – torej, da v skladu z vrednoto pogum ne živijo nikoli.

odločilo za oceno 3 – torej, da v skladu z vrednoto pogum ne živijo nikoli.

K 6: Vprašanje je predvidevalo opisni odgovor. In kakšni so bili odgovori? 28 učencev ni vedelo povedati/napisati, kaj jim pomenijo moralne vrednote v njihovem življenju, 19 učencev je odgovorilo, da jim moralne vrednote pomenijo veliko oz. vse in da so jim pomembne. Med zanimivejšimi odgovori naj izpostavim naslednje: da »se na moralne vrednote sploh ne oziram«, da »vrednote povedo veliko o ljudeh« in da »je od moralnih vrednot odvisno, kakšni ljudje bomo postali«.

K 7: Na vprašanje, Ali meniš, da so moralne vrednote pomembne za življenje ljudi?, so učenci najprej odgovarjali z da ali z ne, nato pa naj bi svoj odgovor še utemeljili. In rezultati? 73 učencev (tj. 91,25 %) je bilo mnenja, da so moralne vrednote pomembne za življenje ljudi, le 7 je odgovorilo z »ne«. Med utemeljitvenimi odgovori učencev, ki so priznavali moralnim vrednotam pomen za

življenje ljudi, so zanimivi na primer tile: da so moralne vrednote pomembne, »ker te po njih ljudje cenijo in spoštujejo«, »da vemo,

kako se obnašati in živeti«, »da sta tako svet in življenje lepša«, »ker z njimi lažje prepoznaš osebnost človeka«, »ker je pomembno imeti občutek tudi za druge«, »ker bi bil svet brez njih v neredu« ter »brez njih bi se vsi sovražili in se ne bi zavedali svojih dejanj«.

K 8: Pri vprašanju, Ali se vedno odločaš po svoji vesti in ravnaš tako, kot sam misliš, ali se zgleduješ po drugih?, odgovori kažejo, da se 35 učencev (oz. 43,75 %) vedno odloča

Največ fantov se je odločilo za oceno 3 – torej, da v skladu z ljubeznijo ne živijo nikoli.

in ravna po svoji vesti, 5 učencev (oz. 6,25 %) je odgovorilo, da se ravna po drugih, ostali učenci (kar 50 %) pa na vprašanje, žal, niso odgovorili.

K 9: Na vprašanje, Kateri dejavniki vplivajo na tvoje vrednote?, se je med navedenimi osmimi dejavniki (starši, stari starši, učitelji, sošolci, sosedje, mediji (radio, tv, časopis), računalnik in internet, drugo), največ učencev določilo, da vplivajo starši, v manjši meri pa tudi sošolci in učitelji.

K 10: Največkrat so na vprašanje, Kdo so tvoji največji vzorniki?, učenci odgovorili, da so njihovi vzorniki starši – in zakaj? – ker jim pomagajo, jih vzgajajo in imajo radi, skrbijo zanje, so vedno na voljo, so delavni, pravični, ljubeči, izkušeni, dobri, uspešni, disciplinirani, pametni, samozavestni, prijazni ... Nekaj jih je našlo svoje vzornike med športniki, pevci in igralci – predvsem ker so uspešni in so uresničili svoje sanje. Eden od učencev pa je zapisal, da ne potrebuje vzornikov, ker si želi ravnati po svoji volji.

K 11: Na vprašanje, katere vrednote največkrat opazijo in občutijo pri svojih starših, so navedli naslednje: sočutnost (23 učencev oz. 28,75 %), prijaznost (17 učencev oz. 21,25 %) in delavnost (17 učencev oz. 21,25 %); sledijo: poštenost, odgovornost, pogum; idr.

K 12: Učenci opazijo pri svojih učiteljih naslednje vrednote: odgovornost (20 učencev oz. 25 %), prijaznost (14 učencev oz. 17,5 %) in vztrajnost (12 učencev oz. 15 %); sledijo: samodisciplina, poštenost, delavnost.

K 13: Učenci opazijo pri svojih sošolcih naslednje vrednote: prijateljstvo (28 učencev oz. 35 %), prijaznost (14 učencev oz. 17,5 %) in sočutnost (13 učencev oz. 16,25 %); sledijo: pogum, poštenost, zvestoba.

K 14: Več kot polovici, to je 48 učencem (60 %) se zdi, da bi se morali o vrednotah v šoli več pogovarjati, 31 učencev (38,75 %), da to ni potrebno

(en učenec (1,25 %) pa se ni opredelil) – prvi bi želeli izvedeti več o moralnih vrednotah, za druge pa je to dolgačasna tema.

K 15: Na zadnje vprašanje, Kako bi svoje sošolce še bolj ozavestil o moralnih vrednotah?, so učenci med 7 že danimi možnostmi izbrali takole: 31 učencem (38,75 %) se zdi najboljša možnost pogovori in debate na razrednih urah, po mnenju učencev 21 (26,25 %) so to pogovori s psihologinjo, po mnenju 19 učencev (23,75 %) pa pogovori s starši; 9 učencev (11,25 %) je izbralo »drugo« (npr. vrstniki).

ZAKLJUČEK

Anketa je pokazala, da naši učenci žal ne poznajo dovolj moralnih vrednot oziroma ne razmišljajo veliko o njih. Razredniki so mi sicer povedali, da se o moralnih vrednotah z učenci večkrat pogovarjajo, predvsem na razrednih urah, in še posebej seveda tudi takrat, kadar pride do kakšnega konflikta ali problema. V šolskem letu 2016/2017 so učiteljice skupaj z učenci enkrat mesečno pripravile radijsko oddajo o eni od vrednot: o aktualni vrednoti so se nato pogovarjali in debatirali na razredni uri. V zbornici smo se, predvsem glede na rezultate ankete, ki sem jo izvedla med učenci, strinjali, da bi bilo takšne mesečne šolske radijske oddaje o moralnih vrednotah dobro in koristno ponovno uvesti, saj bi vsekakor prispevale k ozaveščanju odraščajočih najstnikov glede življenjsko tako pomembnih vsebin.

Menim, da je anketa, ki sem jo pripravila in izvedla v sodelovanju z učenci, dosegla svoja dva, med seboj povezujoča se cilja:

a) Uspelo nam je doseči nekakšen popis stanja glede poznavanja moralnih vrednot med našimi osmo- in devetošolci, sicer resda, lahko bi rekli, na sorazmerno majhnem vzorcu

80 učencev, ki pa glede skupno število vseh učencev oddelkov 8. in 9. razreda s skoraj 90 % vključenostjo v anketo vsekakor predstavlja statistično relevanten vzorec.

Že s samo temo in anketnimi vprašanji sem želela spodbuditi učence k razmisleku, ki bo morda pomenil začetek boljšega, bolj poglobljenega osebnega odnosa do moralnih vrednot.

b) Že s samo temo in anketnimi vprašanji spodbuditi učence k razmisleku, ki bo morda pomenil začetek boljšega, bolj poglobljenega osebnega odnosa do moralnih vrednot, ki jih bo senzibiliziral za številna konkretna aktualna vprašanja, povezana z njimi (bodisi v njihovem ožjem ali tudi širšem okolju) – to vse pa je pomembno področje v življenjskem oblikovanju najstnikov in tudi ena pomembnih vzgojnih nalog šole, saj se ravno v obdobju najstništva intenzivno razvija in oblikuje tudi vrednostni sistem.

In kaj lahko zapišemo za povzetek prvega cilja – kaj je pokazal naš anketni "popis stanja"? Učenci resda vedo sorazmerno zelo malo o moralnih vrednotah v bolj poglobljenem smislu vedenja, kar je seveda pomembno za formiranje osebnega vrednostnega sistema kot orientacije za pot najstnikov v odraščanje in soočanje z življenjskimi nalogami in najrazličnejšimi problematičnimi ali težavnimi situacijami, ki jih prinese življenje; vendar do konkretnih moralnih vrednot pa imajo večinoma že oblikovan nekakšen vsaj osnovni odnos.

Anketa je pokazala tudi, da so učenci samokritični, saj so ugotovili, da premalo vedo o moralnih vredno-

V zbornici smo se strinjali, da bi bilo takšne mesečne šolske radijske oddaje o moralnih vrednotah dobro in koristno ponovno uvesti.

tah, zato bi se o njih morali v šoli več pogovarjati.

Za sklep lahko zapišem, da osebno ostajam optimistična in menim, da se v vsakem od nas "skrivajo" vsaj temeljne moralne vrednote in da imajo tudi naši otroci v svojem okolju vzorce in merila zanje. Prepričana sem, da bodo prizadevanja

staršev, vzgojiteljev in učiteljev, ki opozarjamo otroke oz. učence na to, kaj je prav in kaj narobe, kakšno ravnanje je dobro in kakšno slabo, in jim poskušamo biti zgled, obrodila sadove. Potreben in nujen je poglobljen pogovor o moralnih vrednotah, potrebna so opozorila – vendar premalo je le pogovarjati se in opozarjati, v skladu z moralnimi

vrednotami moramo tudi živeti, kot pravi priporočilo načela: »Vse, kar želite, da bi ljudje storili vam, storite tudi vi njim.«

Vizija naše šole se glasi, da se učimo za življenje. Vzgoja za naše ravnanje v skladu z moralnimi vrednotami je pač del vzgoje in učenja za življenje in zato tudi naloga šole.

MEDGENERACIJSKO RAZHAJANJE

Lara Prijatelj, dijakinja 4. letnika gimnazije, program Mednarodna matura,
Gimnazija Bežigrad, Ljubljana

Vse več mladih zapušča državo, saj iščejo boljše karijerne in eksistencialne možnosti za razvoj in napredek. Družba je v razhajanju, premalo se zavedamo posledic, ki jih prinaša »beg možganov«. Situacija v državi je zelo resna in polemična.

ZA UVOD

V članku bi rada predstavila svoj pogled, ki je vezan na tematiko razhajanja mnenj, idej, vrednot in razmišljanj med mlajšo in srednjo oz. starejšo generacijo. Prav te razlike so eden od velikih izzivov današnje družbe. Zaradi naštetega se že čuti jo posledice tako za mlajšo kot tudi starejšo generacijo. Gre za problem medgeneracijskega razhajanja.

Svoje misli o tem, kakšne so že oz. bodo tudi v prihodnje posledice in kaj nas čaka, če bomo s premajhno aktivnostjo, z neangažiranostjo kar dopustili medgeneracijsko razhajanje in ga, sicer z nekakšnim kritično-uporno-grenkim obžalovanjem, a vendar, sprejeli kot družbeno danost, bom strnila v pričujočem prispevku.

MEDGENERACIJSKA RAZHAJANJA

Medgeneracijska razhajanja so v današnjem svetu in družbi močno prisotna. Kot pripadnica mlade generacije se tega problema zavedam in si želim, da bi bili mladi deležni priložnosti, ki si jih zaslužimo. Pridno se izobražujemo, željni smo znanja in kariernega razvoja. Vsak dan znova pa nas doleti realnost, da v naši ljubi, dragi domovini za nas perspektivno življenje žal ne bo mogoče.

Vse več mladih vsako leto ne samo razmišlja o študiju in delu v tujini, marveč svoje namere tudi realizira. Zapuščajo našo državo, ker iščejo boljše karijerne in eksistencialne možnosti zunaj nje.

Statistika namreč pravi, da Slovenijo letno zapusti 8000 mladih, starih med 25 in 43 let. 17 odstotkov otrok, do 15. leta, se odseli skupaj s svojimi starši v tujino in zapusti državo Slovenijo. Eksperti iz Ekonomske fakultete so prišli do zaključka, da se slovenski državljani, ki se odselijo, v večini primerov ne vrnejo nazaj (Vir 1).

Zakaj se vse to dogaja, zakaj družba ne poskrbi za nas mlade, zakaj se srednja, življenjsko pozicionirana generacija (v večini) noče zavedati nastalega problema in mu pusti prosto pot? Zakaj država, politika mladim ne zagotovi pogojev, da bi se lahko razvijali, izobraževali in kasneje tudi delali v svoji, naši domovini? Ali je našim predhodnim generacijam res vseeno, da odhajamo, zapuščamo državo in se nočejo zavedati, da smo prav mi tisti, ki bomo ustvarjali dodano vrednost, polnili pokojninsko blagajno in v starosti skrbeli zanje?

Vse to so vprašanja, ki me vznemirjajo in hkrati opogumljajo, da naredim korak naprej. V naši domovini ob takšnih, zdaj uveljavljenih pogojih, kot so nezagotavljanje materialne, socialne ter ekonomske varnosti mladim v družbi, žal ne vidim možnosti za perspektivno življenje, za razvoj svojega potenciala in posledično svoje karijerne poti.

Zavedati se je potrebno, da ravno srednje, življenjsko pozicionirane

generacije, ki so zadolžene za ekonomsko in politično sfero v državi, mladim ne omogočajo pogojev za uspešen in pričakovan razvoj. Kaže, kot da res ne razumejo absurda, v katerem so se znašle.

Pokojninski sklad, ki trenutno velja v Sloveniji, dolgoročno ni vzdržen. Uporablja se Bismarckov sistem, ki je znan tudi kot sistem prispevkov.

Ta vrsta sistema se uporablja tudi v Nemčiji, Avstriji, Italiji, Belgiji, Španiji, Franciji, Združenih državah Amerike. Za ta sistem je značilno, da prispevke plačujejo tako delodajalci kot delojemalci, višina pokojnine pa je v večji meri odvisna od zaslužkov v nekem obdobju. Pokojnine so v teh državah odvisne od preteklih prispevkov (Vir 2).

Paradoks, ki se pojavlja, je, da ravno tisti mladi, ki so oz. bodo v bližnji prihodnosti odgovorni za napajanje tega sklada, zapuščajo državo. Da je ironija še večja, odhajajo tisti, ki bi lahko dosegli najvišjo dodano vrednost in s tem posledično v pokojninski sklad prinesli največ denarja.

Mladi ne želimo biti več del te čudne igre, ki jo občutimo v naši družbi. Zmožni smo se odpeljati z avtom ali letalom in zapustiti državo.

Mladi ne želimo biti več del te čudne igre, ki jo občutimo v naši družbi. Zmožni smo se odpeljati z avtom ali letalom in zapustiti državo.

Ob vsem tem pa se mi zastavlja vprašanje, zakaj je izven meja drugače?

Poglejmo državo, kot je npr. Nemčija. Slednja ima isti pokojninski sistem kot Slovenija, vendar z eno veliko razliko. Sistem tam deluje, saj se starejši zavedajo opisanega problema in tako oni posledično ustvarjajo in vzdržujejo delovna mesta za prihajajoče generacije.

Obstajajo tudi drugi svetli primeri držav. Na Norveškem, na primer, imajo mladi že na samem začetku kariere takšno službo, ki jim omogoča optimalen razvoj in jim prinese tudi najvišje možno plačilo. Tam družba namreč razume, da slednji potrebujejo denar, saj le tako lahko začnejo ustvarjati družine in posledično poskrbijo za nove generacije otrok te države. To pomeni, da se denarni cikel ne more porušiti. Norveška uporablja Beveridgeov model pokojninskega sistema.

Beveridgeov sistem temelji na zgodovinskem razvoju pokojninskih zavarovanj v Angliji, kjer sta se uveljavila minimalna pokojnina, ki pokriva celotno starejšo populacijo, in bogata izbira dodatnih pokojninskih načrtov, s katerimi si posameznik v starosti lahko zagotovi višji standard. Cilj takšnega pokojninskega sistema ni vzdrževanje določene ravni dohodka v starosti, ampak predvsem preprečevanje revščine. V takem sistemu ima vsak državljan pravico do minimalne socialne varnosti v obliki enotne nacionalne pokojnine. Te pokojnine se običajno izplačujejo iz državnega proračuna (Vir 2).

V Sloveniji je bila (v letu 2018) minimalna plača 842,79 evrov (bruto!). Dovolj poveden podatek glede materialne, socialne ter ekonomske var-

nosti v naši državi, četudi naša plača ne bi bila le minimalna.

Z nizko plačo ali celo brez polne redne zaposlitve mladi ljudje ne morejo začeti ustvarjati družine, novorojencev je posledično vse manj. In tako se pri nas vrtimo v krogu.

Situacija, v kateri smo se znašli danes, je negotova. Mladi se pogosto počutimo nemočne. Po drugi strani pa imamo odgovornost do svojih staršev, da v njihovih starejših letih zanje skrbimo, kot so oni skrbeli za nas. Zato moramo resno in odgovorno opozar-

jati na odgovornost, ki jo imajo danes srednje in starejše generacije do nas mladih v smislu zagotavljanja dobrih

življenjskih, delovnih in družbeno pravičnih pogojev. Zahreščala je popolna disharmonija vrednostnih sistemov med generacijami. Od odnosa do življenja, države, migracij, svobode govora, ekologije ... Zagotoviti je potrebno tudi dobre gospodarske in politične pogoje, saj bo družba le tako uspešna in kompatibilna.

Mladi bomo ostali v državi, imeli družine, otroke in generacije ne bodo izumrle. Če tega ne bodo zagotovili, se bomo oboji znašli v resnih težavah.

Rešitev torej je, da se mladi aktivno približamo starejšim in obratno, z veliko mero strpnosti in da se odkrito in iskreno izpostavijo vse razlike, ki nastajajo med generacijami.

Če se ne povežemo, nihče od nas ne bo uspešen. Otroci bodo morali za-

pustiti domovino in živeti daleč od svojih staršev, ki bodo, glede na ekonomska predvidevanja v zvezi z našimi zdaj uveljavljenimi pokojninskimi skladi, živeli v vse slabših razmerah.

Mladi moramo ukrepati, da ne bomo imeli občutka krivde, da nismo naredili ničesar za prihodnost, našo in naših staršev.

Ukrepati moramo, da bomo naše najdražje lahko slišali in videli osebno in ne le preko Skypa, medtem ko bomo tisoč kilometrov stran od njih. Moramo ukrepati, saj bodo tako imeli naši otroci svoje babice in dedke blizu.

ZA ZAKLJUČEK

S tem prispevkom bi rada sporočila, da je potrebno razmišljati o svoji prihodnosti in prihodnosti svojih najdražjih, tudi v zvezi s širšimi perečimi družbenimi vprašanji. Zato: generacijsko razhajanje – ga bomo kar dopustili?

Težka odločitev, kot so težki kovčki. (Vir 3)

VIRI

Vir 1: Dostopno na http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/socialno_partnerstvo/minimalna_placa/.

Vir 2: Dejan Podjed. *Zagotavljanje vzdržnih pokojnin v prihodnje*. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-4CFZLN17/5e924056-bd95-42a3-8efe-4bce63ac4d8a/PDF>, 1. 11. 2018.

Vir 3: Slika, dostopna na https://www.mladina.si/media/www/slike/evropa/2013/11/_400/beg-mozganov.gif, dostopno 15. 11. 2018.

Zahreščala je popolna disharmonija vrednostnih sistemov med generacijami.

Z nizko plačo ali celo brez polne redne zaposlitve mladi ljudje ne morejo začeti ustvarjati družine, novorojencev je posledično vse manj. In tako se pri nas vrtimo v krogu.

ŠOLSTVO IN PRAVO

V razdelku Šolstvo in pravo nadaljujemo z objavo prispevkov mag. Domna Petelina, univ. dipl. pravnika, ki bo skušal odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava, zato se lahko glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem vsakokratnega aktualnega prispevka obrnete nanj na e-naslov petelin.domen@gmail.com.

VARSTVO OSEBNIH PODATKOV V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH ZAVODIH PO GDPR

Mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

Slovenske šole in vrtci obdelujejo¹ osebne podatke številnih posameznikov – od otrok, vključenih v vzgojno izobraževalne zavode, njihovih staršev, zaposlenih na zavodu in pogodbenih partnerjev. Čeprav je Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) že doslej zelo učinkovito zasledoval cilj preprečitve neustavnih, nezakonitih in neupravičenih posegov v zasebnost in dostojanstvo posameznika pri obdelavi osebnih podatkov, gre Splošna uredba o varstvu podatkov – General Data Protection Regulation (v nadaljevanju: GDPR)² še dlje in zahteva od upravljavcev³ osebnih podatkov (vrtci in šole), kot tudi od obdelovalcev osebnih podatkov (npr. zunanje računovodstvo, IKT storitve, video-

nadzor, varnost in zdravje pri delu, itd) dolžnost, da se zagotavlja ustrezna raven varnosti, glede na tveganje (npr. psevdonimizacija in šifriranje osebnih podatkov, zagotavljanje stalne zaupnosti, celovitosti, dostopnosti, itd).

ZBIRANJE OSEBNIH PODATKOV

GDPR od 25. maja 2018 dalje določa, da je obdelava osebnih podatkov zakonita le v naslednjih primerih:

- če je dana osebna privolitev za enega ali več določenih namenov,
- če je obdelava potrebna za izvajanje pogodbe ali za izvajanje ukrepov na zahtevo posameznika pred sklenitvijo pogodbe,
- če je obdelava potrebna za izpolnitev zakonske obveznosti upravljavca,
- če je potrebna za zaščito življenjskih interesov posameznika ali druge fizične osebe oziroma
- če je potrebna za opravljanje naloge v javnem interesu ali
- pri opravljanju javne oblasti, dodeljene upravljavcu.

Zbiranje in varstvo osebnih podatkov na osnovnošolski ravni urejajo člani od 94 do 99 Zakona o osnovni šoli. Osnovna šola vodi naslednje zbirke podatkov: **zbirko podatkov o učencih, vpisanih v osnovno šolo, in njihovih starših, zbirko podatkov o napredovanju učencev, izdanih spričevalih, vzgojnih opominih in drugih listinah**, na podlagi soglasja s straši oziroma skrbniki učencev pa tudi **zbirko podatkov o gibalnih sposobnostih in morfoloških značilnostih učencev ter zbirko podatkov o učencih, ki potrebujejo pomoč oziroma svetovanje**

– slednje lahko tudi brez soglasja, kadar je učenec v družini ogrožen in ga je potrebno zavarovati.

Zakon o vrtcih pa v členih od 42 do 51 določa, da vrtci vodijo naslednje zbirke podatkov: **evidenco vpisanih otrok, evidenco vključenih otrok, evidenco plačil staršev, evidenco otrok, ki potrebujejo svetovanje oziroma pomoč in evidenco upravičencev do sofinanciranja plačil staršev iz državnega proračuna.**

Za obdelovanje teh podatkov imata osnovna šola oziroma vrtec torej zakonito podlago. Prav takšna podlaga obstoji tudi v primerih urejanja delovnih razmerij znotraj posameznega vzgojno-izobraževalnega zavoda⁴.

Za obdelavo osebnih podatkov, ki se zbirajo na podlagi soglasja staršev oziroma zaposlenih, pa se priporoča, da se dosedanja soglasja uskladijo z določbami GDPR in dajo v podpis vsem tistim, katerih osebne podatke se obdeluje. Po GDPR se namreč šteje, da privolitev posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, pomeni **vsako prostovoljno, izrecno, informirano in nedvoumno izjavo volje** posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, s katero z izjavo ali jasnim pritrdilnim dejanjem izrazi soglasje za obdelavo osebnih podatkov, ki se nanašajo nanj. Privolitev se lahko kadarkoli prekliče.

Nova soglasja morajo zato biti bolj

⁴ Zakon o delovnih razmerjih, Zakon o evidencah na področju dela in socialne varnosti, Zakon o varnosti in zdravju pri delu, itd.

¹ Obdelava pomeni vsako dejanje ali niz dejanj, ki se izvaja v zvezi z osebnimi podatki ali nizi osebnih podatkov z avtomatiziranimi sredstvi ali brez njih, kot je zbiranje, beleženje, urejanje, strukturiranje, shranjevanje, prilagajanje ali spreminjanje, priključitev, vpogled, uporaba, razkritje s posredovanjem, razširjanje ali drugačno omogočanje dostopa, prilagajanje ali kombiniranje, omejevanje, izbris ali uničenje – 2. točka 4. člena GDPR.

² Uredba (EU) 2016/679 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov).

³ Upravljavec osebnih podatkov pomeni fizično ali pravno osebo, javni organ, agencijo ali drugo telo, ki samo ali skupaj z drugimi določa namene in sredstva obdelave; kadar namene in sredstva obdelave določa pravo Unije ali pravo države članice, se lahko upravljavec ali posebna merila za njegovo imenovanje določijo s pravom Unije ali pravom države članice.

konkretizirana, kot so bile prejšnja, izrecno morajo informirati dajalca soglasja, za katere namene se bodo podatki obdelovali, izrecno mora biti v samem soglasju tudi navedeno, da je preklic privolitve za obdelovanje osebnih podatkov mogoč kadarkoli in našteti morajo biti možni načini preklica. Za osebne podatke, za katere se starši otrok s pisno privolitvijo strinjajo, da so javno dostopni, ker po naravi, vsebini ali namenu ne posegajo v zasebnost otrok (npr. razstave izdelkov otrok, skupinski posnetki otrok na fotografijah, videoposnetki, zvočni ali filmski posnetki javnih nastopov otrok na prireditvah, ipd.), zavod pridobi pisno soglasje staršev za celo šolsko leto. Iz soglasja mora biti razvidno, za kakšne fotografije, snemanja in intervjuje gre, na kakšen način oziroma za kakšne namene se bodo le-ti uporabljali in koliko časa se bodo shranjevali.

Šola lahko na podlagi pisnega soglasja staršev zbira tudi osebne podatke, ki niso vsebovani v področnih zakonih, so pa potrebni za uveljavljanje oziroma priznavanje posameznih pravic učencu (pravica do subvencionirane šolske prehrane, pravica do brezplačnih učbenikov, pravica do subvencioniranja šole v naravi, pridobitev različnih statusov v skladu z drugimi predpisi, itd.). Podatki iz dokumentacije, ki jo v ta namen predložijo starši, so zaupne narave. S temi podatki so lahko seznanjeni ravnatelj, razrednik in šolski svetovalni delavec oziroma organi, pristojni za odločanje o posameznih pravicah.

Vsak vzgojno-izobraževalni zavod mora v začetku vsakega šolskega leta preveriti, ali ostajajo osebni podatki o otrocih in njihovih starših nespremenjeni. Te podatke se preveri oziroma spremenjene podatke zbere na način, kot to določi zavod v internem pravilniku o varstvu osebnih podatkov. Zavod starše posebej opozori, da so dolžni vsako spremembo podatkov, vsebovanih v zbirkah osebnih podatkov, zavodu sporočiti najkasneje v sedmih dneh od nastale spremembe.

Osebni podatki o otrocih in njihovih starših se smejo zbirati, uporabljati, shranjevati in posredovati samo za namene, določene v zakonu, oziroma za namene, razvidne iz privolitve posameznika, in ne smejo biti uporabljeni na način, ki ni združljiv s temi nameni.

POGODBENA OBDELAVA OSEBNIH PODATKOV

Vzgojno-izobraževalni zavod je skladno z določbami GDPR opredeljen kot upravljavec osebnih podatkov, pogodbeni partnerji (npr. zunanje računovodstvo, IT podjetje, itd.) pa kot obdelovalci osebnih podatkov. Če pogodba med upravljavcem in obdelovalcem osebnih podatkov ni sklenjena, upravljavec nosi odgovornost, kadar osebne podatke posreduje ali preda v hrambo, zato v tovrstnih primerih upravljavec osebnih podatkov nosi tudi odgovornost v primeru neustreznega ravnanja z osebnimi podatki s strani obdelovalca, zato se pisna pogodba med zavodom in obdelovalci osebnih podatkov vsekakor priporoča. Tudi iz Smernic Informacijskega pooblaščenca o (pogodbeni) obdelavi osebnih podatkov izhaja, da kadar obdelavo osebnih podatkov v imenu upravljavca izvaja obdelovalec, mora za to obstajati pogodba ali drug ustrezen akt. GDPR zahteva, da so pogodbe v pisni obliki, 28. člen pa določa tudi minimalni obseg sestavin pogodbe o pogodbeni obdelavi⁵.

Pogodba o obdelavi podatkov mora natančno določati, čigave in katere podatke, za kakšen namen in koliko časa jih bo obdelovalec obdeloval v imenu upravljavca. Iz pogodbe mora biti razviden tudi domet pravic in obveznosti upravljavca v zvezi

z osebnimi podatki, saj upravljavec ne more prenesti na obdelovalca več pravic, kot jih ima sam, hkrati pa omejitve za upravljavca predstavljajo tudi omejitve za obdelovalca. Obstoječe pogodbe je po mnenju Informacijskega pooblaščenca nujno potrebno dopolniti oz. skleniti nove, ali pa predpisane sestavine dogovoriti v aneksu k splošni pogodbi o uporabi storitev zunanjih izvajalcev.

VARSTVO OSEBNIH PODATKOV

Za uresničevanje predpisov, ki urejajo varstvo osebnih podatkov na področju vzgoje in izobraževanja, je odgovoren ravnatelj vzgojno-izobraževalnega zavoda. Strokovni delavci zavoda in drugi zaposleni so odgovorni za uresničevanje določb, ki urejajo varstvo osebnih podatkov v okviru pooblastil in nalog, ki jih za njihovo delovno mesto določa pravilnik o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest oziroma letni delovni načrt.

Vsak zavod mora sprejeti interni pravilnik o varstvu osebnih podatkov na zavodu, s katerim se določi pooblaščen delavce za ravnanje z osebnimi podatki, prostore, v katerih se hrani dokumentacija z osebnimi podatki, naprave, postopke in ukrepe za zavarovanje osebnih podatkov, način varovanja osebnih podatkov ter način uresničevanja pravic staršev oziroma polnoletnih dijakov v zvezi z zbirkami osebnih podatkov.

Vsak izmed vzgojno-izobraževalnih zavodov mora pri varstvu osebnih podatkov tako zagotoviti, da se:

- varujejo prostori, oprema in sistemsko programska oprema,
- varuje aplikativna programska oprema, s katero se obdelujejo osebni podatki,
- preprečuje nepooblaščen dostop do osebnih podatkov pri njihovem prenosu, vključno s prenosom po telekomunikacijskih omrežjih,
- omogoča poznejše ugotavljanje, kdaj so bili posamezni osebni podatki uporabljeni ali vneseni v zbirke osebnih podatkov oziroma v predpisano dokumentacijo

⁵ Obdelavo s strani obdelovalca ureja pogodba ali drug pravni akt v skladu s pravom Unije ali pravom države članice, ki določa obveznosti obdelovalca do upravljavca, v katerem so določeni vsebina in trajanje obdelave, narava in namen obdelave, vrsta osebnih podatkov, kategorije posameznikov, na katere se nanašajo osebni podatki, ter obveznosti in pravice upravljavca (3. odstavek člena 28 GDPR).

in kdo je to storil, in sicer za obdobje, ko je mogoče zakonsko varstvo pravice posameznika zaradi nedopustnega posredovanja osebnih podatkov.

Osebnostne podatke o otrocih lahko v zavodu zbirajo, uporabljajo, shranjujejo in posredujejo samo tisti delavci, ki jih za to pooblasti ravnatelj. Ti pooblaščen delavci so dolžni:

- poskrbeti, da se pri zbiranju, obdelovanju, shranjevanju, posredovanju in uporabi osebnih podatkov z osebnimi podatki ne more seznaniti nepooblaščen oseba,
- po končani izdelavi dokumentov z osebnimi podatki uničiti pomožno gradivo (izračune, poskusne oziroma neuspešne izpise ipd.), ki so ga uporabili oziroma je nastalo pri izdelavi dokumenta,
- v primeru nepravilne ali nepooblaščen uporabe, spreminjanja ali poškodovanja osebnih podatkov iz zbirk podatkov oziroma o poskusu takšnega ravnanja takoj obvestiti ravnatelja, sami pa tako ravnanje preprečiti,
- zaklepati pisalne mize, omare, blagajne in pisarne, v katerih hranijo osebne podatke, kadar zapuščajo delovne prostore med delovnim časom oziroma kadar odidejo domov,
- izklopiti in fizično ali programsko zakleniti računalnik in drugo strojno opremo.

Pooblaščen delavci morajo vsebino osebnih podatkov, s katerimi se seznanijo pri svojem delu, varovati kot poklicno skrivnost. Kršenje varstva osebnih podatkov se šteje za hujšo kršitev delovne obveznosti in dolžnosti. Dolžnost varovanja poklicne skrivnosti traja tudi po prenehanju delovnega razmerja na zavodu.

Ne glede na dolžnost varovanja poklicne skrivnosti so ravnatelj oziroma pooblaščen delavci, ki pri svojem delu ugotovijo ogroženost otroka, dolžni o tem obvestiti center za socialno delo. Zavod je tako dolžan zaščititi otrokove koristi in v ta

namen pristojne organe kazenskega pregona (policija oziroma državno tožilstvo) obveščati o primerih, ko strokovni delavci izvedo za primere telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja, izkoriščanja ali spolnih zlorab. Ravnatelj je dolžan poskrbeti, da je vsak delavec, ki je po vsebini dela, ki ga opravlja, pooblaščen za delo z otroki, seznanjen s postopanjem ob sumu, da je otrok zaradi zlorabljanja ali zanemarjanja ogrožen.

Dokumentacija z zbirkami osebnih podatkov v papirni obliki se hrani tako, da je razvrščena pregledno in po posameznih vsebinskih sklopih. Shranjena mora biti tako, da do nje nimajo dostopa nepooblaščen osebe. Dokumentacija z zbirkami osebnih podatkov se v šoli hrani v zbornici, tajništvu, kabinetih ali drugem prostoru. Način in mesto hrambe se podrobneje določi v internem pravilniku o varstvu osebnih podatkov. Dokumentacija z zbirkami osebnih podatkov se ne sme odnašati iz šolskih prostorov. Za nadzor je odgovoren ravnatelj zavoda.

Dokumentacija v elektronski obliki se hrani s pomočjo informacijsko-telekomunikacijske opreme, ki zagotavlja, da so podatki dosegljivi in primerni za kasnejšo uporabo, in shranjeni v obliki, v kateri so bili oblikovani, poslani ali prejeti, ali v kakšni drugi obliki, ki verodostojno predstavlja oblikovane, poslano ali prejeto podatke.

POSREDOVANJE OSEBNIH PODATKOV DRUGIM

Osebnostne podatke o otrocih, njihovih starših in zaposlenih sme zavod posredovati drugim uporabnikom (npr. centrom za socialno delo, Zavodu RS za šolstvo, sodiščem, zdravstvenim zavodom, svetovalnim centrom) le v primerih in za namen, ki ga določa zakon. Uporabnik, ki želi pridobiti osebne podatke, je dolžan navesti pravno podlago za pridobitev osebnih podatkov. Zavod mora preveriti ustreznost pravne podlage

za posredovanje osebnih podatkov in zavrniti vsak zahtevek ali prošnjo, kjer pravna podlaga ni izkazana⁶. Pridobljene podatke sme uporabiti samo za namen, za katerega jim je podatek posredovan.

Vrtci in šole nemalokrat pozabijo, da so dolžni vsako posredovanje osebnih podatkov iz zbirk podatkov označiti, in sicer tako, da se navede, kateri osebni podatki so bili posredovani, komu in na kakšni podlagi ter kdaj in za kakšne namene so bili posredovani. Zavod posreduje osebne podatke drugim uporabnikom z informacijskimi, telekomunikacijskimi in drugimi sredstvi, ki zagotavljajo varnost in zaupnost podatkov. Prenos osebnih podatkov preko elektronske pošte je treba zavarovati z geslom za identifikacijo, osebni podatki, ki se prosilcem posredujejo v fizični obliki (po pošti), se morajo posredovati s priporočeno pošto pošiljko in oznako "zaupno".

⁶ V enem od primerov, ki jih je obravnaval Informacijski pooblaščenec (mnenje z dne 21. 11. 2016), je delodajalec opravljal nadzor zaradi suma zlorabe dopusta za nego otroka, kar je lahko razlog za izredno odpoved pogodbe o zaposlitvi. Otrok delavke, ki je na dopustu za nego otroka, naj bi namreč bil prisoten v vrtcu. Delodajalec je od vrtca zahteval podatek o tem, ali je bil otrok v določenem obdobju v vrtcu. Podatek o tem, ali je točno določen otrok v vrtcu ali ne, se nanaša na otroka in tako predstavlja njegov osebni podatek. V 50. členu Zakona o vrtcih, je določeno, da vrtec lahko posreduje podatke iz zbirk podatkov ministrstvu za izobraževanje, znanosti in šport, za izvajanje njegovih z zakonom določenih nalog, podatke iz evidenc pa sme vrtec (in lokalna skupnost) posredovati tudi drugemu upravnemu organu oziroma drugi organizaciji, če je za njihovo uporabo pooblaščen z zakonom. Obdelava podatka o prisotnosti otroka v vrtcu v druge namene, kot tiste, ki jih taksativno našteva Zakon o vrtcih, bi bilo tako v nasprotju z veljavnimi predpisi. Prav tako delodajalec starša ni med subjekti, katerim na podlagi že navedene določbe Zakona o vrtcih vrtec lahko posreduje podatek o prisotnosti otroka v vrtcu v določenem obdobju. Vrtec torej nima pravne podlage za posredovanje podatka o prisotnosti otroka v vrtcu delodajalcu starša za namene nadzora nad izvajanje dopusta za nego, zato bi bilo takšno posredovanje nedopustno. Enako bi veljalo tudi za šolo.

DRUGE NOVOSTI PO GDPR

Obveznost samoprijave ob kršitvi varstva osebnih podatkov

V primeru kršitve varstva osebnih podatkov upravljavec brez nepotrebnega odlašanja, po možnosti pa najpozneje v **72 urah** po seznanitvi s kršitvijo, o njej uradno obvesti Informacijskega pooblaščenca, razen če ni verjetno, da bi bile s kršitvijo varstva osebnih podatkov ogrožene pravice in svoboščine posameznikov. Kadar uradno obvestilo Informacijskemu pooblaščenцу ni podano v 72 urah, se mu priloži navedbo razlogov za zamudo. O prijavi presoja in odloča upravljavec! Kadar gre za kršitev varstva osebnih podatkov pri pogodbenem obdelovalcu osebnih podatkov, mora obdelovalec o tem nemudoma obvestiti upravljavca, ki presodi o prijavi Informacijskemu pooblaščenцу.

Pooblaščenca oseba za varstvo osebnih podatkov

Pooblaščenca oseba za varstvo podatkov se imenuje na podlagi poklicnih odlik in zlasti strokovnega znanja o zakonodaji in praksi na področju varstva podatkov ter zmožnosti za izpolnjevanje nalog. Pooblaščenca oseba za varstvo podatkov je lahko zaposlena v zavodu ali pa naloge opravlja na podlagi pogodbe o storitvah.

Posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, lahko s pooblaščenca osebo za varstvo podatkov stopijo v stik glede vseh vprašanj, povezanih z obdelavo njihovih osebnih podatkov in uresničevanjem njihovih pravic na podlagi te uredbe. Pooblaščenca oseba za varstvo podatkov spremlja skladnost z GDPR in drugimi predpisi o varstvu podatkov in politikami upravljavca ali obdelovalca v zvezi z varstvom osebnih podatkov, vključno z dodeljevanjem nalog, oza-veščanjem in usposabljanjem osebja, vključenega v dejanja obdelave, ter s tem povezanimi revizijami, hkrati pa deluje kot kontaktna točka za nadzorni organ pri vprašanjih v zvezi z obdelavo, vključno s predhodnim posvetovanjem, in, kjer je ustrezno,

posvetovanjem glede katerekoli druge zadeve.

KONKRETNI PRIMERI IZ PRETEKLIH LET IN MNENJA INFORMACIJSKEGA POOBLAŠČENCA

Informacijski pooblaščenec je v Sloveniji organ, ki je pristojen za nadzor nad izvajanjem zakona in drugih predpisov, ki urejajo varstvo ali obdelavo osebnih podatkov. Je organ, ki dela odlično in zaradi strokovnih odločitev, podkrepljenimi z ustrezno argumentacijo, uživa široko podporo in veliko zaupanje javnosti. V preteklih letih so pri tem organu obravnavali številne primere s področja vzgoje in izobraževanja, ki so dostopni na njihovi spletni strani⁷, sam sem za zaključek prispevka izbral le najbolj zanimive oziroma aktualne.

Je dopustno fotografiranje otrok in odraslih oseb na javnih prireditvah in uporaba tega foto materiala za objavo reklame na plakatu za naslednjo javno prireditev?

Informacijski pooblaščenec meni⁸, da glede na javnost prireditve ni treba pridobiti posebnih osebnih privolitve udeležencev za fotografiranje, če so bili udeleženci na ustrezen način seznanjeni, da se prireditev fotografira. Vsak posameznik, ki se udeleži javne prireditve (kot nastopajoči ali pa zgolj kot gledalec) se mora zavedati, da na takšni prireditvi obstaja večja verjetnost, da bo posnet. Zato je na njem, da se, v kolikor je bilo ustrezno obvestilo o fotografiranju podano, pozanima o tem, kaj bo organizator dogodka s fotografijami storil (kako in kje jih bo uporabil) ter se na podlagi teh informacij odloči, ali se bo dogodka sploh udeležil. Kadar se javne prireditve udeleži otrok, je ta odločitev na strani njegovih staršev.

Uporaba fotografij na način, ki omogoča enostavno prepoznavo upodobljenega posameznika, je do-

pustna, če se za takšno obdelavo osebnih podatkov vnaprej pridobi osebna privolitev upodobljenega posameznika oz. njegovih staršev, pri čemer se že udeležba na javni prireditvi, ki se fotografira (upoštevajoč navedeno), praviloma šteje kot privolitev (prav tako se kot privolitev praviloma šteje tudi dejstvo, da se posameznik, ki nedvomno vidi, da bo fotografiran, temu ne upira oz. ne poskuša izogniti).

Lahko vzgojiteljica na elektronske naslove staršev, ki so jih dali prostovoljno, pošilja fotografije otrok in njihovih dejavnosti?

Informacijski pooblaščenec poudarja⁹, da je v primeru neobstoja zakonske podlage za obdelavo osebnih podatkov otrok od avtonomne volje staršev odvisno, ali bodo soglašali z obdelavo osebnih podatkov svojih mladoletnih otrok. Vrtec ne more in ne sme obdelovati osebnih podatkov otroka (pošiljati fotografij po e-pošti) brez vnaprejšnjega prostovoljnega soglasja staršev. V kolikor je soglasje staršev podano zgolj za določene namene, pa je s tem dopustnost obdelave omejena zgolj na namene, za katere je bilo soglasje podano.

Ali se lahko objavijo fotografije otrok, ki obiskujejo vrtec, na spletni strani vrtca, in sicer na način, da bi do fotografij otrok posamezne skupine lahko dostopali le otroci oziroma njihovi starši. Kako bi v tem primeru morali zavarovati fotografije in kako bi preprečili morebitno nadaljnjo obdelavo fotografij otrok s strani njihovih staršev oziroma drugih uporabnikov, ki bi imeli možnost dostopa do zavarovane spletne (pod)strani?

Fotografiranje otrok v okviru dejavnosti vrtca je načeloma dopustno, če so starši otrok podali izrecno osebno privolitev za takšno obdelavo, saj to ne sodi med izvajanje nalog javne službe (in je privolitev primerna

7 Prim. <https://www.ip-rs.si/>.

8 Mnenje IP z dne 31. 5. 2016.

9 Mnenje IP z dne 3. 10. 2014.

pravna podlaga)¹⁰. Pisna privolitve je za zavezanca koristna tudi zato, ker v primeru spora omogoča dokazovanje, da je bila izjava za obdelavo osebnih podatkov dejansko podana. V primeru, če določeni starši ne bi podali privolitve, pa fotografij posameznih otrok ne bi smeli objaviti, oziroma bi bilo potrebno, če gre za skupinske fotografije, identiteto posameznih (tistih, za katere ni privolitve) otrok prikriti, npr. z zamglitvijo obrazov. Če so fotografije vendarle dostopne širokemu krogu uporabnikov (vendar ne javnosti neposredno), je po mnenju Informacijskega pooblaščenca priporočljivo, da se jasno opredeli vprašanje (ne) odgovornosti v primeru, če se fotografije znajdejo v drugih medijih (npr. na Facebooku). Lahko se zgodi, da bodo starši ali otroci, ki bodo z ustreznim uporabniškim imenom in geslom vstopili v zaklenjeno poddomeno na spletni strani vrta, fotografije shranili in jih posredovali naprej. Tega ni mogoče preprečiti (vsaj ne v primeru, ko se želi, da so fotografije dostopne otrokom in staršem), se pa lahko vrtec ogradi od morebitnega prevzemanja odgovornosti v teh primerih, in sicer tako, da v pravilnikih in v sami izjavi, ki jo podpišejo starši, zagotovi ustrezno varnost osebnih podatkov, tudi z dodatno izjavo, da do fotografij lahko dostopajo zgolj starši in otroci z uporabniškimi imeni in gesli, vendar pa ne prevzema odgovorno-

sti za nadaljnjo obdelavo fotografij s strani uporabnikov zavarovane poddomene na spletni strani, kjer so shranjene fotografije.

Ali lahko vrtec daje informacije o otroku ločenih staršev očetu, ki ne živi z otrokom, sodišče pa je ob razvezi staršev otroka dodelilo materi?

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v 4. členu določa, da imajo starši pravico in dolžnost, da z neposredno skrbjo, s svojim delom in dejavnostjo zagotavljajo uspešen telesni in duševni razvoj svojih otrok. Zaradi zdrave rasti, skladnega osebnostnega razvoja in usposobitve za samostojno življenje in delo imajo starši pravice in dolžnosti, da skrbijo za življenje, osebnostni razvoj, pravice in koristi svojih mladoletnih otrok. Te pravice in dolžnosti sestavljajo roditeljsko pravico. Iz tega člena tudi izhaja, da roditeljska pravica pripada skupaj očetu in materi. Če torej kateremu od staršev roditeljska pravica ni bila odvzeta, mora obema biti omogočeno, da lahko izvajata svoje pravice in dolžnosti, kar pomeni, da lahko tudi oče zahteva seznanitev z osebnimi podatki otroka, četudi ne živi več z otrokom in otrokovo materjo¹¹.

SKLEPNI PREMISLEK

Kompleksno in občutljivo področje varstva osebnih podatkov bi se moralo v vsakem izmed vzgojno-

-izobraževalnih zavodov urediti na zakonit način, saj se je ponekod to področje v preteklih letih zanemari- lo, nekateri zavodi nimajo internih pravilnikov o varstvu osebnih podatkov, zbirajo se osebni podatki, ki se jih ne bi smelo zbirati¹², evidence posameznih zbirk so vodene po- manjkljivo, soglasja so neusklajena z določbami GDPR, prav tako ni tudi ustreznih izjav o varstvu osebnih podatkov članov sveta zavoda, sveta staršev, članov upravnega odbora šolskega sklada. Zato vsekakor priporočam, da se vrtci in šole odločijo za sklenitev pogodb z zunanjimi strokovnjaki s področja varstva osebnih podatkov, vendar nikar ne nasedajte "strokovnjakom", ki grozijo z visokimi kaznimi, ali "strokovnjakom", ki ne poznajo (specifičnega) vzgojno-izobraževalnega področja¹³.

Pripravil:
Mag. Domen Petelin,
univ. dipl. pravnik

¹² Nekateri vrtci zbirajo zdravstvene podatke otrok, ki se želijo vpisati v vrtec, že v fazi vpisa otrok v vrtec, četudi imajo omejitev vpisa in se v tej fazi še ne ve, ali bo otrok sploh vključen v vrtec ali ne. Zdravstveni podatki otroka se lahko zbirajo in obdelujejo šele po podpisu pogodbe med vrtcem in starši. V kolikor se zbirajo zdravstveni podatki otrok pred tem, gre za kršitev načela minimalizacije obdelave osebnih podatkov po GDPR.

¹³ Če želite nasvet s področja varstva osebnih podatkov, mi kar sporočite.

¹⁰ Mnenje IP z dne 19. 12. 2011.

¹¹ Mnenje IP z dne 13. 1. 2015.

KOLUMNA / METKA ZOREC

Foto: Anže Petkovšek

Metka Zorec je profesorica francoščine in zgodovine na OŠ Prežihovega Voranca v Ljubljani. Je predsednica Učiteljskega združenja Slovenije (UZS).

Učiteljsko združenje Slovenije je strokovno združenje. Povezuje osnovnošolske in srednješolske učitelje ter druge zaposlene v šolstvu. Zastopa, zagovarja in ščiti njihovo avtonomijo in strokovnost. Vzpostavlja se kot vezni člen med učitelji in Ministrstvom

za izobraževanje, znanost in šport. Na ta način lahko učitelji v medijih in pred širšo javnostjo nastopajo pod skupnim imenom in s tem pokažejo na moč svojega združevanja, povezanost in slog. Namen Združenja je med drugim tudi, da izvaja postopke, ki privedejo do uzakonitve Učiteljske zbornice Slovenije.

Učitelji si več o članstvu in delu UZS lahko preberete na: www.uzs.si.

ANONIMNE PRIJAVE V ŠOLSTVU

Število izrednih inšpekcijskih postopkov se je od leta 2004 do 2017 podvojilo. Velik del postopkov je uveden na podlagi anonimnih prijav in za velik del teh prijav se v postopku izkaže, da so neutemeljene. Učitelji nismo proti rednim inšpekcijam v šolah. Tudi nismo proti prijavam posameznikov, vendar z znanim prijaviteljem, katerega ime po uradni dolžnosti ščiti inšpektor. Prijavitelj bi se tudi moral Inšpektoratu za šolstvo nekako predhodno izkazati, da je poskusil s pogovorom na vseh predhodnih instancah: da je govoril z učiteljem, z razrednikom, s svetovalno službo in ravnateljem in šele sedaj išče svojo pravico na Inšpektoratu za šolstvo. Smo pa proti anonimnim prijavam, saj se v velikem številu izkažejo za lažnive in škodljive. Anonimni prijavitelj vedno ostane brez posledic in odgovornosti, porablja državni denar in moti proces pouka predvsem na škodo naših učencev. Poleg tega anonimne prijave služijo tudi kot sredstvo zastraševanja in groženj nad učitelji, kar zmanjšuje naše svobodo in našo ustvarjalnost. To je nemoralna pravna norma, ki podpihuje obrekovanje in laži, s čimer se strinjajo tudi pravni strokovnjaki: zaslužni prof. dr. Albin Igličar, izr. prof. dr. Marko Novak in magistra prava in mediatorica Nina Ana Jäger.

Anonimne prijave so odličen primer, kako aktivni državljani, ki nam je mar za dobro države in ki si želimo odličen šolski sistem, naredimo vse, kar je naši moči, pa naša prizadevanja nikakor ne obrodijo sadov. Zadeva se nikamor ne premakne. Že vsaj 5 let se dela na spremembi in ureditvi anonimnih prijav: poskušali so vzgojitelji in ravnatelji vrtcev, nato ravnatelji osnovnih šol, nato so se v javnosti na pobudo šolnikov oglasili še pravni strokovnjaki, bilo je ogromno visokih sestankov na obeh ministrstvih (MIZŠ in MJU, ker deluje nad Zakonom o šolski inšpekciji še Zakon o inšpekcijskem nadzoru javnih uslužbencev, ki ga nadzira MJU), s poslanskimi skupinami in kar nekaj objav člankov v različnih medijih. V lanskem letu smo štafeto od utrujenih predhodnikov prevzeli v Učiteljskem združenju in združili, morda res kar prvič v zgodovini samostojne Slovenije, šolsko vertikalo: Združenje vzgojiteljev, Združenje ravnateljev vrtcev, Združenje ravnateljev osnovnih šol, Združenje srednjih šol in dijaških domov in Učiteljsko združenje. Vsi smo se izrekli za isto stvar: ukinitve obravnave anonimnih prijav v šolstvu. Podprli so nas že omenjeni trije ugledni pravniki: Albin Igličar, Marko Novak in Nina Ana Jäger. Skupaj smo pripravili peticijo, ki jo je podpisalo čez 7000 podpisnikov, in nato v lastni režiji s predsedniki prej omenjenih združenj in vsemi tremi pravniki

pripravili še tiskovno konferenco, ki so jo obiskali vsi vidni mediji, od televizije, radia do časopisnih medijev. O vsem tem sem osebno kot predsednica Učiteljskega združenja obveščala tudi Državni zbor, se pravi Odbor za izobraževanje, ki nam je prijazno odgovarjal in sklical sejo, jo prestavil in jo opravil brez nas, predlagateljev. Pošta se je do nas, prosilcev za sestanek (Učiteljskega združenja, Združenja ravnateljev OŠ in tudi do g. Igličarja, pravnega strokovnjaka), čudežno izgubila. Peticijo smo poslali predsedniku RS g. Borutu Pahorju, predsedniku vlade RS g. Miru Cerarju, v Državni zbor na Komisijo za peticije, v Državni svet, na MIZŠ, na MJU in varuhinji človekovih pravic. Prijazen odgovor je prišel le z dveh strani: od varuhinje in od Komisije za peticije, sestanka in rešitve pa nobene. Nato smo združenja poskusila še v Državnem svetu, maja 2018 so nas soglasno podprli vsi državni svetniki in se strinjali z ukinitvijo obravnave anonimnih prijav v šolstvu. Predlagali so celo, da bi Državni svet pripravil osnutek spremembe zakona in ga posredoval novi vladi. Ko sem jih kot predsednica Učiteljskega združenja v imenu vseh združenj novembra 2018 vljudo prosila, naj se zavzamejo za rešitev obravnave anonimnih prijav, kot so nam obljubili, nisem dobila odgovora. Prav tako sem pisala novi vladi, novemu Odboru za izobraževanje v Državnem zboru, poslancem

posredovala celotno gradivo, vendar niso ugodili naši prošnji za sestanek. Odgovorni ljudje in vsi tisti manj odgovorni za stanje šolskega sistema, ki ga danes imamo in ki zahteva nujne popravke in spremembe, so tisti ljudje, ki jih državljani plačujemo, da izboljšujejo šolstvo, vendar si vedno znova vzamejo privilegij, da ostanejo tiho.

Anonimna prijava in pregled inšpektorja pa lahko še vedno doleti vsakega učitelja in to vsak dan znova, tudi najboljšega in tudi naše najboljše učitelje anonimneži prijavijo na Inšpektorat za šolstvo, predvsem zato, ker naj bi imeli prezahtevne kriterije pri ocenjevanju znanja. Poznam primere učiteljev,

ki so jih podrobno pregledovali 14 dni, prereševali priprave in teste in na koncu ugotovili, da ima učitelj tako dobro sestavljene teste, da lahko služijo za zgled vsem ostalim šolam. Takim odličnim učiteljem rušijo anonimneži dostojanstvo, ugled in jih izpostavljajo popolnoma nepotrebemu stresu. Učitelj po postopku ni rehabilitiran, nihče se mu ne opraviči, nihče mu ne podeli nazaj njegovega ugleda in spoštovanja. In da, seveda bi morala obstajati domneva nedolžnosti.

Še tako dober in pokončen učitelj bo na koncu spustil svoje kriterije, če ga nekdo nenehno prijavlja zaradi nepravičnih ocen. Moram povedati, da je največ prijav ravno na ocene do-

ločenega učenca. Lahko si najbrž vsi predstavljamo, da noben prijavitelj ne zahteva nižje ocene za učenca. V primežu vodstva šole, staršev, inšpekcije in kolegov prijavljeni učitelj ne more zdržati pritiska in si lahko misli: "Ja, prav, pa mu bom dal tisto štirico, samo da imam spet svoj mir." In taki pritiski rušijo kvaliteto naših šol. Dobri, samozavestni in pogumni učitelji dolgo vztrajajo pri svojih visokih kriterijih kljub nasprotovanju učencev, kljub pritožbam staršev, celo ravnateljevim pritiskom in inšpekcijskim pregledom navkljub. Vprašanje pa je, koliko časa lahko osamljen posameznik tak pritisk zdrži in kaj to pomeni za kvaliteto naših šol in za kvaliteto predavanja znanja našim mladim generacijam.

”

“VSAK OTRČOK JE
UMETNIK, TEŹAVA JE
V TEM, KAKO OSTATI
UMETNIK, KO ODRASTEŠ.”

Pablo Picasso

didakta

Dovoljeno fotokopiranje v skladu s SAZOR

”

“MOJ VRT JE
MOJA NAJLEPŠA
MOJSTROVINA.”

Claude Monet

didakta

Naročilnica na revijo DIDAKTA

Ime ustanove (oz. ime in priimek) _____
Naslov _____
Pošta _____
E-pošta _____
SI/davčna številka _____
DA NE davčni zavezanec _____
Telefon _____
Kraj in datum _____
Žig/podpis _____

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR
za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Vsi individualni kupci imajo 50 % popust.
Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov založbe:
Didakta d.o.o., Gradnikova 91a, 4240 Radovljica
Naročila sprejemamo tudi po telefonu (04) 53 20 210 in
e-pošti: zalozba@didakta.si.

Revija Didakta št. 201
januar–februar 2019

Za založbo
Rudi Zaman

Urednica
Lenka Gložančev

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
dr. Cveta Razdevšek Pučko,
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman

Lektura
Alenka Gložančev

Fotografije
avtorji člankov,
foto dokumentacija
uredništva

Oblikovanje
Matjaž Kavar, RAORA d.o.o.

Tisk
Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Gradnikova 91a
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 200
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo
poravnajte na račun
št. 02 068-0016734826,
odprt pri NLB.

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša
89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Revija Didakta sofinancira
Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije.

NAVODILA AVTORJEM ČLANKOV

Članki za revijo naj obsegajo od 9.900 do 15.000 znakov s presledki. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si ali na zgoščenki po pošti na naslov Didakta, d. o. o. Radovljica, Gradnikova 91a, 4240 RADOVLJICA, s pripisom "Za revijo Didakta".
Zaželeno je, da besedilu priložite slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe ... Prosimo, da slikovno gradivo pošljete kot samostojno prilogo. Elektronske fotografije ali skenirane slike morajo biti ustrezne kakovosti (širina najmanj 10 cm, 300 dpi). Prispevek opremite s podatki o avtorju – imenom in priimkom, naslovom ustanove, domačim naslovom, telefonsko številko in elektronskim naslovom. Upoštevajte znanstvena oz. strokovna načela pisanja člankov, članek naj bo napisan zvezno in ustrezno strukturiran (naslovljen in smiselno razdeljen na poglavja), navedeni naj bodo citati in uporabljena literatura. Že objavljenih prispevkov ne objavljamo.
Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Uredništvo revije Didakta